

INFORMATOR

o egzaminie maturalnym z języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej od roku szkolnego 2024/2025

Centralna Komisja Egzaminacyjna
Warszawa 2024

Zespół redakcyjny:

dr Paulina Olechowska (CKE)
dr Marta Zambrzycka
Aleksandra Bzdel
dr Wioletta Kozak (CKE)

Recenzenci:

prof. dr hab. Irena Mytnik
dr Katarzyna Jakubowska-Krawczyk
prof. UW, dr hab. Svitlana Romaniuk (recenzja językowa)
Tetiana Gomon

Informator został opracowany przez Centralną Komisję Egzaminacyjną we współpracy z okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi.

Centralna Komisja Egzaminacyjna
ul. Józefa Lewartowskiego 6, 00-190 Warszawa
tel. 22 536 65 00
sekretariat@cke.gov.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku
ul. Na Stoku 49, 80-874 Gdańsk
tel. 58 320 55 90
komisja@oke.gda.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie
ul. Adama Mickiewicza 4, 43-600 Jaworzno
tel. 32 784 16 00
sekretariat@oke.jaworzno.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie
os. Szkolne 37, 31-978 Kraków
tel. 12 683 21 01
oke@oke.krakow.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży
al. Legionów 9, 18-400 Łomża
tel. 86 473 71 20
sekretariat@oke.lomza.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łodzi
ul. Ksawerego Praussa 4, 94-203 Łódź
tel. 42 664 80 60
sekretariat@lodz.oke.gov.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Poznaniu
ul. Gronowa 22, 61-655 Poznań
tel. 61 854 01 60
sekretariat@oke.poznan.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie
ul. Józefa Bema 87, 01-233 Warszawa
tel. 22 457 03 35
info@oke.waw.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna we Wrocławiu
ul. Tadeusza Zielińskiego 57, 53-533 Wrocław
tel. 71 785 18 94
sekretariat@oke.wroc.pl

Spis treści

1.	Opis egzaminu maturalnego z języka ukraińskiego jako przedmiotu obowiązkowego w części ustnej bez określania poziomu oraz w części pisemnej na poziomie podstawowym.....	5
	Wstęp	5
	Lektury na egzaminie	8
	Część ustna egzaminu maturalnego z języka ukraińskiego.....	9
	Zasady oceniania egzaminu ustnego	14
	Część pisemna egzaminu maturalnego z języka ukraińskiego. Poziom podstawowy	20
	Zadania egzaminacyjne w arkuszu	21
	Zasady oceniania zadań w części testowej	23
	Zasady oceniania wypracowania	23
2.1.	Przykładowe zadania z rozwiązaniami. Część ustna	37
2.2.	Przykładowe zadania z rozwiązaniami. Część pisemna na poziomie podstawowym	53
3.	Opis egzaminu maturalnego z języka ukraińskiego jako przedmiotu dodatkowego w części pisemnej na poziomie rozszerzonym	118
	Wstęp	118
	Lektury na egzaminie	120
	Zasady oceniania wypracowania	124
4.1.	Przykładowe wypracowania z rozwiązaniami	138

1. Opis egzaminu maturalnego z języka ukraińskiego jako przedmiotu obowiązkowego w części ustnej oraz w części pisemnej

WSTĘP

Język ukraiński jako język mniejszości narodowej jest jednym z obowiązkowych przedmiotów egzaminacyjnych na egzaminie maturalnym dla absolwentów szkół lub oddziałów z nauczaniem języka danej mniejszości narodowej. Wszyscy zdający przystępują do egzaminu maturalnego z języka ukraińskiego w części ustnej (bez określania poziomu) oraz w części pisemnej (na poziomie podstawowym). Każdy maturzysta może również przystąpić do egzaminu maturalnego z języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej na poziomie rozszerzonym jako przedmiotu dodatkowego.

Egzamin maturalny z języka ukraińskiego w części ustnej i pisemnej na poziomie podstawowym sprawdza, w jakim stopniu zdający spełnia wymagania z języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej określone [w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły ponadpodstawowej](#)¹.

Wymagania ogólne i szczegółowe zawarte w podstawie programowej z języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej zostały opisane w czterech obszarach:

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
- II. Kształcenie językowe.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.

Podstawa programowa dla szkoły ponadpodstawowej w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego kładzie nacisk na pogłębianie świadomości własnego dziedzictwa narodowego, poszerzanie wiedzy z zakresu literatury i kultury narodowej, doskonalenie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii w języku ukraińskim. Jednocześnie podstawa programowa szczególny nacisk kładzie na rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej, pogłębianie umiejętności porozumiewania się w języku ukraińskim, poprawne mówienie i pisanie zgodne z zasadami poprawności językowej. Ważnym elementem kształcenia jest rozwijanie zasobu leksykalnego języka ojczystego przez rozumienie różnego typu tekstów: literackich, krytycznoliterackich, teoretycznoliterackich, publicystycznych oraz popularnonaukowych.

Egzamin maturalny odzwierciedla powyższe założenia podstawy programowej kształcenia ogólnego z języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej.

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 czerwca 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz.U. z 2024 r. poz. 1019).

Informator o egzaminie maturalnym z języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej od roku szkolnego 2024/2025 jest podzielony na dwie części.

CZĘŚĆ PIERWSZA zawiera:

- ogólne informacje dotyczące egzaminu maturalnego z języka ukraińskiego od roku szkolnego 2024/2025
- szczegółowy opis egzaminu maturalnego z języka ukraińskiego **w części ustnej bez określania poziomu** oraz **w części pisemnej na poziomie podstawowym**
- przykładowe zadania egzaminacyjne na egzamin w części ustnej oraz przykładowe zadania egzaminacyjne na egzamin w części pisemnej na poziomie podstawowym wraz z rozwiązaniami, a w przypadku wypracowania – z oceną wypowiedzi.

CZĘŚĆ DRUGA zawiera:

- szczegółowy opis egzaminu maturalnego z języka ukraińskiego **w części pisemnej na poziomie rozszerzonym**
- przykładowe wypracowania poziomu rozszerzonym wraz z oceną wypowiedzi.

Informator prezentuje przykładowe zadania egzaminacyjne wraz z zasadami oceniania oraz wskazuje odniesienie zadań do wymagań podstawy programowej. Zadania w *Informatorze* nie wyczerpują wszystkich typów zadań, które mogą wystąpić w arkuszu egzaminacyjnym. Nie ilustrują również wszystkich wymagań z zakresu języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej określonych w podstawie programowej. Dlatego *Informator* nie może być jedyną ani nawet główną wskazówką do planowania procesu kształcenia w szkole. Tylko realizacja wszystkich wymagań z podstawy programowej, zarówno ogólnych, jak i szczegółowych, może zapewnić wszechstronne wykształcenie ukrainistyczne uczniów, w tym ich właściwe przygotowanie do egzaminu maturalnego.

Poszczególne części egzaminu maturalnego z języka ukraińskiego scharakteryzowano w TABELI 1.

TABELA 1. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH CZĘŚCI EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA UKRAIŃSKIEGO

Część ustna – bez określania poziomu egzaminu	Odniesienie do podstawy programowej	<ul style="list-style-type: none"> a) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa narodowego, tj. wymagania I.1)–4) b) znajomość i interpretacja lektur obowiązkowych, tj. wymagania III.1.1)–4), 6)–10) c) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2.1)–2) d) zróżnicowanie języka ukraińskiego, tj. wymagania II.2.1)–6) e) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1)–3), 5)–8), f) odbiór przekazu językowego, tj. wymagania II.4.1)–11) g) mówienie, tj. wymagania IV.1.1)–4).
	Czas trwania egzaminu	30 minut, w tym: 15 minut – przygotowanie do odpowiedzi 15 minut – wypowiedzi monologowe oraz rozmowa.
	Charakter egzaminu	Przedmiot obowiązkowy.
	Zadania na egzaminie	Zestaw składający się z dwóch zadań.
	Liczba punktów	30 punktów.
	Elementy egzaminu	<ul style="list-style-type: none"> 1. Wypowiedzi monologowe zdającego dotyczące zadań z wylosowanego zestawu egzaminacyjnego. 2. Rozmowa z zespołem przedmiotowym.
	Oceniający	Przedmiotowy zespół egzaminacyjny.
Część pisemna – poziom podstawowy	Odniesienie do podstawy programowej	<p>Część 1. Test językowy</p> <ul style="list-style-type: none"> a) gramatyka języka ukraińskiego, tj. wymagania II.1.1)–4) b) zróżnicowanie języka ukraińskiego, tj. wymagania II.2.1)–6) c) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1)–3) oraz 5)–8) d) odbiór przekazu językowego, tj. wymagania II.4.1)–11). <p>Część 2. Test ze znajomości lektur i kontekstów</p> <ul style="list-style-type: none"> a) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa narodowego, tj. wymagania I.1)–4) b) znajomość i interpretacja lektur obowiązkowych, tj. wymagania III.1.1)–4), 6)–10) c) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2.1)–2). <p>Część 3. Wypracowanie</p> <ul style="list-style-type: none"> a) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa narodowego, tj. wymagania I.1)–4) b) gramatyka języka ukraińskiego tj. wymagania II.1.1)

		c) zróżnicowanie języka ukraińskiego, tj. wymagania II.2.1)–6) d) komunikacja językowa i kultura języka tj. wymagania, II.3.1)–3), 5)–8) e) ortografia i interpunkcja, tj. wymagania II.5.1)–2) f) interpretacja utworów literackich, tj. wymagania III.1.1)–4), 6)–10) g) pisanie, tj. wymagania IV.2.1)–7).
Czas trwania egzaminu	210 minut.	
Charakter egzaminu	Przedmiot obowiązkowy.	
Zadania na egzaminie	Zadania zamknięte (wyboru wielokrotnego, prawda-fałsz, na dobieranie), otwarte (z luką, krótkiej odpowiedzi) oraz zadanie rozszerzonej odpowiedzi (wypracowanie).	
Liczba punktów	50 punktów.	
Elementy egzaminu	Część 1. Test językowy. Część 2. Test ze znajomości lektur i kontekstów. Część 3. Wypracowanie.	
Oceniający	Egzaminatorzy okręgowych komisji egzaminacyjnych.	

LEKTURY NA EGZAMINIE

W arkuszu egzaminacyjnym na poziomie podstawowym oraz w części ustnej egzaminu maturalnego z języka ukraińskiego znajdują się zadania sprawdzające znajomość treści i problematyki lektur obowiązkowych, tj.:

1. *Легенди*, вибране;
2. *Замовляння, Голосіння, Веснянки, Купальські пісні*, вибране;
3. Нестор Літописець, *Повість минулих літ (Хрещення Руської землі)*;
4. Володимир Мономах, *Повчання дітям*;
5. *Думи, Втеча трьох братів з города Азова, Про Марусю Богуславку*, вибране;
6. Григорій Сковорода, *Всякому місту звичай і права, Бджола та Шершень, Пісня 12-та (В город не піду багатий)*, вибрані вірші;
7. Іван Котляревський, *Енеїда* (частини I–IV);
8. Микола Гоголь, *Тарас Бульба*;
9. Тарас Шевченко, *Катерина, Причинна, Іван Підкова, Сон, Заповіт, І мертвим, і живим..., Мені однаково, Думи мої, думи мої, Лихо мені з вами!*, вибрані вірші;
10. Іван Нечуй-Левицький, *Кайдашева сім'я*;
11. Михайло Старицький, *За двома зайцями*;
12. Іван Франко, *Малий Мирон, Захар Беркут, Мойсей, Каменярі, Тричі мені являлася любов*, вибрані вірші;
13. Леся Українка, *Лісова пісня, Мій шлях, І ти колись боролась, мов Ізраїль*, вибрані вірші;
14. Ольга Кобилянська, *В неділю рано зілля копала* (уривки), *Valse melancholique*;

15. Василь Стефаник, *Камінний хрест*;
16. Михайло Коцюбинський, *Intermezzo, Тіні забутих предків* (уривки);
17. Богдан Лепкий, *Вона там є, Журавлі*, вибрані вірші;
18. Богдан-Ігор Антонич, *Елегія про співучі двері*, вибрані вірші;
19. Остап Вишня, *Чухраїнци*;
20. Микола Хвильовий, *Я (Романтика)*;
21. Валер'ян Підмогильний, *Місто* (уривки частина I., частина II);
22. Павло Тичина, *Пам'яті тридцяти, Скорбна мати, Уже світає, а ще імла, О панно Інно*; вибрані вірші;
23. Улас Самчук, *Марія*;
24. Василь Симоненко, *Ти знаєш, що ти – людина?, Де зараз ви, кати мого народу?, Є тисячі доріг, Лебеді материнства*, вибрані вірші;
25. Василь Стус, *У цьому полі, синьому, як льон, Як добре те, що смерті не боюсь я, Ярій душе, Таборовий зошит* (Записи 1–12 та 1984 рік), вибрані вірші;
26. Ліна Костенко, *Маруся Чурай* (уривки); *Чадра Марусі Богуславки, Доля, Пісенька з варіаціями*, вибрані вірші;
27. Наталка Сняданко, *Колекція пристрастей, або пригоди молодої українки* (уривки);
28. Павло Ар'є, *На початку і наприкінці часів* (сцени 1–2, 4–7, 9–11);
29. Любов Якимчук, *Розкладання, Молитва, Абрикоси у касках*, вибрані вірші.

CHĘŚĆ USTNA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA UKRAIŃSKIEGO

Egzamin maturalny z języka ukraińskiego w części ustnej sprawdza umiejętność tworzenia wypowiedzi na określony temat oraz prowadzenia rozmowy zgodnie z zasadami poprawności językowej, logiki i retoryki.

Egzamin trwa około 30 minut i składa się z trzech części:

- przygotowania zdającego (ok. 15 minut),
- wypowiedzi monologicznych zdającego dotyczących zadań z wylosowanego zestawu egzaminacyjnego (ok. 10 minut),
- rozmowy zdającego z zespołem przedmiotowym związanej z tymi wypowiedziami (ok. 5 minut).

W czasie trwania części ustnej egzaminu maturalnego zdającemu nie udziela się żadnych wyjaśnień dotyczących zadań egzaminacyjnych. Ponadto zdający nie może korzystać ze słowników i innych pomocy.

Opis zestawu zadań egzaminacyjnych

Zestaw zadań egzaminacyjnych składa się z dwóch zadań:

- zadanie 1. zawiera zagadnienie sprawdzające znajomość lektury obowiązkowej na poziomie podstawowym zamieszczonej w *Informatorze* do realizacji w całości lub we fragmentach – i tworzenie wypowiedzi na zadany w poleceniu temat, w odwołaniu do innego tekstu literackiego
- zadanie 2. dotyczy zagadnienia związanego z kulturą: literaturą, sztuką, językiem; zdający omawia je na podstawie dołączonego do polecenia materiału w postaci tekstu literackiego, nieliterackiego albo tekstu ikonicznego.

Cechy zadań egzaminacyjnych

Zadanie 1.:

- składa się z polecenia, zawierającego zagadnienie w formie twierdzenia lub pytania, odnoszącego się do lektury obowiązkowej oraz wybranego kontekstu zgodnie ze schematem przedstawionym w TABELI 2.
- daje możliwość sprawdzenia znajomości treści i problematyki lektury obowiązkowej wskazanej w *Informatorze* na poziomie podstawowym oraz umiejętności interpretacji utworów z wykorzystaniem wiedzy historyczno- i teoretycznoliterackiej oraz kulturowej
- umożliwia zdającemu zaprezentowanie poziomu dojrzałości intelektualnej, pogłębionego rozumienia literatury, a także wykazanie się sprawnością językowo-retoryczną.

TABELA 2. SCHEMAT POLECENIA W ZADANIU 1. (LEKTURA OBOWIĄZKOWA)

SCHEMAT POLECENIA DO		
	LEKTURY OBOWIĄZKOWEJ OMAWIANEJ W CAŁOŚCI	LEKTURY OBOWIĄZKOWEJ OMAWIANEJ WE FRAGMENTACH
ZAGADNIENIE W FORMIE TWIERDZENIA LUB PYTANIA	<i>Чи ти погоджуєшся з твердженням, що свобода – це найвища людська цінність?</i>	<i>Кохання як мотив художнього твору.</i>
ELEMENT 1. POLECENIA: WSKAZANIE LEKTURY	<i>Дай відповідь на питання, звертаючись до вірша Тараса Шевченка «Заповіт»</i>	<i>Поміркуй над проблемою, звертаючись до відомих тобі уривків із твору Наталки Сняданко «Колекція пристрастей, або Пригоди молодої українки»</i>
ELEMENT 2. POLECENIA: KONTEKST	<i>і <u>вибраного літературного твору.</u></i>	<i>і <u>вибраного літературного твору.</u></i>

Wybrany utwór literacki, będący drugim tekstem, do którego odwołuje się zdający w swojej wypowiedzi, może być:

- lekturą obowiązkową
- lekturą uzupełniającą
- utworem literackim niebędącym lekturą.

Polecenia do zadania 1. mają charakter jawny i zostaną opublikowane w komunikacie dyrektora CKE przed egzaminem maturalnym w terminie określonym w rozporządzeniu ministra edukacji.

Zadanie 2.:

- składa się z polecenia i tekstu (w zadaniach stosowane są trzy typy tekstów: nieliterackie, literackie i ikoniczne), zawierającego zagadnienie w formie twierdzenia lub pytania odnoszącego się do załączonego tekstu oraz wybranego kontekstu zgodnie z przedstawionym w TABELI 3. schematem
- umożliwia zdającemu zaprezentowanie poziomu dojrzałości intelektualnej, orientacji w problemach kultury, w tym literatury, sztuki lub języka, a także wykazanie się sprawnością językowo-retoryczną oraz rozumieniem tekstu stanowiącego inspirację do wypowiedzi.

TABELA 3. SCHEMAT POLECENIA W ZADANIU 2. (LITERATURA/SZTUKA/JĘZYK)

SCHEMAT POLECENIA DO ZAGADNIENIA ZWIĄZANEGO			
	Z LITERATURĄ (ZADANIA ZAWIERAJĄCE MATERIAŁ LITERACKI)	ZE SZTUKĄ (ZADANIA ZAWIERAJĄCE MATERIAŁ IKONICZNY)	Z JĘZYKIEM (ZADANIA ZAWIERAJĄCE MATERIAŁ DO ANALIZY JĘZYKOWEJ)
ZAGADNIENIE W FORMIE TWIERDZENIA LUB PYTANIA	<i>Проблема людських взаємин у художніх творах.</i>	<i>Як митці представляють жінок?</i>	<i>Як маніпуляція впливає на наше сьогодення?</i>
ELEMENT 1. POLECENIA: TEKST ŹRÓDŁOWY	<i>Розглянь питання, беручи до уваги наведений вірш Ліни Костенко «Недумано, негадано»</i>	<i>Розглянь питання, звертаючись до картини Олекси Новаківського «Коляда»</i>	<i>Поясни, беручи до уваги наведений уривок із монографії Олени Рудої</i>
ELEMENT 2. POLECENIA: TEKST 2. ALBO WŁASNE DOŚWIADCZENIA	<i>і <u>вибраний літературний твір.</u></i>	<i>і <u>до вибраного літературного твору.</u></i>	<i>та <u>власний досвід.</u></i>

Wybrany utwór literacki, będący drugim tekstem, do którego odwołuje się zdający w swojej wypowiedzi, może być:

- lekturą obowiązkową
- lekturą uzupełniającą
- utworem literackim niebędącym lekturą.

Przebieg egzaminu

Przebieg egzaminu przedstawiono w TABELI 4.

TABELA 4. PRZEBIEG EGZAMINU USTNEGO

	PRZEBIEG EGZAMINU	CZAS TRWANIA
CZYNNOŚCI ORGANIZACYJNE	Zdający losuje zestaw pytań egzaminacyjnych zawierający dwa zadania.	–
PRZYGOTOWANIE ZDAJĄCEGO DO WYPOWIEDZI MONOLOGOWYCH	Zdający przygotowuje się do wygłoszenia wypowiedzi monologowych na dwa tematy zamieszczone w wylosowanym zestawie (może w tym czasie przygotować ramowy plan wypowiedzi, konspekt, notatki pomocnicze).	Nie więcej niż 15 minut.
WYPOWIEDZI MONOLOGOWE ZDAJĄCEGO	Zdający wygłasza wypowiedzi monologowe. Wypowiedzi monologowe zdającego nie mogą być przerywane przez zespół przedmiotowy (z wyjątkiem sytuacji, kiedy upłynął czas na nie przeznaczony). Zdający nie musi realizować zadań w kolejności, w jakiej zostały zamieszczone w zestawie zadań egzaminacyjnych – może rozpocząć wypowiedź od wybranego przez siebie zadania.	Nie więcej niż 10 minut (może je wygłosić w czasie krótszym niż 10 minut).
ROZMOWA ZESPOŁU PRZEDMIOTOWEGO ZE ZDAJĄCYM	Rozmowa zespołu przedmiotowego ze zdającym może dotyczyć: <ul style="list-style-type: none"> • zagadnień określonych w poleceniach do obu zadań lub do jednego z dwóch zadań • utworu literackiego albo tekstu kultury, w tym materiału ikonicznego, dołączonego do polecenia • treści utworów literackich i tekstów kultury przywołanych przez zdającego w wypowiedziach. <p>W trakcie rozmowy zdający odpowiada na pytania, realizuje polecenia lub odnosi się do zagadnienia przedstawionego przez zespół przedmiotowy (łącznie od 1 do 3 pytań/poleceń/zagadnień). Zadawane pytania nie mogą dotyczyć faktograficznych detali dotyczących lektury obowiązkowej / omówionych tekstów kultury.</p>	Nie więcej niż 5 minut.

Wykonanie **obu zadań** egzaminacyjnych w części ustnej wymaga:

- zrozumienia tematów wypowiedzi i sformułowanych w nich zagadnień
- wykorzystania znajomości lektury obowiązkowej i umiejętności jej odczytania do omówienia zagadnienia określonego w zadaniu 1.
- odczytania (interpretacji) dołączonego tekstu kultury pod kątem wskazanego w poleceniu zagadnienia, odwołania się do innych tekstów kultury albo własnych doświadczeń, wykorzystania wiedzy i umiejętności z zakresu historii i teorii literatury, języka i retoryki do omówienia zagadnienia określonego w zadaniu 2.
- odwołania się do wybranych kontekstów związanych z tematem wypowiedzi
- opracowania wypowiedzi pod względem kompozycyjnym i językowo-stylistycznym
- wygłoszenia wypowiedzi zgodnie z zasadami retoryki
- udziału w rozmowie dotyczącej wygłoszonych wypowiedzi monologicznych.

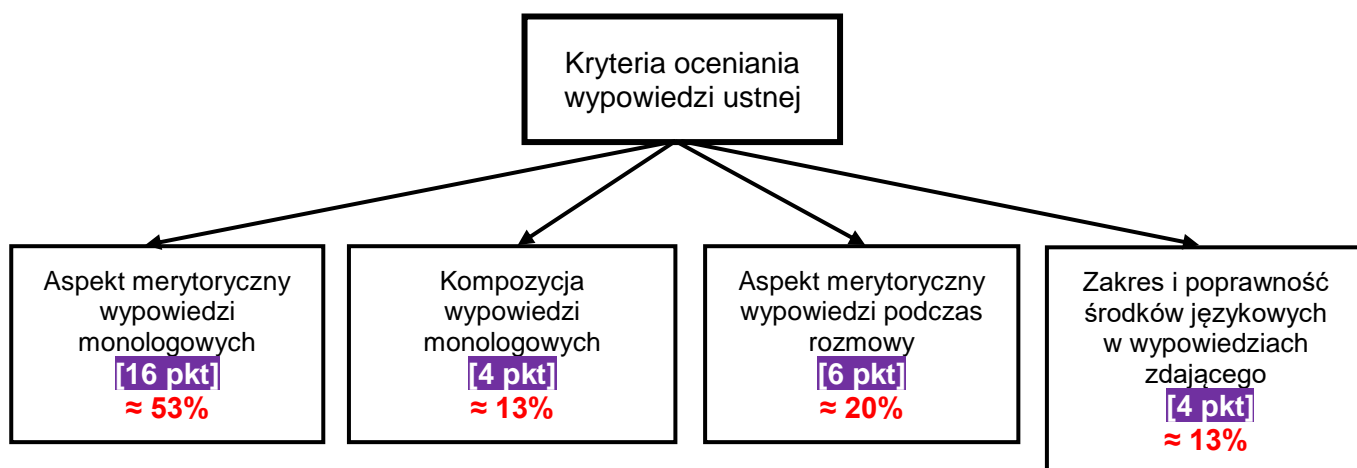
Przykładowe zadania do części ustnej (bez określania poziomu) wraz z rozwiązaniami znajdują się na stronach 37–53.

ZASADY OCENIANIA EGZAMINU USTNEGO

Za egzamin ustny zdający będzie mógł otrzymać maksymalnie **30 punktów**. Oceniając wypowiedzi zdającego, członkowie zespołu przedmiotowego będą przydzielali punkty w czterech **kryteriach**, tj.:

1. aspekt merytoryczny wypowiedzi monologowych w zadaniach 1. i 2. (od 0 do 16 pkt)
2. kompozycja wypowiedzi monologowych w zadaniach 1. i 2. oceniana łącznie (od 0 do 4 pkt)
3. aspekt merytoryczny wypowiedzi podczas rozmowy (od 0 do 6 pkt)
4. zakres i poprawność środków językowych w wypowiedziach monologowych. oraz podczas rozmowy (od 0 do 4 pkt).

Zdający zda część ustną egzaminu maturalnego z języka ukraińskiego, jeżeli uzyska 30%, tj. 9 punktów. Wagi poszczególnych kryteriów określono na poniższym schemacie – podano wartości w przybliżeniu.

1. Aspekt merytoryczny wypowiedzi monologowych (maksymalnie 16 punktów)

Uwaga. Za wypowiedź monologową zdający może otrzymać maksymalnie 16 pkt (zadanie 1. – 8 pkt, zadanie 2. – 8 pkt).

		Zadanie 1.	Zadanie 2.
Temat + 2 elementy (zagadnienie + lektura/tekst 1 ORAZ zagadnienie + tekst 2 przywołany przynajmniej częściowo funkcjonalnie / własne doświadczenia)	• bogata argumentacja; bez poważnych błędów rzeczowych	8	8
	• bogata argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi ALBO	7	7
	• zadowalająca argumentacja bez błędów rzeczowych		
	• zadowalająca argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi ALBO	6	6
Temat + 1 element (zagadnienie + lektura/tekst 1 LUB zagadnienie + tekst 2 przywołany przynajmniej częściowo funkcjonalnie / własne doświadczenie)	• powierzchnowa argumentacja bez błędów rzeczowych		
	• powierzchnowa argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi	5	5
	• bogata argumentacja; bez poważnych błędów rzeczowych	4	4
	• bogata argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi ALBO	3	3
brak wypowiedzi; wypowiedź nie na temat; wypowiedź zawiera błąd kardynalny ALBO 3 lub więcej poważnych błędów rzeczowych; wypowiedź nie odnosi się w ogóle do lektury wskazanej w poleceniu	• zadowalająca argumentacja bez błędów rzeczowych		
	• zadowalająca argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi ALBO	2	2
	• powierzchnowa argumentacja bez błędów rzeczowych		
	• powierzchnowa argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi	1	1
		0	0

Wyjaśnienia (kryterium 1. – Aspekt merytoryczny wypowiedzi monologowej)

1. Argumentacja to uzasadnienie stanowiska zdającego wobec zagadnienia sformułowanego w poleceniu za pomocą argumentów.
 - 1) Bogata argumentacja – to argumentacja pogłębiona, poparta trafnymi przykładami i **szeroka/wieloaspektowa**, stanowiąca – jako całość – wnikliwą analizę zagadnienia sformułowanego w poleceniu; zawiera elementy refleksji / głębszego namysłu nad zagadnieniem.
 - 2) Zadowalająca argumentacja – to argumentacja pogłębiona, poparta trafnymi przykładami.
 - 3) Powierzchnowa argumentacja – to argumentacja oparta na uogólnieniach, niewnikająca w istotę rzeczy, poprzestająca na pobieżnych obserwacjach, mało

dokładna, czasami niepoparta przykładami.

2. Kontekst należy rozumieć jako odniesienie się przez zdającego w wypowiedzi do np.:
 - 1) innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu
 - 2) historii literatury
 - 3) teorii literatury
 - 4) charakteru epoki
 - 5) biografii autora
 - 6) filmu, spektaklu teatralnego
 - 7) utworu muzycznego, dzieła plastycznego
 - 8) mitologii
 - 9) *Biblii*
 - 10) religii
 - 11) historii
 - 12) filozofii
 - 13) kwestii politycznych
 - 14) kwestii społecznych,wybrane przez zdającego w sposób celowy, przydatne do osadzenia omawianego zagadnienia w szerszej perspektywie.

Zdający powinien wykorzystać kontekst przynajmniej częściowo funkcjonalnie, tzn. trafnie ze względu na omawiane zagadnienie przywołać np. informacje, wydarzenia – kontekst nie musi pogłębiać ani rozwijać omawianego zagadnienia.

3. Błąd kardynalny to błąd rzeczowy świadczący o nieznanomości treści i problematyki lektury obowiązkowej, do której odwołuje się zdający, w zakresie:
 - a) fabuły, w tym głównych wątków utworu
 - b) losów głównych bohaterów, w tym np. łączenie biografii różnych bohaterów.
4. Błąd kardynalny może dotyczyć wyłącznie lektur obowiązkowych wskazanych w podstawie programowej jako lektury do omówienia w całości (nie we fragmentach).
5. Poważny błąd rzeczowy to błąd świadczący o:
 - 1) nieznanomości wskazanej w poleceniu lektury obowiązkowej (z podstawy programowej), do której odwołuje się zdający, w zakresie innym niż w przypadku błędu kardynalnego, tj. np. błąd w przypisaniu autorstwa, w użyciu błędnego nazwiska/imienia bohatera, dotyczący losów bohaterów drugoplanowych bądź wątków innych niż główne
 - 2) nieznanomości utworu literackiego lub tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający, innego niż lektura obowiązkowa (każdy błąd merytoryczny)
 - 3) braku wiedzy dotyczącej kontekstu wybranego przez zdającego, np. błędne przywołanie pojęć lub faktów historycznych.
6. Dokładnie ten sam błąd rzeczowy (np. konsekwentne stosowanie błędnego imienia bohatera, którego można w jednoznaczny sposób zidentyfikować, a wypowiedź zdającego świadczy o znajomości lektury) powtórzony kilkakrotnie jest liczony jako jeden błąd.

2. Kompozycja wypowiedzi monologowych (maksymalnie 4 punkty)

	Zadanie 1.	Zadanie 2.
Kompozycja wypowiedzi spójna (tzn. uporządkowana, logiczna).	2	2
Kompozycja wypowiedzi częściowo spójna.	1	1
Kompozycja wypowiedzi niespójna.	0	0

Wyjaśnienia (kryterium 2. – Kompozycja wypowiedzi monologowych)

1. Kompozycja wypowiedzi jest spójna, jeżeli wypowiedź zawiera wstęp, część zasadniczą i zakończenie, a elementy te składają się na logiczną i uporządkowaną całość.
2. Kompozycja wypowiedzi jest częściowo spójna, jeżeli wypowiedź zawiera:
 - a) nielogiczne połączenia między dwoma z trzech elementów wypowiedzi, tj. wstępem i częścią zasadniczą ALBO częścią zasadniczą i zakończeniem, ALBO wstępem i zakończeniem
 - b) treści nieistotne, zbędne dla omawianego zagadnienia, bez związku / pozostające w wątpliwym związku z omawianym zagadnieniem.
3. Kompozycja wypowiedzi jest niespójna, jeżeli wypowiedź zawiera:
 - a) nielogiczne połączenia między trzema elementami wypowiedzi tj. wstępem, częścią zasadniczą i zakończeniem
 - b) nieuzasadnione wnioski, sprzeczne stwierdzenia
 - c) treści nieistotne, zbędne dla omawianego zagadnienia, bez związku / pozostające w wątpliwym związku z omawianym zagadnieniem.

3. Aspekt merytoryczny wypowiedzi podczas rozmowy (maksymalnie 6 punktów)

Wypowiedzi na temat (na temat = adekwatne + merytorycznie poprawne)	<ul style="list-style-type: none"> w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: właściwy stopień uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań 	6
	<ul style="list-style-type: none"> w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań 	5
Fragmenty wypowiedzi na temat, pozostałe fragmenty wypowiedzi – częściowo na temat (zaburzenia w adekwatności lub zaburzenia merytoryczne)	<ul style="list-style-type: none"> w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: właściwy stopień uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań 	4
	<ul style="list-style-type: none"> w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań 	3
Wszystkie wypowiedzi częściowo na temat (zaburzenia w adekwatności lub zaburzenia merytoryczne)	<ul style="list-style-type: none"> w zakresie wypowiedzi, które są częściowo na temat: właściwy stopień uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań 	2
	<ul style="list-style-type: none"> w zakresie wypowiedzi, które są częściowo na temat: zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań 	1
Wypowiedzi nie na temat; wszystkie wypowiedzi zdawkowe; błąd kardynalny; niezachowanie zasad dialogu (np. niezachowanie norm grzecznościowych)		0

Wyjaśnienia (kryterium 3. – Aspekt merytoryczny wypowiedzi podczas rozmowy)

- Wypowiedzi na temat to wypowiedzi:
 - adekwatne do zadawanych pytań
 - poprawne merytorycznie.
- Wypowiedzi częściowo na temat to wypowiedzi nieadekwatne do zadawanych pytań ALBO niepoprawne merytorycznie.
- Wypowiedzi zdającego podczas rozmowy są właściwie uszczegółowione, jeżeli nie ograniczają się wyłącznie do ogólnikowych stwierdzeń, a zawierają ich rozwinięcie.
- Zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi wynikają z operowania ogólnikami przez zdającego w czasie rozmowy, z braku precyzji w wyjaśnianiu omawianych zagadnień/kwestii/pojęć itp.

4. Zakres i poprawność środków językowych w wypowiedziach zdającego (maksymalnie 4 punkty)

Uwaga. Oceniając zakres i poprawność środków językowych, bierze się pod uwagę zarówno wypowiedzi monologowe zdającego, jak i jego wypowiedzi podczas rozmowy.

Zadawalający zakres środków językowych, w szczególności leksykalnych.	W wypowiedziach zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (dopuszczalne sporadyczne błędy językowe oraz/lub usterki w płynności).	4
	W wypowiedziach <u>częściowo</u> zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (w wypowiedzi występowały liczne błędy językowe oraz/lub usterki w płynności).	3
Wąski zakres środków językowych.	W wypowiedziach zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (dopuszczalne sporadyczne błędy językowe oraz/lub usterki w płynności).	2
	W wypowiedziach <u>częściowo</u> zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (w wypowiedzi występowały liczne błędy językowe oraz/lub usterki w płynności).	1
<ul style="list-style-type: none"> Wypowiedź niekomunikatywna ALBO W wypowiedzi nie zachowano właściwej dla języka mówionego poprawności językowej (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynności (w wypowiedzi występowały bardzo liczne błędy językowe oraz/lub usterki w płynności). 		0

Wyjaśnienia (kryterium 4. – Zakres i poprawność środków językowych)

- Nie każde nieprecyzyjne sformułowanie jest niepoprawne językowo (stanowi błąd językowy); może być przejawem nieporadności językowej. Błędem jest nieporadność językowa będąca oczywistym nieuzasadnionym naruszeniem obowiązującej normy językowej.
- Indywidualne upodobania językowe egzaminatora nie mogą wpływać na ocenę poprawności środków językowych w wypowiedzi zdającego.
- Zadawalający zakres środków językowych oznacza, że zastosowane przez zdającego środki językowe, w szczególności leksykalne, umożliwiają omówienie zagadnienia oraz ułatwiają odbiór wypowiedzi; zdający stosuje wyrazy/wyrażenia synonimiczne, używa precyzyjnego słownictwa, w tym terminologii.
- Wąski zakres środków językowych oznacza, że leksyka i składnia są proste/ograniczone, utrudniają omówienie zagadnienia oraz odbiór wypowiedzi.

CZĘŚĆ PISEMNA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA UKRAIŃSKIEGO. POZIOM PODSTAWOWY

Egzamin maturalny z języka ukraińskiego w części pisemnej na poziomie podstawowym sprawdza: (a) umiejętność odczytywania, analizowania tekstu nieliterackiego (Część 1. *Test językowy*), (b) znajomość lektur obowiązkowych, zagadnień z historii literatury (Część 2. *Test ze znajomości lektur i kontekstów*) oraz (c) tworzenia wypowiedzi argumentacyjnej (Część 3. *Wypracowanie*).

CHARAKTERYSTYKA EGZAMINU PISEMNEGO NA POZIOMIE PODSTAWOWYM

Na rozwiązanie zadań z arkusza zdający ma 210 minut² i sam decyduje o rozłożeniu w czasie pracy nad testami oraz wypracowaniem.

Charakterystykę poszczególnych części egzaminu maturalnego z języka ukraińskiego na poziomie podstawowym prezentuje TABELA 5.

TABELA 5. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH CZĘŚCI EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA UKRAIŃSKIEGO NA POZIOMIE PODSTAWOWYM

	CZĘŚĆ 1. TEST JĘZYKOWY	CZĘŚĆ 2. TEST ZE ZNAJOMOŚCI LEKTUR I KONTEKSTÓW	CZĘŚĆ 3. WYPRACOWANIE
SPRAWDZANE UMIEJĘTNOŚCI	a) gramatyka języka ukraińskiego, tj. wymagania II.1.1)–4) b) różnicowanie języka ukraińskiego, tj. wymagania II.2.1)–6) c) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1)–3) oraz 5)–8) d) odbiór przekazu językowego, tj. wymagania II.3.1)–11)	a) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa narodowego, tj. wymagania I.1)–4) b) znajomość i interpretacja lektur obowiązkowych, tj. wymagania, III.1.1)–4), 6)–10) c) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2.1)–2)	a) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa narodowego, tj. wymagania I.1)–4) b) gramatyka języka ukraińskiego II.1.1) c) różnicowanie, języka ukraińskiego, tj. wymagania II.2.1)–6) d) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1), 3), 5)–8) e) ortografia i interpunkcja, tj. wymagania II.5.1)–2) f) interpretacja utworów literackich,

² Czas trwania egzaminu może zostać wydłużony w przypadku uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym niepełnosprawnych, oraz w przypadku cudzoziemców. Szczegóły są określone w *Komunikacie dyrektora Centralnej Komisji Edukacyjnej w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu maturalnego w danym roku szkolnym.*

			tj. wymagania III.1.1)–4), 6)–10) g) pisanie, tj. wymagania IV.2.1)–7).
PODSTAWOWE INFORMACJE	Część 1. zawiera zadania z zakresu języka i wiedzy o języku.	Część 2. zawiera zadania sprawdzające znajomość lektur oraz umiejętności z zakresu historii literatury.	Część 3. zawiera dwa tematy wypracowania do wyboru. Nie jest określona forma gatunkowa wypowiedzi.
TEKSTY, DO KTÓRYCH ODNOŚĄ SIĘ ZADANIA EGZAMINACYJNE	<ul style="list-style-type: none"> • Fragmenty lub całość tekstu publicystycznego lub popularnonaukowego • Tekst wiodący będzie liczył ok. 700 wyrazów. 	<ul style="list-style-type: none"> • Fragmenty tekstów literackich lub nieliterackich (np. fragmenty prac krytycznych lub analiz) oraz teksty ikonograficzne • łącznie liczą nie więcej niż 1 500 wyrazów. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tematy wypracowań mogą zawierać wiersz jako tekst źródłowy. • Każdy temat <u>wymaga odwołania się do lektury obowiązkowej zamieszczonej w Informatorze i innego utworu z literatury ukraińskiej.</u>

ZADANIA EGZAMINACYJNE W ARKUSZU

Liczbę zadań oraz liczbę punktów możliwych do uzyskania za zadania w poszczególnych częściach arkusza przedstawiono w TABELI 6.

TABELA 6. LICZBA ZADAŃ ORAZ LICZBA PUNKTÓW NA EGZAMINIE MATURALNYM Z JĘZYKA UKRAIŃSKIEGO

Część	Liczba zadań	Liczba punktów	Udział w wyniku sumarycznym
Część 1. Test językowy	5–10	10	20%
Część 2. Test ze znajomości lektur i kontekstów	5–10	10	20%
Część 3. Wypracowanie	1	30	60%
Razem	11–21	50	100%

W części 1. i w części 2. arkusza egzaminacyjnego znajdą się zarówno zadania zamknięte, jak i otwarte.

Zadania zamknięte to takie, w których zdający wybiera odpowiedź spośród podanych. Wśród zadań zamkniętych znajdą się m.in.:

- zadania wyboru wielokrotnego
- zadania typu prawda-falsz
- zadania na dobieranie.

Zadania otwarte to takie, w których zdający samodzielnie formułuje odpowiedź. Wśród zadań otwartych znajdzie się takie, które będzie wymagać zredagowania krótkiego tekstu (notatka syntetyzująca).

W części 3. arkusza egzaminacyjnego pojawi się zadanie rozszerzonej odpowiedzi – wypracowanie.

Zadania w części 1. Test językowy

Zadania egzaminacyjne w części *Test językowy*:

- a) dotyczą tekstu zamieszczonego w arkuszu egzaminacyjnym
- b) sprawdzają umiejętności z zakresu języka / retoryki (środków językowych)
- c) łączą wymagania z różnych obszarów podstawy programowej, np. rozumienie tekstu i zagadnienia językowe (np. środki retoryczne)
- d) mogą zawierać odniesienia do innych utworów (cytaty), wymagające zderzenia treści/przesłania cytatu z sensami zamieszczonego w arkuszu egzaminacyjnym tekstu lub tekstów.

Przykładowe zadania do części 1. Test językowy wraz z rozwiązaniami znajdują się na stronach 53–69.

Zadania w części 2. Test ze znajomości lektur i kontekstów

W części *Test ze znajomości lektur i kontekstów* znajdują się zadania dotyczące utworów pochodzących z różnych epok literackich, zadania dotyczące wiedzy historycznoliterackiej oraz teoretycznoliterackiej związanej z kanonem lektur.

Przykładowe zadania do części 2. Test ze znajomości lektur i kontekstów wraz z rozwiązaniami znajdują się na stronach 70–100.

Zadania w części 3. Wypracowanie

Zdający samodzielnie tworzy wypracowanie na wybrany przez siebie temat, nie krótsze niż 250 wyrazów.

W każdym temacie są wskazane 2 elementy, które zdający musi uwzględnić w wypracowaniu, tj.:

- a) lekturę obowiązkową
- b) inny utwór z literatury ukraińskiej.

Przykładowe tematy wypracowań wraz z ocenionymi rozwiązaniami znajdują się na stronach 101–117.

ZASADY OCENIANIA ZADAŃ W CZĘŚCI TESTOWEJ

Zadania zamknięte są oceniane – w zależności od maksymalnej liczby punktów, jaką można uzyskać za rozwiązanie danego zadania – zgodnie z poniższymi zasadami:

1 pkt – odpowiedź poprawna.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

ALBO

2 pkt – odpowiedź całkowicie poprawna.

1 pkt – odpowiedź częściowo poprawna lub odpowiedź niepełna.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Za rozwiązanie zadania otwartego krótkiej odpowiedzi będzie można otrzymać od 0 do 3 punktów. W tych zadaniach nie będzie oceniana poprawność językowa, ortograficzna i interpunkcyjna, chyba że w poleceniu zostanie określone inaczej. Zasady oceniania będą opracowywane do każdego zadania odrębnie.

ZASADY OCENIANIA WYPRACOWANIA

Oceniając pracę, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w czterech **kryteriach głównych**, tj.

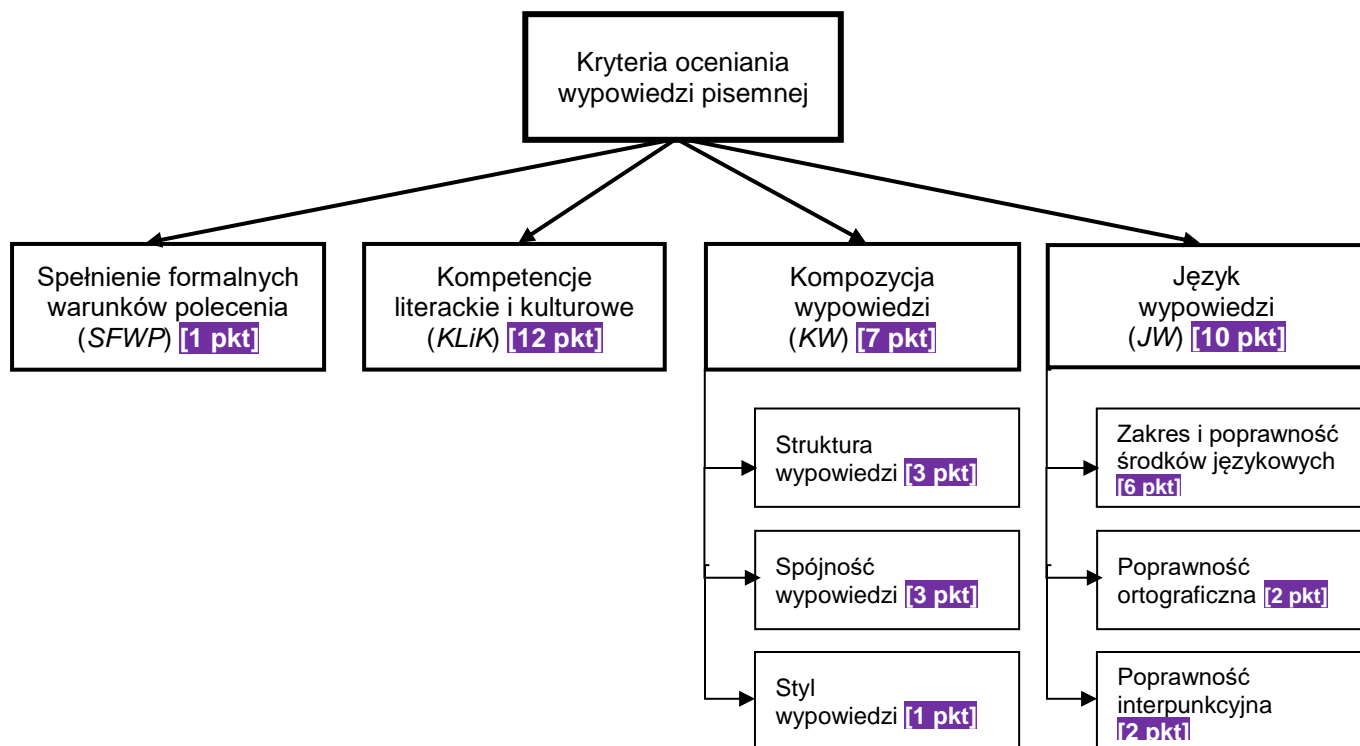
1. spełnienie formalnych warunków polecenia (od 0 do 1 pkt; $\approx 3,5\%$)
2. kompetencje literackie i kulturowe (od 0 do 12 pkt; $\approx 40\%$)
3. kompozycja wypowiedzi (od 0 do 7 pkt; = 23%)
4. język wypowiedzi (od 0 do 10 pkt; $\approx 33,5\%$).

W ramach 3. kryterium głównego, tj. „kompozycja wypowiedzi”, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w trzech kryteriach składowych, tj.

- 3a. struktura wypowiedzi
- 3b. spójność wypowiedzi (tj. logika i uporządkowanie wypowiedzi)
- 3c. styl wypowiedzi.

W ramach 4. kryterium głównego, tj. „język wypowiedzi”, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w trzech kryteriach składowych, tj.

- 4a. zakres i poprawność środków językowych
- 4b. poprawność ortograficzna
- 4c. poprawność interpunkcyjna.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia (maksymalnie 1 punkt)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy:

- w wypracowaniu zdający odwołał się do lektury obowiązkowej
- wypowiedź w co najmniej jednym fragmencie dotyczy problemu wskazanego w poleceniu
- napisane wypracowanie jest w jakiegokolwiek części wypowiedzią argumentacyjną.

<ul style="list-style-type: none"> • W wypracowaniu jest odwołanie do co najmniej jednego tekstu wskazanego w poleceniu jako obowiązkowy. ORAZ • Wypracowanie przynajmniej częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu. • ORAZ • Wypracowanie przynajmniej częściowo jest wypowiedzią argumentacyjną. 	1 pkt
<ul style="list-style-type: none"> • Wypracowanie nie spełnia któregokolwiek z warunków określonych w kategorii „1 pkt”. ALBO • Wypracowanie jest napisane w formie planu albo w punktach. 	0 pkt

Uwaga: Jeżeli w kryterium *Spełnienie formalnych warunków polecenia* przyznano 0 pkt, we wszystkich pozostałych kryteriach przyznaje się 0 pkt.

Wyjaśnienia (kryterium 1. – SFWP)

1. „Problem wskazany w poleceniu” obejmuje:

- a) zakres merytoryczny zagadnienia, którego omówienie jest wymagane ORAZ
- b) opinię zdającego wraz z uzasadnieniem.

Zakres merytoryczny, obejmujący dwa aspekty, będzie określany dla każdego tematu wypracowania.

2. Wypracowanie przynajmniej częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu, jeżeli obejmuje co najmniej jeden aspekt zakresu merytorycznego ORAZ opinię albo uzasadnienie.

3. Wypracowanie przynajmniej częściowo jest wypowiedzią argumentacyjną, jeżeli zawiera co najmniej jeden akapit argumentacyjny.

2. Kompetencje literackie i kulturowe (maksymalnie 12 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy w wypracowaniu zdający:

- wykorzystał znajomość – odpowiednio – wskazanej w poleceniu lektury obowiązkowej oraz innego utworu z literatury ukraińskiej w sposób funkcjonalny
- przedstawił bogatą argumentację, świadczącą o jego erudycji
- wykazał się wiedzą i umiejętnościami z zakresu kształcenia literackiego i kulturowego oraz językowego
- funkcjonalnie wykorzystał konteksty, np. literacki, historyczny, filozoficzny, kulturowy, które pogłębiają i rozwijają rozważany problem

- przedstawił bogatą argumentację: argumentacja jest logiczna, wnikliwa, zróżnicowana, świadczy o erudycji zdającego
- wykazał się wiedzą i umiejętnościami z zakresu nauki o literaturze
- nie popełnił błędów rzeczowych, zarówno w odniesieniu do przywołanych tekstów literackich oraz kontekstów (np. pisząc o wydarzeniach z danej lektury, nie popełnił błędów, tj. nie pomylił imion postaci, nie przypisał postaciom cech, których nie posiadają, bądź nie wymyślił wydarzeń, których w lekturze nie ma lub inne), jak i terminologii historycznoliterackiej oraz/lub teoretycznoliterackiej (np. niewłaściwie i bez zrozumienia stosuje pojęcia i terminy, niewłaściwie porządkuje epoki literackie, zjawiska literacko-kulturowe).

Funkcjonalność wykorzystania utworów wskazanych w poleceniu (lektury obowiązkowej oraz innego utworu literackiego z literatury ukraińskiej).	Poziom argumentacji wypowiedzi; erudycyjność wypowiedzi	Liczba punktów	Błędy rzeczowe
Dwa utwory wykorzystane w pełni funkcjonalnie.	<ul style="list-style-type: none"> • Bogata argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie dwóch kontekstów. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	12 pkt	Za każdy błąd rzeczowy należy odjąć 1 pkt od ogólnej liczby punktów przyznanych za KLIK (od 0 do 12; bez punktów ujemnych).
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadowalająca argumentacja. • W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie. 	11 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów. 	10 pkt	
Jeden utwór wykorzystany w pełni funkcjonalnie, a drugi – częściowo funkcjonalnie.	<ul style="list-style-type: none"> • Bogata argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie dwóch kontekstów. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	9 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadowalająca argumentacja. • W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie. 	8 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów. 	7 pkt	
Dwa utwory wykorzystane częściowo funkcjonalnie.	<ul style="list-style-type: none"> • Trafna argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie dwóch kontekstów. • Praca zawiera fragmenty erudycyjne. 	6 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadowalająca argumentacja. • W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie. 	5 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów. 	4 pkt	
Tylko jeden utwór wykorzystany częściowo LUB	<ul style="list-style-type: none"> • Trafna argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie dwóch kontekstów. 	3 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadowalająca argumentacja. • W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie. 	2 pkt	

w pełni funkcjonalnie.	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów. 	1 pkt	
Żaden utwór nie został wykorzystany przynajmniej w części funkcjonalnie.		0 pkt	

Uwaga: Jeżeli **ostateczna liczba punktów** przyznana w kryterium Kompetencje literackie i kulturowe, tj. liczba punktów po odjęciu punktów za błędy rzeczowe (jeżeli wystąpiły w pracy), wynosi 0 pkt, wówczas w pozostałych kryteriach (Kompozycja wypowiedzi oraz Język wypowiedzi) przyznaje się 0 pkt.

Wyjaśnienia (kryterium 2. – KLIK)

1. Poprzez wykorzystanie utworu rozumie się wykorzystanie znajomości jego treści oraz odczytanych sensów.
2. Zdający powinien funkcjonalnie wykorzystać w wypracowaniu znajomość dwóch tekstów wskazanych w poleceniu, tzn. lektury obowiązkowej ORAZ innego utworu literackiego z literatury ukraińskiej. Funkcjonalne wykorzystanie znajomości tekstu oznacza przywołanie w wypracowaniu:
 - 1) takich elementów fabuły, np. wydarzeń, bohaterów, wątków
 - 2) sensów utworów,
 które istotnie wspierają tok rozumowania zdającego, albo dobrze ilustrują to, o czym zdający pisze.

Funkcjonalność wykorzystania znajomości tekstów ocenia się w odniesieniu do tematu pracy. Jeżeli w części zasadniczej pracy w charakterze argumentów/przykładów wykorzystane są elementy fabuły lub sensy utworów, które nie są spójne np. ze stanowiskiem zdającego wyrażonym we wstępie do pracy – wówczas uwzględnia się tę niespójność w ocenie spójności.

3. Utwór literacki nie jest wykorzystany funkcjonalnie, jeżeli zdający wyłącznie streszcza ten utwór lub wybrane jego wątki, ale nie wyciąga żadnego wniosku, nie formułuje żadnej refleksji związanej ze streszczonym utworem.
4. Jeżeli zdający w wypracowaniu napisze więcej niż o dwóch utworach literackich (np. o dwóch lekturach obowiązkowych i o dwóch innych tekstach literackich), o różnym stopniu funkcjonalności, do oceny stopnia realizacji kryterium bierze się pod uwagę dwa utwory wykorzystane w sposób najbardziej funkcjonalny, z których jeden musi być lekturą obowiązkową. Pozostałe utwory stanowią kontekst literacki.
5. Argumentacja to udowodnienie tezy/opinii/stanowiska przedstawionego przez zdającego za pomocą argumentów.

Bogata argumentacja – to argumentacja rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami i **szeroka/wieloaspektowa**, uwzględniająca konteksty, stanowiąca – jako całość – wnikliwą analizę problemu sformułowanego w poleceniu; zawiera elementy refleksji / głębszego namysłu nad problemem. W sytuacji, gdy znajomość utworów literackich została wykorzystana częściowo funkcjonalnie, mówimy o argumentacji trafnej.

Zadowolająca argumentacja – to argumentacja rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami.

Powierzchnowa argumentacja – to argumentacja oparta na uogólnieniach, niewnikająca w istotę rzeczy, poprzestająca na pobieżnych obserwacjach, mało dokładna, czasami nieoparta przykładami; również argumentacja, w której zdający podejmuje próbę zbudowania argumentu, dobierając jedynie środki językowe typowe dla struktur argumentacyjnych, np. *Moim pierwszym argumentem jest...*

6. Kontekst należy rozumieć jako odniesienie się przez zdającego w pracy do np.:
- 1) innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu
 - 2) historii literatury
 - 3) teorii literatury
 - 4) charakteru epoki
 - 5) biografii autora
 - 6) filmu, spektaklu teatralnego
 - 7) utworu muzycznego, dzieła plastycznego
 - 8) mitologii
 - 9) *Biblii*
 - 10) religii
 - 11) historii
 - 12) filozofii
 - 13) kwestii politycznych
 - 14) kwestii społecznych,
- wybrane przez zdającego w sposób celowy, przydatne do osadzenia omawianego utworu w szerszej perspektywie i pogłębionego odczytania sensów utworu literackiego, do którego zdający odwołuje się w wypracowaniu. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu polega na trafnym jego doborze ze względu na rozważany problem; kontekst pogłębia i rozwija omawiane zagadnienie. Pogłębienie i omówienie danego zagadnienia poprzez konteksty nie oznaczają konieczności dogłębnej analizy samych kontekstów jako takich; w szczególności nie może prowadzić do dygresji stosowanej niefunkcjonalnie.
7. Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie to odniesienie wyłącznie na poziomie przywołania, np. informacji, wydarzenia; kontekst jest poprawny, ale ogranicza się tylko do funkcji informacyjnej, nie pogłębia i nie rozwija omawianego zagadnienia.
8. Kontekst poprzez odniesienie się przez zdającego do innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu nie jest wykorzystany funkcjonalnie, jeżeli zdający wyłącznie streszcza ten utwór lub wybrane jego wątki, ale nie wyciąga żadnego wniosku, nie formułuje żadnej refleksji związanej ze streszczonym utworem.
9. Erudycję należy rozumieć jako wiedzę przedmiotową zdającego, w tym wiedzę i umiejętność wykorzystania kontekstów, kodów kulturowych, terminologii, znajomości kultury, w tym literatury i sztuki. Wypowiedź świadcząca o erudycji zdającego to wypracowanie, w którym zdający, rozważając problem sformułowany w poleceniu, funkcjonalnie wykorzystał wiedzę przedmiotową.
10. W ocenie poziomu argumentacji wypowiedzi nie uwzględnia się fragmentów wypowiedzi zawierających błędy rzeczowe.

11. Błąd rzeczowy – to błąd świadczący o:

- nieznamości wskazanej w poleceniu lektury obowiązkowej (zamieszczonej w arkuszu egzaminacyjnym), do której odwołuje się zdający, w zakresie innym niż w przypadku błędu kardynalnego, tj. np. błąd w nazwisku autora, w przypisaniu autorstwa, w nazwisku/imieniu bohatera, dotyczący losów bohaterów drugoplanowych bądź wątków innych niż główne
- nieznamości utworu literackiego lub tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający, innego niż lektura obowiązkowa lub utwór literacki wskazany w poleceniu (każdy błąd merytoryczny)
- nieuprawnionej interpretacji fragmentu lub fragmentów / części utworu literackiego, w tym poetyckiego, do którego odwołuje się zdający, będącej częściową lub całkowitą falsyfikacją danego utworu
- nieznamości zagadnień z zakresu teorii i historii literatury bądź języka, np. stosowanie pojęć typowych dla epiki w odniesieniu do liryki (np. **narrator wiersza*). Nie są błędem rzeczowym sformułowania takie jak np. *utwór pokazuje, wiersz ukazuje*
- braku wiedzy dotyczącej wybranego przez zdającego kontekstu, np. błędne przywołanie pojęć lub faktów historycznych.

Jako błąd rzeczowy traktujemy również niepoprawne przywołanie cytatu z utworu literackiego, oznaczone cudzysłowem.

12. Dokładnie ten sam błąd rzeczowy (np. konsekwentne stosowanie błędnego imienia bohatera, którego da się w jednoznaczny sposób zidentyfikować, a fakty opisane w wypracowaniu świadczą o znajomości lektury) powtórzony kilkakrotnie jest liczony jako jeden błąd.

13. Jeżeli dane sformułowanie stosowane/uznawane jest w nauczaniu zwyczajowo za „termin” (np. *apokalipsa spełniona*), ale nie jest terminem w rozumieniu encyklopedycznym oraz/lub nie jest wymienione w podstawie programowej, to błędu w takim sformułowaniu (np. **apokalipsa przepowiadana*) nie traktuje się jako błędu rzeczowego, a jako błąd językowy.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura, spójność i styl (maksymalnie 7 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy:

1. w zakresie struktury wypowiedzi:

- kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna, tzn. czy układ i sposób przedstawienia treści pomaga w zrozumieniu wypowiedzi
- podział wypowiedzi – zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie podziału na akapity – jest poprawny i funkcjonalny

2. w zakresie spójności wypowiedzi:

- wypowiedź jest spójna, tzn. złożona z elementów, które tworzą logiczną i uporządkowaną całość
- w wypowiedzi spójność jest zachowana zarówno wewnątrz zdań, jak również między zdaniem i akapitami

- w wypowiedzi użyte zostały odpowiednie środki językowe, np. wskaźniki zespolenia tekstu, struktury metatekstowe, leksykalne wykładniki spójności, które ułatwiają śledzenie toku rozumowania autora
3. w zakresie stylu wypowiedzi:
- styl wypowiedzi jest stosowny, tzn. czy zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem, a jeżeli miesza różne style w wypowiedzi – to czy jest to uzasadnione (czy czemuś to służy, jest funkcjonalne) oraz czy zdający nie napisał wypowiedzi, stosując słownictwo charakterystyczne dla stylu potocznego w odmianie mówionej.

3a. Struktura wypowiedzi

Uporządkowanie elementów treściowych wypowiedzi	Podział wypowiedzi	Liczba punktów	
Elementy treściowe wypowiedzi w całości lub w przeważającej części pracy są zorganizowane problemowo.	Poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie struktury akapitów; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu tez zdającego. Dopuszczalna 1 usterka.	3 pkt	A
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ALBO w zakresie struktury akapitów.	2 pkt	B
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ORAZ w zakresie struktury akapitów.	1 pkt	C
<ul style="list-style-type: none"> • W pracy podjęta jest próba organizacji elementów treściowych wypowiedzi problemowo. • Elementy treściowe wypowiedzi zorganizowane w pracy częściowo problemowo, częściowo wyłącznie pod względem formalnym. • Elementy treściowe wypowiedzi w całości lub w przeważającej części pracy zorganizowane wyłącznie pod względem formalnym, np. wg kolejno omawianych tekstów literackich. 	Poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie struktury akapitów; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu tez zdającego. Dopuszczalna 1 usterka.	2 pkt	D
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ALBO w zakresie struktury akapitów.	1 pkt	E
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ORAZ w zakresie struktury akapitów.	0 pkt	F

Elementy treściowe wypowiedzi niezorganizowane; wypowiedź stanowi zbiór w znacznej mierze niezależnych elementów.	0 pkt	G
---	-------	---

Wyjaśnienia (kryterium 3a – Struktura wypowiedzi)

1. Elementy treściowe wypowiedzi to – najogólniej rzecz ujmując – „bloki”, na które podzielone jest wypracowanie (w najprostszej formie: wstęp – część zasadnicza (rozwińcie) – zakończenie, ale „część zasadnicza” zazwyczaj jest dzielona na kolejne „bloki”, tj. akapity).
 - 1) Elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane problemowo (w toku problemowym), jeżeli każdy z „bloków” w części zasadniczej wypracowania omawia np. jeden aspekt tematu. Omawiając wybrany aspekt, zdający przywołuje argumentację i przykłady z różnych tekstów literackich / kontekstów; czynnikiem organizującym dany „blok” jest właśnie problem („ponadtekstowo”, „międzytekstowo”), a nie dany tekst literacki.
 - 2) Możliwa jest sytuacja, w której zorganizowanie problemowe „pokrywa się” ze zorganizowaniem według kolejno omawianych tekstów literackich, jeżeli w pracy widoczny jest zamysł kompozycyjny wskazujący na ustrukturyzowanie wypowiedzi według tematów, np. kolejny tekst literacki stanowi przykład umożliwiający np. uszczegółowienie wcześniej omawianego zagadnienia.
 - 3) Elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane wyłącznie pod względem formalnym (w toku liniowym), jeżeli każdy z „bloków” w części zasadniczej wypracowania dotyczy innego tekstu literackiego / kontekstu, a jedynym identyfikowalnym czynnikiem organizującym taki układ jest po prostu omawianie w kolejnych „blokach” zagadnień dotyczących kolejnych tekstów / kontekstów; tekst jest zorganizowany wg tekstów „jeden po drugim” (np. zmiana kolejności akapitów nie wpływa na strukturę tekstu).
2. Ocena podziału wypowiedzi w skali ogólnej wymaga rozważenia proporcji i funkcjonalności zasadniczych „bloków” pracy, tj. wstępu – części zasadniczej – zakończenia. Usterki w podziale wypowiedzi w skali ogólnej mogą wynikać z np. nieproporcjonalnie i niefunkcjonalnie długiego wstępu, zbyt krótkiego (lakonicznego) zakończenia lub braku jednego z tych „bloków”.
3. Ocena podziału wypowiedzi na akapity wymaga rozważenia, czy logika wyводу została odzwierciedlona w podziale na graficznie wyodrębnione i funkcjonalne akapity. Usterki w podziale wypowiedzi na akapity mogą wynikać np. z faktu, że w pracy występują wyodrębnione graficznie akapity, które nie stanowią zwartej myślowo całości, albo występują akapity, które powinny zostać podzielone na mniejsze bloki, ponieważ taki akapit zawiera kilka wątków (każdy z takich wątków stanowi sam w sobie zwartą myślowo całość).
4. W ocenie struktury wypowiedzi nie uwzględnia się niezrealizowania przez zdającego któregoś z elementów tematu, np. nieodwołania się w ogóle do jednego z tekstów wskazanych w temacie jako obowiązkowy.

3b. Spójność wypowiedzi

Wypowiedź jest w całości spójna lub występują w niej nie więcej niż 2 zaburzenia w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów ORAZ/LUB całej wypowiedzi.	3 pkt
W wypowiedzi występuje 3–5 zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów ORAZ/LUB całej wypowiedzi.	2 pkt
<ul style="list-style-type: none">W wypowiedzi występuje 6–8 zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów ORAZ/LUB całej wypowiedzi. LUB <ul style="list-style-type: none">Wstęp pracy jest treściowo niespójny z częścią zasadniczą pracy ALBO z zakończeniem pracy. ALBO <ul style="list-style-type: none">Zakończenie pracy jest treściowo niespójne z wstępem ALBO częścią zasadniczą pracy.	1 pkt
<ul style="list-style-type: none">W wypowiedzi występuje 9 lub więcej zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów ORAZ/LUB całej wypowiedzi. LUB <ul style="list-style-type: none">Wstęp pracy jest treściowo niespójny z częścią zasadniczą pracy ORAZ z zakończeniem pracy. ALBO <ul style="list-style-type: none">Zakończenie pracy jest treściowo niespójne z wstępem ORAZ częścią zasadniczą pracy.	0 pkt

Wyjaśnienia (kryterium 3b – Spójność wypowiedzi)

- Wypowiedź jest spójna, jeżeli elementy, które ją tworzą, stanowią logiczną i uporządkowaną całość.
- Wywód jest uporządkowany, jeśli każdy kolejny akapit wynika z poprzedniego, a np. przestawienie akapitów zaburzyłoby tok rozumowania przyjęty przez zdającego.
- Zaburzenia w spójności mogą wynikać m.in. z:
 - błędów logicznych, w tym np. zbyt daleko idących uogólnień, nieuzasadnionych wniosków (np. wnioski w zakończeniu pracy nie wynikają z przeprowadzonego rozumowania), sprzecznych stwierdzeń
 - odstępstw od podporządkowania wyводу myśli przewodniej, np. wypracowanie zawiera niefunkcjonalne fragmenty stanowiące niezwiązane z tematem wątki poboczne
 - zredagowaniu wstępu lub rozwinięcia, lub zakończenia, lub akapitu, które nie pasują logicznie do pozostałej części wypracowania, nie łączą się logicznie z poprzedzającą je częścią / poprzedzającym je akapitem
 - rozwijania jednocześnie więcej niż jednego wątku („zazębiana” się wątków)
 - pomijania pośrednich ogniw rozumowania, tzw. skróty myślowe
 - wprowadzenie treści nieistotnych, zbędnych dla pracy, bez związku/pozostających w wątpliwym związku z tematem/wywodem

g) wprowadzania dygresji stosowanych niefunkcjonalnie
h) przerywania toku myślenia zbędnymi zdaniem.
4. Błędy w spójności <u>wewnątrz akapitów</u> oznaczają np. nielogiczne połączenia zdań w akapicie oraz brak zastosowania w nim wskaźników zespolenia.
5. Błędy w spójności <u>między akapitami</u> oznaczają nielogiczne powiązanie danego akapitu z poprzednim lub poprzednimi akapitami oraz brak zastosowania wskaźników zespolenia między akapitami.

3c. Styl wypowiedzi

Styl w całości lub w przeważającej części stosowny, tj. adekwatny do odmiany pisanej języka oraz do sytuacji komunikacyjnej (jednorodny albo funkcjonalnie niejednorodny).	1 pkt
Wypracowanie nie spełnia warunków określonych w kategorii „1 pkt”.	0 pkt

Wyjaśnienia (kryterium 3c – Styl wypowiedzi)

1. Styl wypowiedzi – co do zasady – powinien być: jasny, prosty (nie: zawity, pretensjonalny), zwięzły, jednolity. Dodatkowo może być żywy, obrazowy.
2. Wypracowanie powinno być napisane stylem stosownym do sytuacji komunikacyjnej, jaką jest egzamin maturalny, co oznacza, że nie należy redagować go, stosując słownictwo charakterystyczne dla stylu potocznego w odmianie mówionej. Styl uznaje się za stosowny w przeważającej części, jeżeli jest stosowany w orientacyjnie 2/3 pracy. Styl jest niestosowny do sytuacji komunikacyjnej, jeżeli orientacyjnie ok. 2/3 wypracowania zredagowane jest przy użyciu struktur językowych charakterystycznych dla stylu potocznego w odmianie mówionej
3. Styl wypracowania jest jednorodny, jeśli zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem, odpowiednim dla treści i formy wypowiedzi, lub miesza różne style w wypowiedzi, ale jest to uzasadnione i celowe.
4. Indywidualne upodobania stylistyczne egzaminatora nie mogą wpływać na ocenę stylu pracy zdającego.

4. Język wypowiedzi (maksymalnie 10 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał:

1. *w odniesieniu do zakresu i poprawności środków językowych:*
 - czy zdający poprawnie użył w wypowiedzi różnych rodzajów zdań i bogatej leksyki (np. frazeologizmów, wyrazów rzadziej używanych w języku ukraińskim), czy też ograniczył się do najprostszych środków językowych
 - czy środki językowe, których użył zdający, pozwalają mu zrealizować temat w sposób swobodny i precyzyjny, czy też pobieżny, sprawiający trudność w zrozumieniu tekstu
 - ile błędów językowych, w tym błędów stylistycznych, zdający popełnił w pracy
2. *w odniesieniu do poprawności ortograficznej:*

- ile błędów ortograficznych zdający popełnił w pracy
3. w odniesieniu do poprawności interpunkcyjnej:
- ile błędów interpunkcyjnych zdający popełnił w pracy.

4a. Zakres i poprawność środków językowych

Oceniając język wypowiedzi, egzaminator najpierw oceni zakres użytych środków językowych, a następnie – ich poprawność. Ostateczną liczbę punktów ustali na podstawie oceny obu tych aspektów wypowiedzi, zgodnie z poniższą tabelą.

Poprawność środków Zakres środków		Nie więcej niż 4 błędy jęz.	5–7 błędów jęz.	8–10 błędów jęz.	11–12 błędów jęz.	13–14 błędów jęz.	15–18 błędów jęz.	19 lub więcej błędów jęz.
		A	B	C	D	E	F	G
1.	Szeroki zakres środków językowych, tzn. <ul style="list-style-type: none"> • zróżnicowana składnia, • zróżnicowana leksyka, w tym np. bogata frazeologia, precyzyjne słownictwo, umożliwiających pełną i swobodną realizację tematu. 	6 pkt	5 pkt	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt
2.	Zadawalający zakres środków językowych, tzn. składnia i leksyka stosowne / odpowiednie do realizacji tematu.	5 pkt	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt	0 pkt
3.	Wąski zakres środków językowych, tzn. składnia i leksyka proste / ograniczone, utrudniające realizację tematu.	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt	0 pkt	0 pkt

Przykładowo za wypowiedź, w której zakres środków językowych wykorzystanych przez zdającego jest zadowalający, i znajdują się w niej 4 błędy językowe, egzaminator przyzna 5 pkt w tym kryterium.

Wyjaśnienia (kryterium 4a)

- Nie każde nieprecyzyjne sformułowanie jest niepoprawne językowo (stanowi błąd językowy); może być przejawem nieporadności językowej. Błędem jest nieporadność językowa będąca oczywistym nieuzasadnionym naruszeniem obowiązującej normy językowej.
- W wypracowaniu występuje zróżnicowana składnia, jeżeli w pracy zdający wykorzystał poprawnie co najmniej 4 różne struktury składniowe, np.: zdanie pojedyncze, zdanie złożone, zdanie wielokrotnie złożone, równoważnik zdania, imiesłowowy równoważnik zdania, strona bierna, paralelizm składniowy, poprawne wprowadzanie cytatu, zdanie pytające.
- W wypracowaniu występuje zróżnicowana leksyka, jeżeli w pracy zdający np.: nie stosuje nieuzasadnionych powtórzeń, stosuje wyrazy/wyrażenia synonimiczne, stosuje

bogatą frazeologię, używa precyzyjnego słownictwa, w tym np. terminologii.

8. W ocenie stopnia zróżnicowania leksyki uwzględnia się również umiejętnie stosowane:
- 1) wskaźniki zespolenia tekstu
 - 2) inne struktury metatekstowe, np.
 - a) metaorganizatory (np. *якщо йдеться про + temat*)
 - b) metaoperatory (np. *інакше кажучи, а саме, підбиваючи підсумки, наприклад, тобто*)
 - 3) leksykalne wykładniki spójności, np.
 - a) homoleksja (np. Не менш істотними є погляди романтиків. Адже романтики вважають, що...; Заслужують на увагу скорочення. Скорочуючи слова...)
 - b) hiponimia (np. *Такі тези можна знайти у X і Y. Ці романтики...; ... можна знайти найчастіше у романтиків. I X, i Y...*)
 - c) spójność synonimiczną (np. *До проблем емоційного характеру додаються ще й невдачі на роботі. І без того скрутне становище погіршують сімейні негаразди.*)
 - d) spójność opartą na antonimii (np. *...постійні сварки. Ця відсутність порозуміння характеризується...*),
 ułatwiające śledzenie toku rozumowania³.

4b. Poprawność ortograficzna

Praca jest bezbłędna albo zawiera nie więcej niż 2 błędy ortograficzne.	2 pkt
Praca zawiera 3–5 błędów ortograficznych.	1 pkt
Praca zawiera 6 lub więcej błędów ortograficznych.	0 pkt

Uwaga: Ten sam wyraz zapisany niepoprawnie ortograficznie, powtórzony w wypracowaniu, jest liczony jako jeden błąd ortograficzny.

4c. Poprawność interpunkcyjna

Praca jest bezbłędna albo zawiera nie więcej niż 5 błędów interpunkcyjnych.	2 pkt
Praca zawiera 6–9 błędów interpunkcyjnych.	1 pkt
Praca zawiera 10 lub więcej błędów interpunkcyjnych.	0 pkt

Uwagi ogólne:

1. Jeżeli wypowiedź jest nieczytelna (w rozumieniu czytelności zapisu), egzaminator oceni ją w każdym kryterium na 0 pkt.
2. Jeżeli wypowiedź nie zawiera w ogóle rozwinięcia (np. zdający napisał tylko wstęp), egzaminator przyzna 0 pkt w każdym kryterium.

³ Na podstawie: Tymiak L. (2004), *Kompozycja uczniowskiego tekstu argumentacyjnego*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia”, vol. XXII, s. 1–13. Tłumaczenie przykładów na język ukraiński – Tetiana Gomon.

3. Jeżeli wypowiedź zawiera mniej niż 250 wyrazów, jest oceniana wyłącznie w kryteriach: *Spełnienie formalnych warunków polecenia oraz Kompetencje literackie i kulturowe*. W pozostałych kryteriach egzaminator przyzna 0 punktów.
4. Jeżeli wypowiedź jest napisana niesamodzielnie, np. zawiera fragmenty odtworzone z podręcznika lub innego źródła, w tym internetowego, lub jest przepisana od innego zdającego, wówczas egzamin z języka ukraińskiego, w przypadku takiego zdającego, zostanie unieważniony.
5. Zabronione jest pisanie wypowiedzi obraźliwych, wulgarnych lub propagujących postępowanie niezgodne z prawem. W przypadku takich wypowiedzi zostanie podjęta indywidualna decyzja dotycząca danej pracy, np. nie zostaną przyznane punkty za styl i język lub cała wypowiedź nie będzie podlegała ocenie.

2.1. Przykładowe zadania z rozwiązaniami. Część ustna

W *Informatorze* dla każdego zadania podano:

- najważniejsze wymagania ogólne i szczegółowe, które są sprawdzane w tym zadaniu
- poprawne rozwiązanie każdego zadania.

Zadanie 1. Lektura obowiązkowa

Чи ти погоджуєшся з твердженням, що свобода – це найвища людська цінність? Дай відповідь на запитання, звертаючись до вірша Тараса Шевченка *Заповіт* і вибраного літературного твору.

Тарас Шевченко

Заповіт

Як умру, то поховайте
 Мене на могилі,
 Серед степу широкого,
 На Україні милій,
 Щоб лани широкополі,
 І Дніпро, і кручі
 Було видно, було чути,
 Як реве ревучий.
 Як понесе з України
 У синєє море
 Кров ворожу... отойді я
 І лани і гори –
 Все покину, і полину
 До самого Бога
 Молитися... а до того
 Я не знаю Бога.
 Поховайте та вставайте,
 Кайдани порвіте
 І вражою злою кров'ю
 Волю окропіте.
 І мене в сім'ї великій,
 В сім'ї вольній, новій,
 Не забудьте пом'янути
 Незлим тихим словом.

25 грудня 1845,

Переяслав

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego [...].
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej.
- II. Kształcenie językowe.
 1. Rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.
 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.
 5. Pogłębianie umiejętności porozumiewania się (słuchania, mówienia, czytania i pisanie) w sytuacjach prywatnych i publicznych [...].
 6. Pogłębianie umiejętności poprawnego mówienia [...] zgodnego z zasadami poprawności językowej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.
 3. Pogłębianie zdolności rozumienia wartości o charakterze narodowym, etnicznym i uniwersalnym.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
 1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiadania się w różnych formach.
 3. Doskonalenie posługiwania się zasadami retoryki, w szczególności argumentowania.
 5. Wyrażanie własnych poglądów i opinii.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego. Zdający:
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej;
 - 3) rozumie związek poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych;
- II. 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka narodowego;
 - 8) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 7) rozpoznaje podstawowe motywy [...] oraz ich funkcje w utworze;
 - 8) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa kluczowe, motto);
 - 9) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny;
 - 10) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe [...]
- IV. 1. Mówienie. Zdający:
 - 1) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę lub hipotezę, dobiera argumenty, porządkuje je, hierarchizuje, dokonuje ich selekcji pod względem użyteczności wypowiedzi, podsumowuje, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie);
 - 2) przygotowuje wypowiedź (analizuje temat, dostosowuje do niego formę wypowiedzi, sporządza plan wypowiedzi);
 - 3) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź, dbając o dźwiękową wyrazistość przekazu (w tym także tempo mowy i donośność, poprawny akcent wyrazowy oraz poprawną intonację zdania);
 - 4) hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie.

Przykładowa realizacja (1)

Wstęp/Зачин

Складно не погодитися з твердженням, що свобода – це найвища людська цінність. Свобода має вирішальне значення – як у житті окремої людини, так і нації загалом. Без свободи людина позбавлена права вирішувати свою долю, неспроможна обрати свій власний життєвий шлях. Без свободи нація втрачає самобутність, втрачає самоповагу й розуміння культурної спадщини.

Rozwinięcie/Основна частина

Україна впродовж своєї довгої історії тривалий час була позбавлена державності. Українська нація проіснувала завдяки діячам культури, які усвідомлювали значення рідної мови і пам'яті про минуле і спонукали суспільство відстоювати або виборювати свободу. Найвідомішою постаттю, без сумніву, був Тарас Шевченко, поезія якого до сьогодні залишається голосом українського сумління.

У вірші *Заповіт* автор підкреслює, що воля України – це найвища цінність. Поет стверджує, що доки Україна не буде вільною, доти він «не знає Бога». Політичне та культурне поневолення зображено поетом метафорою кайданів, які нація повинна розірвати.

Україна – це рідна земля поета, тому він звертається з проханням поховати його саме тут, на батьківщині. Змальовуючи свою землю, Шевченко використовує символічні елементи простору – він згадує Дніпро та широкі степи. Вірш сповнений надії на майбутнє визволення, є закликом боротися за те, що найцінніше – власну свободу.

Цей вірш присвячено визвольній боротьбі та мрії про незалежну батьківщину, але його тематика – універсальна, адже ми повинні завжди захищати цінності, які вважаємо найважливішими, залишатися внутрішньо вільними й відважними.

Про внутрішню свободу та моральну незламність писав інший великий поет – Василь Стус. Упродовж усього свого життя він активно виступав проти антиукраїнської політики радянської влади, протистояв політичним репресіям, за що був засуджений до тривалого ув'язнення та заслання. Стус помер у таборі у 1985 році, обставини його смерті невідомі. Влада забороняла його творчість як особливо небезпечну.

Життя поета – це приклад безкомпромісності, мужності та внутрішньої свободи.

Вірш Василя Стуса *Як добре те, що смерті не боюсь я* – це своєрідне останнє слово засудженого до смерті. У цьому спокійному, сповненому гордості монолозі оповідач, якого можемо ототожнити з автором, підкреслює, що відстояв свою моральну позицію, не підкорився несправедливості катів і суддів, а тому він може визнати своє життя гідним.

Згадуючи своє життя, він стверджує, що воно було сповнене любові та високих ідеалів, він не вдавався до ненависті, не скаржився, а тому жив так, як належить, і залишився достойною людиною. З таким життям йому не страшна смерть, тому в останній момент він також не піддається страхам.

У вірші міститься звернення до українського народу, до якого поет обіцяє повернутися після смерті. Саме так згодом і сталося, оскільки тіло померлого Стуса, завдяки клопотанням його сім'ї, вдалося перепоховати в Києві на Байковому кладовищі в 1989 році. Свобода – як внутрішня, так і політична – була сенсом життя поета, їй він присвятив свою поезію і заради неї пожертвував життям.

Zakończenie/Кінцівка

Поезія Тараса Шевченка та Василя Стуса спонукала до боротьби в часи, коли батьківщина залишалася підневільною. Водночас ми розуміємо, що слова поетів залишаються актуальними і сьогодні, коли виявляється, що довгоочікувана свобода не звільняє від політичної відповідальності, а те, за що боролися покоління, опинилося під загрозою.

Przykładowa realizacja (2)

Wstęp/Зачин

Свобода – це дуже складне і неоднозначне поняття, яке можна розуміти по-різному: як політичну чи державну категорію або як важливий елемент життя кожної людини. В українській літературі тема свободи впродовж століть присутня і в поезії, і у прозі. Про неперевершену цінність свободи писав ще Григорій Сковорода у вірші *De libertate*. Модерністи вважали, що без свободи людина не спроможна повністю розвинути своїх талантів (Леся Українка в *Лісовій пісні*). Питання свободи набуває особливого значення в умовах тоталітаризму.

Rozwinięcie/Основна частина

Мотив свободи є наскрізним у поезії Тараса Шевченка. У вірші *Заповіт* автор підкреслює, що боротьба за волю України – це справа, заради якої варто пожертвувати життям. Поет вдається навіть до блюзнірства, а саме стверджує, що доки Україна не буде вільною, доти він «не знає Бога». В інших віршах та поемах Шевченко також підкреслював значення свободи (*Сон, Суботів*).

У *Заповіті* поет висловлює свою останню волю – просить поховати його на милій батьківщині. Змальовуючи Україну, він згадує Дніпро та широкі степи, тобто головні символи українського простору. Сповнений надії на майбутнє визволення вірш закликає боротися за свободу.

Радянський тоталітаризм, який на більшу частину ХХ ст. відібрав свободу в Україні – це період, коли індивідуальна і державна свобода набула особливого значення. В умовах тоталітарного режиму, під загрозою смерті люди боялися говорити й писати правду, боялися захищати людські цінності та протистояти насильству й несправедливості.

Про невпинне, неприборкане тоталітарною загрозою прагнення до свободи писав Іван Багряний. У своїх творах цей автор різко засуджує комуністичний режим та підкреслює, що людина має можливість обирати свій шлях за будь-яких умов.

Прикладом нескореного героя, чие прагнення волі долає страх і всі перешкоди, є Григорій Многогрішний, герой роману *Тигролови*. Многогрішний – це яскрава, непересічна особистість, яка наважилася протистояти системі політичного тиску та зуміла зберегти у собі людяність і чесність.

Герой є правнуком гетьмана Дем'яна Многогрішного. Відвага та волелюбство проявляються в його поведінці, що особливо насторожує представників радянської влади. За свій патріотизм та любов до України героя катують, а потім засуджують до 25 років каторги. Його вважають особливо небезпечним, й тому сам начальник етапу, що везе Многогрішного на Колиму, пильно наглядає за арештантом. Незважаючи на це, героєві вдається втекти з ешелону – він опиняється один серед безкрайньої тайги.

Після втечі герой довго блукає тайгою, неймовірними зусиллями волі долає всі перешкоди, які трапляються на його дорозі, щоб потім знайти любов та прихисток. Він зі взаємністю закохується у Наталку, дочку українських переселенців на Далекому Сході. Однак жорстокі закони політики не дозволяють героєві жити спокійно – представники влади знаходять його слід навіть у цьому віддаленому куточку світу. Щоб не накликати біду на дорогих серцю людей, Григорій вирішує втікати, а потім ми дізнаємося, що зрештою він разом з коханою нелегально повертається на батьківщину.

Герой залишається моральним переможцем, оскільки зберігає внутрішню свободу, людяність, вміння співчувати та допомагати іншим. А ще він є надзвичайно сильною, достойною та відважною людиною. До самого кінця він не підкоряється ні системі влади, ні власному страху.

Zakończenie/Kinцівка

Мотив свободи можна розглядати у багатьох аспектах: індивідуальному, суспільному, політичному. В українській літературі – і давній, і сучасній – ця тема не втрачає своєї актуальності, а навпаки, набуває нових контекстів.

Zadanie 2. Kultura: literatura, sztuka, język

Przykład 1.

Як митці представляють жінок? Дай відповідь на запитання, звертаючись до картини Олекси Новаківського і вибраного літературного твору.

Олекса Новаківський

Коляда

www.old.dyvensvit.org

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego [...].
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej.
- II. Kształcenie językowe.
 1. Rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.
 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.
 5. Pogłębianie umiejętności porozumiewania się (słuchania, mówienia, czytania i pisanie) w sytuacjach prywatnych i publicznych [...].
 6. Pogłębianie umiejętności poprawnego mówienia [...] zgodnego z zasadami poprawności językowej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

3. Pogłębianie zdolności rozumienia wartości o charakterze narodowym, etnicznym i uniwersalnym.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiadania się w różnych formach.
 3. Doskonalenie posługiwania się zasadami retoryki, w szczególności argumentowania.
 5. Wyrażanie własnych poglądów i opinii.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego [...]. Zdający:
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej;
 - 3) rozumie związki poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych;
- II. 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka narodowego;
 - 8) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 7) rozpoznaje podstawowe motywy [...] oraz ich funkcje w utworze;
 - 8) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa kluczowe, motto);
 - 9) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny;
 - 10) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe [...]
- III. 2. Odbiór tekstów kultury. Zdający:
 - 1) interpretuje dzieła sztuki.
- IV. 1. Mówienie. Zdający:
 - 1) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę lub hipotezę, dobiera argumenty, porządkuje je, hierarchizuje, dokonuje ich selekcji pod względem użyteczności wypowiedzi, podsumowuje, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie);
 - 2) przygotowuje wypowiedź (analizuje temat, dostosowuje do niego formę wypowiedzi, sporządza plan wypowiedzi);
 - 3) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź, dbając o dźwiękową wyrazistość przekazu (w tym także tempo mowy i donośność, poprawny akcent wyrazowy oraz poprawną intonację zdania);
 - 4) hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie.

Przykładowa realizacja (1)

План відповіді

Вступ: Олекса Новаківський – це український художник-модерніст. Він – автор картини «Коляда».

Опис твору мистецтва: У картині *Коляда* Олекса Новаківський звертається до традиційної культури, змальовуючи трьох жінок у народному вбранні.

Головна проблема: Як митець представив жінок?

Розвиток головної проблеми: Митець зобразив трьох жінок у народних вбраннях.

Елементи жіночого вбрання вказують на те, що жінка, яка сидить посередині – заміжня (вона носить хустку на голові). Можливо, вона вже мати, берегиня домашнього

вогнища. Ліворуч і праворуч сидять молоді, гарні, незаміжні дівчата, про їхній вільний стан свідчать заплетені коси та непокриті голови. Можна вважати, що темою картини є процес передачі традиційних цінностей молодшим поколінням.

Приклад з літератури: Зображення жінки як матері та берегині не втрачає актуальності в українській літературі. Прикладом цього може бути проза Валерія Шевчука. Цей письменник-шістдесятник є прихильником традиційних цінностей, тому у його творах жіночі персонажі відображають все те, що в традиційній культурі свідчить про розуміння місця та ролі жінки в суспільстві. У романі *Дім на горі* всі жіночі персонажі перебувають у домашньому просторі, вони дбають про сім'ю, передають цінності, виховують дітей.

Найяскравішим образом берегині є Марія – тепла, добра та розумна жінка, вчителька у початковій школі, яка присвятила все своє життя турботі та піклуванню про чоловіка-філософа. Марія – надзвичайно терпляча і толерантна до інших людей. Вона самовіддано займається і домашнім господарством, і роботою.

Хоча у неї немає власних дітей, героїня присвятила своє життя навчанню та передачі цінностей наступним поколінням. Школярі дуже люблять свою вчительку, адже вона ніколи не сердиться. Марія сама заробляє на життя сім'ї, оскільки Іван, з огляду на свою небуденну вдачу (він мудрець, ясновидець), нездатний утриматися на жодній роботі.

Марія – це втілення жіночої любові та мудрості, вона всіх розуміє, знає чим і коли допомогти. Саме вона приносить Галі глечик свіжого молока, коли нещасливій дівчині необхідна підтримка. Марія також пригощає у своєму садку Володимира, розповідає про місто, до якого він щойно прибув і в якому ще почуватиметься чужим.

Маріїн садок зображується автором як символ раю, там завжди зелено та прохолодно, ростуть квіти, фруктові дерева. Героїня дбайливо вирощує ці природні багатства, плекає в серці любов до природи та людей, тому її сад стає прихистком для тих, кому необхідна моральна підтримка. Перебування в саду, розмова з цією чарівною жінкою наче зцілює людські душі. Марія – це героїня, яка уособлює ідею збереження культурних й особистісних цінностей.

Висновок: В українській літературній традиції переважає образ жінки-берегині. Таке зображення знаходимо і в давній, і в сучасній літературі (наприклад, твори Валерія Шевчука). Образ жінки-берегині асоціюється з турботою про сім'ю та самовідданою любов'ю.

Przykładowa realizacja (2)

План відповіді

Вступ: Олекса Новаківський – це представник модернізму в західноукраїнському мистецтві. Він учень Яна Матейка, в його творчості наявні впливи Леона Вичулковського, а також Яцка Мальчевського.

Опис твору мистецтва: У своїй картині митець зобразив трьох гарних жінок у народному, святковому вбранні. Монументальні постаті жінок, їхній одяг і назва твору – це прямі посилання на народну естетику, яка в українській культурі відіграє важливу роль.

Проблематика: Жіноча тема поширена в українській літературі та мистецтві.

Письменники й письменниці, митці та мисткині по-різному зображували жінок у своїх творах. Існують приклади жінок-матерів, берегинь, несправедливо скривджених жертв, а також борчинь, княгинь, художниць, інтелектуалок і бунтарок, які відвойовували своє право на щастя.

На зламі XIX-XX століть, тобто саме у період поширення модерністських течій в українському мистецтві та літературі, стає важливим жіночий голос. Тільки тоді, чи не вперше в українській літературі, жінки починають писати самі про себе, про свої світовідчуття, переживання, прагнення. З жіночої перспективи підкреслюється необхідність зображувати героїнь як індивідів, розкривати їхній внутрішній світ, підкреслювати їхні інтелектуальні здібності. У попередні літературні епохи про жінок писали здебільшого чоловіки, що зумовлювало майже повну відсутність глибокого аналізу жіночого бачення світу, жіночого світогляду і світовідчуття.

Приклад з літератури: Дуже цікавим жіночим персонажем є героїня роману у віршах Ліни Костенко «Маруся Чурай». Ця легендарна українська піснярка, якій приписують авторство відомої пісні про Гриця, зображена авторкою у драматичний момент не лише особистого життя, а й усієї України, яку поглинає вихор визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького.

Звинувачена в отруєнні свого коханого, Гриця Бобренка, Маруся чекає смертного вироку. Перебуваючи у в'язниці, вона згадує своє життя та любов до хлопця. Маруся – це горда, сильна особистість, символ справжнього митця, який відчуває більше, ніж звичайні люди. Своїми піснями героїня підтримує дух боротьби, вказує на справжні патріотичні цінності та визначає шлях до перемоги.

Хоча героїня самотня, нещаслива і тяжко хвора, її сильна вдача та нескорений дух забезпечують їй повагу козаків – навіть Хмельницький висловлюється про неї з повагою. І саме козаки рятують Марусю від смертного покарання: посилаючись на її заслуги для народу і значення її творів, вони домагаються її звільнення.

Маруся – дівчина з народу, обдарована поетичними здібностями та прекрасним голосом, відвагою і високим рівнем культурної свідомості. Вона – голос самої України.

Підсумки: Тема жінки дуже важлива в українській літературі та мистецтві. Існує багато способів зображення жінок і розуміння їхнього місця у світі. В українській літературі домінують образи жінок, які визнають патріотичні та духовні цінності.

Przykład 2.

Кохання як мотив художнього твору. Поміркуй над проблемою, звертаючись до відомих тобі уривків із твору Наталки Сняданко *Колекція пристрастей, або Пригоди молодої українки* та вибраного літературного твору.

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego [...].
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej.
- II. Kształcenie językowe.
 1. Rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.
 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.
 5. Pogłębianie umiejętności porozumiewania się (słuchania, mówienia, czytania i pisanie) w sytuacjach prywatnych i publicznych [...].
 6. Pogłębianie umiejętności poprawnego mówienia [...] zgodnego z zasadami poprawności językowej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

3. Pogłębianie zdolności rozumienia wartości o charakterze narodowym, etnicznym i uniwersalnym.

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiedzania się w różnych formach.
3. Doskonalenie posługiwania się zasadami retoryki, w szczególności argumentowania.
5. Wyrażanie własnych poglądów i opinii.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego. Zdający:
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej;
 - 3) rozumie związek poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych;
- II. 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka narodowego;
 - 8) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 7) rozpoznaje podstawowe motywy [...] oraz ich funkcje w utworze;
 - 8) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa kluczowe, motto);
 - 9) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny;
 - 10) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe [...]
- IV. 1. Mówienie. Zdający:
 - 1) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę lub hipotezę, dobiera argumenty, porządkuje je, hierarchizuje, dokonuje ich selekcji pod względem użyteczności wypowiedzi, podsumowuje, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie);
 - 2) przygotowuje wypowiedź (analizuje temat, dostosowuje do niego formę wypowiedzi, sporządza plan wypowiedzi);
 - 3) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź, dbając o dźwiękową wyrazistość przekazu (w tym także tempo mowy i donośność, poprawny akcent wyrazowy oraz poprawną intonację zdania);
 - 4) hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie.

Przykładowa realizacja (1)

Wstęp/Зачин

Кохання – від найдавніших часів невичерпна тема літератури всіх народів. Від античності до сьогодення історії про любов, пристрась, зраду, вірність і самопожертву зачіпають серця читачів. Це не дивно, адже любов надає сенс життю кожної людини. Без любові наше існування стає порожнім, і як би ми не намагалися заповнити його роботою, кар'єрою, успіхом – без близьких людей, яким можна дарувати почуття, життя буде неповним.

Rozwinięcie/Основна частина

Українська література славиться безліччю творів про кохання. Поети та письменники осмислюють мотиви любові по-різному. Знаємо приклади романтичного й ліричного, трагічного та руйнівного, нерозділеного і взаємного кохання, а також материнської, батьківської, братерської любові і, звісно, любові до батьківщини.

Цікавим прикладом є розуміння й опис кохання у романі сучасної авторки Наталки Сняданко «Колекція пристрастей, або Пригоди молодої українки». Письменниця іронічно описує процес дорослішання молодої галичанки «з порядної сім'ї», її інтелектуальні, емоційні й еротичні пошуки.

Олеся з дівчинки стає дівчиною, а потім жінкою, вчиться пізнавати власні бажання та емоції, відкрито говорить навіть про інтимні справи. Дівчина зустрічається з хлопцями, яких реалістично та критично оцінює. Вона активно шукає любові, але думає про інтелектуальний розвиток – починає вчитися в університеті, виїздить за кордон.

Книжка – гумористична, вона торкається важливих для всіх молодих людей питань самоусвідомлення та прагнення до щастя. Хіба не всі ми намагаємося відрізнити пристрасть від кохання і знайти людину, яка наповнить наше життя світлом і любов'ю?

Наталка Сняданко не пише про великі пристрасті та шекспірівські трагедії. Навпаки, її повість залишається звичайною історією звичайної дівчини, сюжет є наче спокійною бесідою з подругою, розмовою, яка іноді викликає сміх, а іноді – сльози.

Мотив кохання наскрізний в українському фольклорі. З народних пісень про любовні взаємини найвідомішою є, мабуть, пісня про Гриця, авторство якої приписують легендарній поетесі Марусі Чурай. Пісня про любов молодого хлопця до двох дівчат, що закінчується його трагічною смертю, отримала художнє осмислення у багатьох творах українських письменників (Левка Боровиковського, Степана Руданського, Михайла Старицького, Ольги Кобилянської, Ліни Костенко).

Найвідомішою інтерпретацією цього твору є повість Ольги Кобилянської «В неділю рано зілля копала». Авторка сюжетно збагачує фольклорний мотив, звертаючи увагу читача на психологічне життя героїв – карпатських гуцулів. Ображені почуття закоханої Тетяни, зрада та бажання помсти призводять до трагічного фіналу.

Величезною цінністю твору Кобилянської є глибоке осмислення та чітке віддзеркалення людських характерів. Всі герої – повноцінні особистості, їхні дії та рішення є результатом емоційних процесів, кожен з них прагне до щастя й намагається досягнути своєї мети у житті. Тетяна – добра людина, яка здатна на палке, самовіддане кохання, вона – небуденна, дуже романтична особистість. Зрада хлопця, без якого немислиме її життя, призводить до божевілля і спонукає на страшний злочин.

Тетяна полонила Гриця своєю волелюбністю та гордістю, але оскільки хлопець нездатний повністю зрозуміти цю дівчину, він обирає життя з іншою – Насткою. Вдача цієї дівчини йому ближча. Авторка реалістично й логічно мотивує вибори та рішення всіх героїв, і таким чином перетворює романтичний фольклорний мотив на історію людської трагедії.

Zakończenie/Кінцівка

Наскрізний мотив кохання інтерпретують у літературі по-різному. Прикладом є проза Ольги Кобилянської та Наталки Сняданко. Кохання можна зображати як велику трагедію, всепоглинальну пристрасть або як найзвичайнішу, хоча й найважливішу, справу в житті кожної людини.

Przykładowa realizacja (2)

Wstęp/Зачин

Чи є в літературі поширеніший мотив, ніж кохання? Поезія, проза, драматургія всіх часів і народів багаті на історії про любов, пристрасть, зраду й вірність. Кохання осмислюється як велика трагедія або як неймовірне щастя, причина війн і мета кожної людини. Українська література не є винятком, у ній ми також знайдемо безліч різних інтерпретацій цієї споконвічної теми.

Rozwinięcie/Основна частина

Сучасні українські письменники продовжують роздуми про кохання, хоча, безперечно, роблять це інакше, ніж автори попередніх епох. Соціокультурні зміни, розвиток феміністичних ідей, перебудова суспільного порядку й уявлень про соціальні ролі чоловіків та жінок знайшли своє відображення в літературі.

Сучасні українські авторки-жінки щиро та відверто пишуть не лише про кохання, а й про жадання, про свої прагнення, розчарування, духовні та тілесні пошуки. Традиційно налаштована частина суспільства неохоче сприймає новий жіночий голос у літературі, зводячи його виключно до скандалу та провокації. Звісно, те, що є новим, завжди викликає як позитивні, так й негативні відгуки, однак варто підкреслити, що великою цінністю нової української прози є зображення жінки як повноцінної особистості, індивіда, який активно та відважно визначає своє місце у житті.

Такою героїнею є Олеся з роману Наталки Сняданко «Колекція пристрастей, або Пригоди молодої українки». Читачі спостерігають процес дорослішання цієї молодої галичанки «з порядної сім'ї», яка у пошуках власної ідентичності не вагається змінювати партнерів та подорожувати світом. Олеся – активна, розумна та дотепна дівчина, яка не боїться відкрито говорити про свої бажання, щиро аналізує найінтимніші аспекти свого життя. Ця молода жінка, бере життя «у власні руки», не розраховуючи на нічию допомогу та не чекаючи чоловіка, який вирішуватиме її проблеми. Разом з тим Олеся – як і всі люди – мріє про щастя та любов. Вона не припиняє активних пошуків як вимріяного чоловіка, так і свого власного місця в світі.

Активність та відвага є домінуючими рисами Олесі, що робить її прямою протилежністю традиційних уявлень про соціальну роль жінки. Адже у патріархальній культурі жіночність ототожнювалася з пасивністю, жінці нав'язувалася роль об'єкта, який – хоча й прекрасний – не має права нічого вирішувати про себе і свою долю та залишається залежним від чоловіка.

Зовсім іншим є образ кохання в повісті Івана Коцюбинського «Тіні забутих предків». Ця чи не найвідоміша в українській літературі любовна історія розповідає про велике і трагічне захоплення двох молодих людей з ворожих сімей.

Іван Палійчук і Марічка Гутенюк, вони ж гуцульські Ромео і Джульєтта, живуть у карпатському селі неподалік Черемошу. Герої закохані один в одного з дитинства, яке вони провели разом на гірських пасовищах. Всупереч волі батьків та незважаючи на ненависть між їхніми родами, вони прагнуть спільного життя, мріють одружитися і створити сім'ю.

Повість насичена ліричними образами зустрічей, забав та розмов Івана й Марічки. Це романтичне, палке, замріяне кохання має трагічний фінал, оскільки після смерті батька Іван вирішує провести літо на заробітках, а повернувшись додому – дізнається про смерть коханої дівчини. З цього моменту життя героя втрачає сенс, а він сам

поринає у стан психічного розладу. Ні живий ні мертвий блукає він горами, повністю відсторонившись від сільського життя.

До села Іван повертається тільки після шести років усамітнення, коли всі вже давно вважали його мертвим. Герой одружується з багатою дівчиною Палагією, але, незважаючи на маєток та успіх в господарстві, доля подружжя не складається. Жінка зраджує Іванові, а він сам знову починає марніти й божеволіти – невідомо, чи від горя, чи внаслідок чаклунських дій мольфара-коханця Палагії.

Іван поступово занепадає духом, починає нехтувати господарством, вештається лісами, відвідуючи місця, у яких раніше щасливо проводив час з Марічкою. Одного разу йому здається, що він бачить кохану у вигляді мавки. Примари давньої любові заманюють його над урвище, в яке він падає, від чого невдовзі помирає.

Zakończenie/Kinцівка

Тема кохання не втрачає своєї актуальності. Як у класичній, так і в сучасній літературі любов залишається важливою темою, яка захоплює читачів, адже прагнення до любові та щастя стосується нас усіх.

Przykład 3.

Як маніпуляція впливає на наше сьогоднішнє? Дай розгорнуту відповідь на запитання, беручи до уваги наведений уривок із монографії Олени Рудої та власний досвід.

Олена Руда

Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі

Маніпуляція – основний вияв дискурсу впливу, який реалізує головну свою мету на рівні сугестії (навіювання). [...]

Більшість практиків сходяться на тому, що маніпуляція – в повсякденному житті явище не тільки невідворотне, а й необхідне. На думку деяких дослідників, маніпуляція може здійснюватися і в інтересах того, ким маніпулюють.

Маніпулятивні стратегії реалізують як на рівні масової свідомості (в політичному, рекламному дискурсах, у медіа) у тоталітарних і демократичних суспільствах, під час політичних кампаній, для реклами товарів і послуг, так і на міжособистісному рівні. Знання про механізми маніпулювання людьми нагромаджуються і в художній літературі, і в нашому щоденному досвіді. Проте лише науковий опис структури процесу маніпулювання, його прийомів і методів може дати повномасштабне уявлення про суть цього явища.

Маніпуляція передбачає повідомлення неправдивої інформації, яка відмінна від «істини». А отже, її легко сплутати з властивістю людини помилятися, робити неправильні висновки, використовувати неперевірені факти. Природно, що люди прагнуть донести свої ідеї до широкого загалу. І роблять це найчастіше тому, що вважають ці ідеї правильними, справедливими. Часто політики, громадські діячі не керуються якоюсь ідеєю-фікс і не є виконавцями чиеїсь злої волі, а журналісти абсолютно щиро, відповідно до власних переконань, відображають владні інтереси.

Складність визначення маніпулятивного характеру комунікативної діяльності (повторимося: маніпуляція є саме свідоме введення в оману з певною метою),

неможливість бути впевненим до кінця в намірах мовця робить дослідження цього явища надзвичайно відповідальним.

Олена Руда, *Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі*, Київ 2012, с. 48–49.

Wymagania ogólne

II. Kształcenie językowe.

1. Rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.
2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.
3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.
4. Zdobycie funkcjonalnej wiedzy na temat wybranych zagadnień z zakresu gramatyki.
5. Pogłębianie umiejętności porozumiewania się (słuchania, mówienia, czytania i pisanie) w sytuacjach prywatnych i publicznych [...].
6. Pogłębianie umiejętności poprawnego mówienia i pisanie zgodnego z zasadami poprawności językowej.

Wymagania szczegółowe

II. 2. Zróżnicowanie języka. Zdający:

- 3) rozpoznaje funkcję języka w tekście;
- 4) dostrzega zróżnicowanie słownictwa rozpoznaje słownictwo ogólnonarodowe i słownictwo o ograniczonym zasięgu (wyrazy gwarowe, terminy naukowe, archaizmy i neologizmy, eufemizmy i wulgaryzmy);
- 5) rozpoznaje wyrazy rodzime i zapożyczone, rozumie ich funkcję w tekście.

II. 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:

- 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka etnicznego;
- 8) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.

II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

- 2) odczytuje sens tekstu [...];
- 3) dokonuje logicznego streszczenia tekstu argumentacyjnego (wyróżniając kluczowe pojęcia, twierdzenia i sposób ich uzasadnienia);
- 4) odczytuje sens tekstów [...] popularnonaukowych, [...] uwzględniając zawarte w nich informacje zarówno jawne, jak i ukryte;
- 5) nazywa swoje reakcje czytelnicze (np. wrażenia);
- 6) formułuje wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście.

Przykładowa realizacja (1)

Wstęp/Зачин

Маніпуляція – широке поняття, яке стосується як соціальних процесів, так і життя окремої людини. Під цим терміном розуміють форми впливу на реальність із метою досягнення бажаного результату. Різні способи маніпулювання присутні як у приватній, так і в державній чи політичній сферах нашого життя.

Rozwinięcie/Основна частина

Олена Руда, авторка наведеного тексту, визначає маніпуляцію як елемент дискурсу впливу та підкреслює, що ця стратегія базується на навіюванні й повідомленні неправдивої інформації, тобто є навмисним, свідомим введенням в оману. Водночас у підсумковій частині тексту О. Руда звертає увагу читачів на неоднозначність цього терміну, який іноді неможливо поєднати зі свідомою брехнею. Авторка підкреслює, що маніпуляція присутня в повсякденному житті, на міжособистісному рівні і у цій сфері є явищем не тільки «невідворотним, але й необхідним». Крім того, «маніпуляція може здійснюватися і в інтересах того, ким маніпулюють». Цікавою є думка в підсумковій частині тексту, де авторка пише про те, що політики та журналісти інколи щиро вірять у свої слова й тому визначити чітку межу між маніпуляцією та повідомленням досить складно.

Беручи до уваги думки авторки, варто зазначити, що, безперечно, в приватній сфері людського життя наявні різні форми психологічного тиску чи маніпулювання. Часто люди навіть на підсвідомому рівні вдаються до маніпуляції, щоб досягнути власної мети.

У приватному житті можливе несвідоме маніпулювання, яке не має на меті ввести в оману, проте на публічному та політичному рівнях маніпуляція – це завжди повідомлення неправди з метою переконати людей у чомусь, а навіть змусити їх до певних дій.

Маніпуляцію використовують у процесах формування громадської думки, масової свідомості, через ЗМІ, в рекламі, яка полягає в тому, щоб переконати людей у перевазі певних продуктів, вона присутня у виборчих кампаніях і публічних заявах політиків. Політичне маніпулювання особливо помітне у тоталітарних системах, але воно виявляється у діях керівників і політиків демократичних країн.

Неможливо відокремити політику від засобів масової інформації. Телебачення, радіо, преса, інтернет – це знаряддя влади, які використовуються в боротьбі за вплив. Ці засоби формують те, що люди думають та у що вірять. Підпорядковані владі ЗМІ можуть бути небезпечним інструментом політичної боротьби, про що свідчить пропаганда, що застосовується в сучасних війнах нарівні зі збройною боротьбою.

ЗМІ можуть бути вбивчими й неодноразово такими стають, коли вороже налаштовують суспільство. Політична маніпуляція, яка може перерости саме у пропаганду, завжди була великою небезпекою. Часто в історії це призводило до трагедій.

Варто прокоментувати також висловлену авторкою статті думку, що політики та журналісти часто вірять у те, що говорять. Безперечно, це правда, але не виправдання, оскільки у суспільному житті ми завжди повинні усвідомлювати наслідки наших дій і нашого бажання вплинути на інших. Те, що політики та журналісти щиро вірять у свої слова, не зменшує негативного впливу не тільки на громадську думку, але й на реальні, дії, до яких спонукає громадян їхня віра.

Zakończenie/Kінцівка

Маніпуляція – це поняття, яке означає різні форми впливу на думки та дії осіб і загалом суспільства, вона використовується у різних сферах людського життя. Аналіз цього явища з урахуванням негативного впливу політичної маніпуляції призводить до таких висновків: ми повинні відповідати за те, що робимо та говоримо під час публічних виступів, а також обережно ставитися до отриманої інформації, перевіряти її й не піддаватися маніпуляції.

Przykładowa realizacja (2)

Wstęp/Zачин

Маніпуляція – це досить складне поняття, яке стосується як соціальних процесів, так і індивідуального життя людини. Маніпуляція – це різні форми впливу на реальність з метою досягнення бажаного результату, як в приватній, так і державній чи політичній сферах нашого життя.

Rozwinięcie/Oсновна частина

Олена Руда, авторка вищенаведеного тексту, визначає маніпуляцію як елемент дискурсу впливу і підкреслює, що вона присутня у повсякденному житті і є явищем не лише «невідворотним, але й необхідним». Ба більше, «маніпуляція може здійснюватися і в інтересах того, ким маніпулюють».

Беручи до уваги слова авторки, зазначимо, що хоча сам термін має радше негативне навантаження – адже в політичному житті маніпуляція легко переростає в пропаганду – в міжособистісних відносинах буває, що вона може мати позитивний ефект.

У приватній сфері людського життя наявні різні форми психологічного впливу. Ми живемо серед людей, хочемо досягнути власних цілей, переконати інших у своїх поглядах, донести свої переконання, тому інколи вдаємося до свідомого або несвідомого маніпулювання. На рівні індивідуального життя, на відміну від публічного, несвідоме маніпулювання є цілком допустимим, його мета – не ввести в оману, а лише досягнути емоційного результату.

За своєю природою люди намагаються викликати позитивні емоції, звернути чиюсь увагу, часто просто отримати символічну акцептацію у вигляді посмішки чи компліменту. Ми з раннього дитинства вчимося тому, як одержати любов, опіку, дружбу – це зумовлено необхідністю вижити, функціонувати в групі, суспільстві. Можна сказати, що весь процес соціалізації людини полягає у вдалому використанні різних форм маніпуляції.

Таке широке розуміння маніпуляцій частково виправдане, хоча воно робить сам термін досить неоднозначним. Можливо, краще обмежити розуміння цього поняття і звузити його виключно до усвідомлюваних дій, які мають чітко визначену мету. Найчастіше цією метою є отримання якоїсь власної користі. Буває також, що ми свідомо вдаємося до маніпуляції, щоб допомогти комусь, спонукати його змінити свою поведінку, зробити кроки, що допоможуть йому жити краще і мудріше, розпочати лікування, змінити спосіб життя зі шкідливого на здоровий тощо.

Закончення/Кінцівка

Термін маніпуляція має здебільшого негативне навантаження, він розуміється як свідоме введення в оману з метою досягнення бажаного результату. Однак у сфері приватного життя та міжособистісних відносин маніпуляція може означати як свідомі, так і підсвідомі дії, метою яких не обов'язково є особиста користь.

2.2. Przykładowe zadania z rozwiązaniami. Część pisemna na poziomie podstawowym

W Informatorze dla każdego zadania podano:

- liczbę punktów możliwych do uzyskania za jego rozwiązanie (po numerze zadania)
- najważniejsze wymagania ogólne i szczegółowe, które są sprawdzane w tym zadaniu
- zasady oceniania rozwiązań zadań
- poprawne rozwiązanie każdego zadania zamkniętego oraz przykładowe rozwiązania każdego zadania otwartego.

Część 1. Test językowy

Przeczytaj uważnie tekst, a następnie wykonaj zadania umieszczone pod nim. Odpowiadaj **tylko na podstawie tekstu** i tylko **własnymi słowami** – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Udzielaj tyłu odpowiedzi, o ile Cię poproszono. Odpowiedzi udzielaj w języku ukraińskim.

Tekst 1.

Олена Кондратюк

Молодіжний сленг як мовне явище

Лексичний склад нашої, як і будь-якої іншої, мови містить велику кількість сленгових утворень, що відповідають певним соціальним та професійним групам людей. Упродовж часу, коли наша мова перебувала під впливом тоталітарної системи, визнавався єдиний стандарт літературної мови. Проте існування різноманітних діалектизмів, сленгізмів тощо доводить, що мова залишається динамічною системою, яка постійно живе і розвивається. [...]

На Заході період так званого «жаргонного вибуху» вже минув (увінчавшись зокрема «Механічним апельсином» Берджеса), тоді як до України хвиля інтересу до субмов докотилась лише порівняно недавно. Досі в наукових колах почасти домінує розуміння молодіжного соціодіалекту як «мовного хуліганства». Дослідженням цього питання займаються нині лише окремі мовознавці, хоча сама тема надзвичайно багатогранна.

Сленг доволі поширене явище, він є засобом спілкування у найрізноманітніших прошарках населення і сягає своїм корінням у сиву давнину. Адже і століття тому різні соціальні групи мали свій стиль мовлення, притаманний саме цій групі. Крім того, розповсюдженим видом сленгу є сленг професійний, що побутує у мовленні людей певного фаху чи роду заняття. У XVIII–XIX ст. на Полтавщині, де кобзарювання було

досить поширеним явищем, сліпі бандуристи мали свій власний сленг, який називався «лебійською мовою» і був незрозумілий навколишнім, але при уважнішому розгляді бачимо, що його легко було вивчити, оскільки він ґрунтувався на певних закономірностях перекручування слів, хоча були й окремі сленгові новоутворення. Деякі номінації лебійської мови фігурують у сучасному молодіжному сленгу, зазнавши певних деформацій. Наприклад, поширене у молодіжному мовленні слово лахати (сміятися) пішло саме від мандрівників-лірників, навіть не змінивши значення: «дерти лаха» – сміятися. Слово кльово має таке саме коріння, і вимовлялось воно спершу «клево». Головний персонаж оповідання Г. Хоткевича «Сліпець» належить саме до даної соціальної групи й ось цитата: «Оце, – думаю, – кльово» (у значенні «добре»).

Загалом межа між живою, розмовною мовою та сленгом була і є дуже рухливою, перехідною. Часто статус слова змінюється, і те, що, скажімо, у 60–х, 70–х, 80–х роках ХХ століття вважалося сленгом, тепер стало частиною повсякденного словника людей. [...]

Мова дуже чутлива до змін у політиці, ідеології, науці, духовній культурі, тому й сленг, як один із її складників, надзвичайно швидко зазнає змін. Так, сленг молоді 50–60–х рр. фактично не зрозумілий сучасному молодому поколінню.

Єдиного і всеосяжного визначення сленгу немає і дотепер. Неодноразові спроби розмежувати сленг і загальноживану лексику або сленг і нецензурну мову не дали результатів. Дефініції сленгу, які намагаються нашвидкуруч скомпонувати у ході наукових дебатів, часто виявляються помилковими. Таким чином, у різних словниках і посібниках ми можемо зустріти безліч визначень для сленгу, таких як: «нецензурна мова», «мова неписьменних і безпутних людей», «поезія простої людини».

В.О. Чеховський називає сленг «мовною грою, що допомагає особистості заявити про себе у власному мікросоціумі та водночас відокремитись разом з ним від решти суспільства».

<http://www.ji.lviv.ua>

Zadanie 1. (0–2)

Вибери основні тези тексту. Зазнач правильну відповідь. Підкресли П, якщо відповідь правильна, або Н – якщо вона неправильна.

1.	У науці відсутнє одне визначення сленгу.	П	Н
2.	Межа між розмовною лексикою та сленгом чітко визначена.	П	Н
3.	Мова дуже чутлива до змін у різних сферах життя.	П	Н

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.

Wymaganie szczegółowe

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
- 2) odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań porządkowanych w akapicie) [...].

Zasady oceniania

- 2 pkt – trzy poprawne odpowiedzi.
 1 pkt – dwie poprawne odpowiedzi.
 0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

1. П
 2. Н
 3. П

Zadanie 2. (0–2)

Чи на ці запитання можна знайти відповідь у третьому абзаці тексту? Підкресли **ТАК**, якщо можна, або **НІ** – якщо не можна.

1.	Які є приклади сленгу ?	ТАК	НІ
2.	Який зв'язок між сленгом і суспільними групами?	ТАК	НІ
3.	Які умови сприяють розвитку сленгу?	ТАК	НІ

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.

Wymaganie szczegółowe

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
- 2) odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań porządkowanych w akapicie) [...].

Zasady oceniania

- 2 pkt – trzy poprawne odpowiedzi.
 1 pkt – dwie poprawne odpowiedzi.
 0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

1. **ТАК**
 2. **ТАК**
 3. **НІ**

Zadanie 3. (0–2)

Вкажи мовні засоби, які надають текстові об'єктивного характеру. Підкресли ТАК, якщо вказаний засіб надає тексту об'єктивності, або НІ, якщо не надає.

1.	Посилання на наукові джерела.	ТАК	НІ
2.	Використання дієслів у формі третьої особи однини.	ТАК	НІ
3.	Покликання на власний досвід.	ТАК	НІ

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.

Wymaganie szczegółowe

2. Zróżnicowanie języka. Zdający:

- 3) rozpoznaje funkcję języka w tekście.

Zasady oceniania

2 pkt – trzy poprawne odpowiedzi.

1 pkt – dwie poprawne odpowiedzi.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

1. TAK

2. TAK

3. НІ

Zadanie 4. (0–1)

Напиши, яку функцію в третьому абзаці виконують приклади «лебійської мови»?

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

1. Rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.

Вимaganie szczególowe

4. Zróznicowanie języka. Zdający:
 3) rozpoznaje funkcję języka w tekście.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne wyjaśnienie funkcji wyrazów.
 0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Приклади слів зі сленгу сліпих бандуристів свідчать про те, що сленг – це суспільне явище, засіб спілкування серед різних прошарків населення. Кожен сленг має свою специфіку.

Zadanie 5. (0–1)

Добери антоніми до поданих слів:

власний –.....

сучасний –.....

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.

Wymaganie szczególowe

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka narodowego.

Zasady oceniania

- 1 pkt – dwa poprawnie dobrane antonimy.
 0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

власний – чужий
 сучасний – застарілий

Zadanie 6. (0–3)

Напиши резюме тексту (40–60 слів).

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.

Wymaganie szczegółowe

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 3) dokonuje logicznego streszczenia tekstu argumentacyjnego (wyróżniając kluczowe pojęcia, twierdzenia i sposób ich uzasadnienia).

Zasady oceniania

- 3 pkt – ze streszczenia wynika, jaki jest temat tekstu i co na ten temat powiedziano w tekście; adekwatny poziom uogólnienia, streszczenie logicznie spójne, właściwa liczba słów.
- 2 pkt – ze streszczenia wynika, jaki jest temat tekstu i co na ten temat powiedziano w tekście; ALE zaburzenia dotyczące poziomu uogólnienia LUB logicznej spójności streszczenia.
- 1 pkt – ze streszczenia wynika, jaki jest temat tekstu i co na ten temat powiedziano w tekście; ALE zaburzenia dotyczące poziomu uogólnienia ORAZ logicznej spójności streszczenia.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna LUB brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Автор описує сленг як суспільне явище, яке досі не має серед мовознавців єдиного визначення. У тексті є дві головні думки: у науці відсутня єдина дефініція сленгу; межа між розмовною мовою і сленгом була і є рухливою, перехідною. Автор наводить приклади сленгу та показує, у чому полягає деформація сленгових утворень.

Zadanie 7. (0–2)

На основі перших трьох абзаців допиши у відповідній колонці:

- пояснення до слова чи вислову,
- слово до пояснення.

Lp.	пояснення	слово
1.		мовознавець
2.	український народний співець і музикант	
3.		тоталітарна система

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
1. Rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.

Wymaganie szczególowe

- 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens akapitu, uwzględniając zawarte w nim informacje zarówno jawne, jak i ukryte.

Zasady oceniania

- 2 pkt – trzy poprawne odpowiedzi.
- 1 pkt – dwie poprawne odpowiedzi.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

- 1. фахівець, який займається дослідженням мови
- 2. кобзар
- 3. політичне панування, яке вимагає необмеженого керування підлеглими й їхнього повного підкорення поставленим політичним цілям

Zadanie 8. (0–1)

Напиши, яку функцію в останньому абзаці виконує покликання на думку В.О. Чеховського?

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 - 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.

Wymagania szczególowe

- 2. Zróznicowanie języka. Zdający:
 - 3) rozpoznaje funkcję języka w tekście.
- 4. Odbiór przekazu językowego.
 - 6) formułuje wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Думка В.О. Чеховського підтверджує головний висновок останнього абзацу. В.О. Чеховський стверджує, що кожна людина творить свій сленг, який допомагає їй виокремитися серед інших. Суспільство – це, однак, сукупність осіб. Це може пояснювати причину існування багатьох визначень сленгу.

Zadanie 9. (0–2)

До якого стилю належить текст? Обґрунтуй свою думку, наведи два аргументи.

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.

Wymaganie szczegółowe

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

1) wskazuje charakterystyczne cechy stylu danego tekstu, nazywa zastosowane w nim środki językowe [...].

Zasady oceniania

2 pkt – poprawne wskazane stylu oraz dwóch jego cech.

1 pkt – poprawne wskazane stylu.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Текст належить до науково-популярного стилю.

У тексті виступає наукова термінологія й об'єктивний аналіз.

Zadanie 10. (0–1)

Закінчи речення. Зазнач правильну відповідь з-поміж А–Г.

Метою тексту є

A. заохочення читача до діяльності.

B. пропаганда певних переконань.

B. пояснення явища сленгу.

Г. активна агітація.

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.

Wymaganie szczegółowe

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

8) rozpoznaje wypowiedź o charakterze informacyjnym [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

B

Tekst 2.

Анастасія Ампілогова

Хто нас врятує? Роль молоді у кліматичному русі

Кліматичний рух набирає обертів. [...] Люди бачать, що планету справді потрібно рятувати, інакше не лише наступні покоління, а й ми самі не зможемо на ній нормально жити.

Серед найактивніших борців за екологію зараз немало молоді. [...] Молоді люди багато читають про зміни клімату, вони стежать за новинами, прогнозами і застереженнями вчених і розуміють: якщо не почати змінювати світ зараз, потім може бути вже пізно.

Молодь діє не лише глобально: вирішення екологічних проблем хлопці й дівчата починають із себе. Багато хто відмовляється від продуктів тваринного походження не лише через етичні переконання, а й заради піклування про природу: тваринницька галузь є однією з лідерів за викидами парникових газів до атмосфери. [...] Також саме молодь намагається привчити себе до сортування та компостування сміття, відмовляється від пластикових пакетів і багатьох одноразових речей – посуду, соломинок для коктейлів, серветок тощо. Юнаки та дівчата стали популяризаторами секондів, свопів, де можна обмінюватися речами, та переробки старого одягу. Про усвідомлене споживання стали значно частіше говорити, люди дбайливіше ставляться до власного гардеробу, все рідше купуючи одяг. Шопоголізм не в моді – так само, як і речі зі справжнього хутра та шкіри. Часи «шуба – це дорого-багато» також відходять, і не в останню чергу завдяки молоді, для якої головними принципами стають «нікому не нашкодити», «не завдати болю іншим живим істотам» та «піклуватися про планету». [...]

У молоді є безперечні плюси: активність, багато сил та енергії, бажання щось змінювати. Деякі можуть охрестити це підлітковим бунтом, який згодом мине. Час справді покаже, чи будуть ці люди боротися й далі, та велика вірогідність, що принаймні корисні екологічні звички вони збережуть. А це вже суттєвий внесок у боротьбу за чистоту планети.

Про покоління наших батьків зараз кажуть: вони колись також були «екологічними» за сучасними мірками – користувалися авоськами, які зараз повертаються до моди, та загалом надавали перевагу багаторазовим речам, а не одноразовим, намагалися носити одяг якомога довше й економити ресурси, їли соєві замітники м'яса. Зрозуміло, що в багатьох на пострадянському просторі просто не було грошей для придбання одноразових речей, справжнього м'яса, нового одягу тощо. Звичка економити на

всьому була мало пов'язана з турботою про екологію, це був вимушений захід. Зараз молодь, маючи змогу придбати все необхідне та навіть більше, вже робить свідомий вибір – на користь мінімалізму, багаторазового використання та економії ресурсів. У цьому і є принципова відмінність поколінь.

Молодь більше готова до змін, вона не бажає жити в забрудненому світі та передавати його нащадкам. [...]

Мрії вчорашніх студентів та студенток можна назвати утопічними, а самих учасників/-ць кліматичного руху – ідеалістами та ідеалістками. Та саме ці хлопці й дівчата хочуть допомогти всім – і нам з вами теж. І справді крокують у цьому напрямку.

Як думаєте, у них вийде?

<https://bit.ua>

Zadanie 1. (0–1)

Запиши виділені фрази іншими словами, зберігаючи їхній зміст.

1. Кліматичний рух **набирає обертів**.....
2. Деякі можуть **охрестити це** підлітковим бунтом.....
3. Ці хлопці й дівчата хочуть допомогти всім [...]. І справді **крокують у цьому напрямку**.....

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.

Wymaganie szczegółowe

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

- 2) odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań porządkowanych w akapicie) [...].

Zasady oceniania

1 pkt – trzy poprawne sformułowania.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

1. Швидко здобуває популярність
2. Назвати це
3. Йдуть до цієї мети.

Zadanie 2.1. (0–1)

Закінчи речення. Зазнач правильну відповідь з-поміж А–Г.

Слова *секонд*, *свол* – це:

- А. неологізми.
- Б. вульгаризми.
- В. архаїзми.
- Г. запозичення.

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

- 3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.

Wymaganie szczegółowe

2. Zróżnicowanie języka. Zdający:

- 5) dostrzega zróżnicowanie słownictwa, rozpoznaje słownictwo ogólnonarodowe i słownictwo o ograniczonym zasięgu (wyrazy gwarowe, terminy naukowe, archaizmy i neologizmy, eufemizmy i wulgaryzmy).

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

Г

Zadanie 2.2. (0–1)

Поясни значення слів:

лідер.....

шопоголізм.....

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

- 3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.

Wymaganie szczegółowe

2. Zróżnicowanie języka. Zdający:

- 6) rozpoznaje wyrazy rodzime i zapożyczone, rozumie ich funkcję w tekście.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wyjaśnienie wyrazów.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

лідер – той, хто стоїть на чолі.

шопоголізм – велика потреба робити покупки та відвідувати торгові центри, крамниці.

Zadanie 3. (0–1)

Зазнач речення, яке відповідає змістові 4 абзацу. Зазнач правильну відповідь з-поміж А–Г.

- A. Проекологічна позиція – це лише підлітковий бунт, не вартий уваги.
- Б. Дорослих зовсім не хвилюють проблеми довкілля. .
- В. Ідеали молодості формують корисні екологічні звички на все життя.
- Г. Покоління батьків також було проекологічним.

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 - 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.

Wymaganie szczegółowe

- 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań porządkowanych w akapicie).

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

В

Zadanie 4. (0–2)

Добери синоніми до поданих слів.

придбати –.....

турбота –

безперечний –.....

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 - 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.

Wymaganie szczegółowe

- 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka narodowego.

Zasady oceniania

2 pkt – trzy poprawnie dobrane synonimy.

1 pkt – dwa poprawnie dobrane synonimy.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

придбати – купити

турбота – піклування

безперечний – безсумнівний

Zadanie 5. (0–2)

У якому абзаці можна знайти відповідь на запитання з таблиці? Запиши номер абзацу у відповідній колонці.

1.	Які екологічні звички засвоює сучасна молодь?	
2.	Чому про батьків кажуть, що вони колись також були «екологічними»?	
3.	Як змінюються щоденні звички суспільства?	

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.

Wymaganie szczegółowe

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

4) odczytuje sens tekstów [...] publicystycznych [...] uwzględniając zawarte w nich informacje zarówno jawne, jak i ukryte.

Zasady oceniania

2 pkt – trzy poprawnie odpowiedzi.

1 pkt – dwie poprawne odpowiedzi.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

1. 3

2. 5

3. 3

Zadanie 6. (0–1)

На основі тексту поміркуй, у який спосіб людина може дбати про довкілля.
Наведи три приклади.

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.

Wymaganie szczegółowe

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

4) odczytuje sens tekstów [...] publicystycznych [...] uwzględniając zawarte w nich informacje zarówno jawne, jak i ukryte.

Zasady oceniania

1 pkt – trzy przykłady postępowania.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Кожен із нас може, відповідно до своїх можливостей, дбати про довкілля. Ми повинні засвоїти проекологічні звички, які допоможуть нам щодня захищати нашу планету. Можемо сортувати сміття, не використовувати одноразових поліетиленових пакетів, економити воду та світло. Ми можемо обмежити покупки нового одягу, навчитися переробляти старий одяг або обмінюватися речами.

Zadanie 7. (0–3)

Напиши резюме тексту (40–60 слів).

.....

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 - 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.

Wymaganie szczegółowe

- 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 3) dokonuje logicznego streszczenia tekstu argumentacyjnego (wyróżniając kluczowe pojęcia, twierdzenia i sposób ich uzasadnienia).

Zasady oceniania

- 3 pkt – ze streszczenia wynika, jaki jest temat tekstu i co na ten temat powiedziano w tekście; adekwatny poziom uogólnienia, streszczenie logicznie spójne, właściwa liczba słów.
- 2 pkt – ze streszczenia wynika, jaki jest temat tekstu i co na ten temat powiedziano w tekście; ALE zaburzenia dotyczące poziomu uogólnienia LUB logicznej spójności streszczenia.
- 1 pkt – ze streszczenia wynika, jaki jest temat tekstu i co na ten temat powiedziano w tekście; ALE zaburzenia dotyczące poziomu uogólnienia ORAZ logicznej spójności streszczenia.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna LUB brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Текст порушує проблему ролі молоді в кліматичному русі, який сьогодні набирає обертів. Авторка тексту підкреслює, що саме молодь стає найсвідомішою частиною суспільства. Молоді люди розуміють значення боротьби з забрудненням довкілля та небезпеку, яку несуть зміни клімату, спричинені діяльністю людей. Студенти та школярі не тільки засвоюють проєкологічні звички, але починають популяризувати їх серед старшого покоління.

Zadanie 8. (0–1)

Поясни значення речення з останнього абзацу: «Та саме ці хлопці й дівчата хочуть допомогти всім – і нам з вами теж».

.....

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 - 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.

Wymaganie szczegółowe

- 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 4) odczytuje sens tekstów [...] publicystycznych [...] uwzględniając zawarte w nich informacje zarówno jawne, jak i ukryte.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Активісти, які борються за довкілля, діють на користь всіх людей, тому що ми всі живемо на планеті, ми повинні передати її незнищеною нащадкам.

Zadanie 9. (0–2)

Доведи, що текст Анастасії Ампілогової *Хто нас врятує? Роль молоді у кліматичному русі* належить до публіцистичного стилю. Наведи два аргументи.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 - 3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.

Wymaganie szczegółowe

- 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 1) wskazuje charakterystyczne cechy stylu danego tekstu, nazywa zastosowane w nim środki językowe i określa ich funkcje w tekście.

Zasady oceniania

- 2 pkt – wskazanie dwóch cech stylu.
- 1 pkt – wskazanie jednej cechy stylu
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Прикладові розв'язання

Це текст публіцистичного стилю, який найчастіше використовують у засобах масової інформації. Він характеризується точністю, послідовністю викладення провідних тез, з урахуванням їхнього емоційного забарвлення.

Zadanie 10. (0–1)

Напиши, яким є ставлення авторки до молоді. Обґрунтуй свою відповідь.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 - 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.

Wymaganie szczegółowe

- 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 6) formułuje wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi

Прикладові розв'язання

Авторка позитивно ставиться до молоді. В молодих людях вона вбачає надію на майбутнє, про що засвідчує таке речення: «саме ці хлопці й дівчата хочуть допомогти всім – і нам з вами теж. І справді крокують у цьому напрямку». Молодь вважає свідомою та цілеспрямованою групою суспільства, яка добре розуміє значення проєкологічної поведінки.

Część 2. Test ze znajomości lektur i kontekstów

Zadanie 1.

Прочитай уривок із твору Володимира Мономаха *Повчання дітям*.

Перш за все, Бога ради і душі своєї, майте страх божий у серці своєму і милостиню подавайте щедру, бо то початок усякого добра. Якщо ж комусь не люба грамотиця ся, хай не насміхається, а так про неї скаже: на далекій путі та на санях сидячи, небилиць наговорив.

Зустріли були мене на Волзі послі від братів моїх і сказали: «Приєднуйся до нас, і виженемо Ростиславичів, і волость їхню відберемо. Якщо ж не підеш з нами, то ми собі будемо, а ти собі». І я сказав: «Хоч ви й гніваєтесь, але не можу я ні з вами піти, ні клятву порушити».

<http://izbornyk.org.ua>

Zadanie 1.1. (0–1)

У контексті цілого твору поясни слова Катерини Шафран: «Повчання Володимира Мономаха – визначна пам'ятка педагогічної літератури».

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich z wykorzystaniem właściwej terminologii;
3. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności za przyjmowaną hierarchię wartości.

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 8) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa-klucze, motto);
 - 10) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości uniwersalne.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna argumentacja w odniesieniu do treści pouczenia.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Князь Володимир у «Повчанні» багато уваги приділяє нормам і правилам поведінки людини. Свої слова князь Володимир адресував не лише дітям, а й усім нащадкам князівсько-боярського стану. Великий князь радить своїм дітям любити Батьківщину, захищати її від ворогів, бути хоробрими, гуманними, чуйними до людей, трудитися, поважати старших і жінок, жаліти дітей і сиріт.

Zadanie 1.2. (0–1)

Беручи до уваги історичний контекст, поясни, чому князь написав «Повчання дітям»?

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich z wykorzystaniem właściwej terminologii.
2. Rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 8) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa-klucze, motto);
- 9) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty literacki [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

«Повчання Володимира Мономаха» – видатна пам'ятка Київської Русі, в якій Володимир Мономах виклав свою ідею єдності Київської держави, намагаючись запобігти її розпадові на самостійні князівства.

Zadanie 2. (0–1)

Прочитай уривок із думи *Втеча трьох братів з Азова*.

Ой та то ж не пили пилили
І не тумани вставали,
Як із землі турецької
Та із віри бусурменської
З города Озова, з тяжкої неволі

Три брата утікали.
Що двоє та брати кінних,
А третій піший-пішаниця,
Що як він чужий-чужениця,
За кінними біжить-підбігає,
На сире коріння
Та на біле каміння
Ніжки свої козацькі молодецькі посікає
Та сліди свої кровію заливає,
До кінних братів добігає,
За стременечка хапає,
Словами промовляє:
«Станьте ж, братці, коней попасіте,
І мене подождіте,
І з собою на коней возьміте,
До городів християнських хоч мало підвезіте.
Та й нехай же я буду знати,
Куди в городи християнські до отця, до матері
доходжати».

www.ukrlib.com.ua

Які риси характерні для української народної думи? Запиши дві.

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego
 3. Pogłębianie wiedzy z zakresu kultury narodowej [...].
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 4) wskazuje zastosowane w utworze językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu [...].
 - 7) rozpoznaje podstawowe motywy w utworze.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne podanie dwóch cech.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

1. перевага епічного елемента
2. яскраво національний характер

Zadanie 3. (0–1)

На основі відомих тобі дум і картини Сергія Васильківського *Сторожа запорозьких вольностей* (1890) охарактеризуй образ козаків.

<http://www.artsait.ru>

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego [...].
 3. Pogłębianie wiedzy z zakresu kultury narodowej [...].
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 4) wskazuje zastosowane w utworze językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu [...].
 - 6) rozpoznaje podstawowe motywy w utworze.
2. Odbiór tekstów kultury. Zdający:
 - 1) interpretuje dzieła sztuki.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź w odniesieniu do treści dum i obrazu.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Козак у художніх творах зображується як захисник рідної землі, віри та волі, відважна, чесна та горда людина, готова віддати своє життя за батьківщину та своїх побратимів (наприклад, дума *Отаман Матяш Старий*).

На картині зображено двох озброєних козаків -вершників, які пильно дивляться в безмежжя розлогого степу, наче охороняють його від того, хто може порушити мир і спокій.

Zadanie 4. (0–1)

Прочитай уривок із байки Григорія Сковороди *Бджола та шершень*.

– Скажи мені, Бджоло, чого ти така дурна? Чи знаєш ти, що плоди твоєї праці не стільки тобі самій, як людям корисні, а тобі часто і шкодять, приносячи замість нагороди смерть; однак не перестаєш через дурість свою збирати мед. Багато у вас голів, але всі безмозкі. Видно, що ви без пуття закохані в мед.

– Ти поважний дурень, пане раднику, – відповіла Бджола. – Мед любить їсти й ведмідь, а Шершень теж не проти того. І ми могли б по-зłodійському добувати, як часом наша братія й робить, коли б ми лише їсти любили. Але нам незрівнянно більша радість збирати мед, аніж його споживати. До сього ми народжені і будемо такі, доки не помremo. А без сього жити, навіть купаючись у меду, для нас найлютіша мука.

<http://ukrlit.org>

На основі слів бджоли *Але нам незрівнянно більша радість збирати мед, аніж його споживати. До сього ми народжені і будемо такі, доки не помremo* поясни сквородівську ідею праці.

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich [...].

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

9) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki i biograficzny.

Zasady oceniania

1 pkt – wyjaśnienie idei pracy.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Г. Скворода вважає, що призначенням й обов'язком кожної людини є пізнання самого себе, здобуття знань про власну душу. На основі своєї внутрішньої природи людина повинна визначити свій життєвий шлях – особистий і професійний. Немає більшого щастя та більшої мудрості, ніж життя у злагоді з самим собою і виконання праці, до якої людина покликана від природи.

Zadanie 5. (0–1)

Прочитай уривок із поеми Івана Котляревського *Енеїда*.

Побачила Юнона з неба,
Що пан Еней на поромах;
[...] Впрягла в grindжолята павичку,
Сховала під кибалку мичку,
Щоб не світилася коса;
Взяла спідницю і шнурівку,
І хліба з сіллю на тарілку,
К Еолу мчалась, як оса.

«Здоров, Еоле, пане-свату!
Ой, як ся маєш, як живеш? –
Сказала, як ввійшла у хату,
Юнона. – Чи гостей ти ждеш?..»
Поставила тарілку з хлібом
Перед старим Еолом-дідом,
Сама же сіла на ослін.
«Будь ласкав, сватоньку-старику!
Ізбий Енея з пантелику,

Які риси людських характерів розкриває автор, зображаючи картину зустрічі Юнони й Еола?

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich z wykorzystaniem właściwej terminologii;

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 6) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

На прикладах Юнони й Еола І. Котляревський розкриває негативні риси людських характерів – хабарництво, інтриганство, втручання богів у світ простих людей, тобто втручання вищих шарів суспільства в життя простолюду.

Zadanie 6. (0–1)

Прочитай уривок із поезії Івана Франка *Тричі мені являлася любов*.

І мовчки щезла там, де вічно темно.

Явилась третя – жінчина чи звір?

Глядиш на неї – і очам приємно,

Впивається її красою зір.

Та разом страх бере, душа холоне

І сила розпливається в простір.

Спершу я думав, що бокує, тоне

Десь в тіні, що на мене й не зирне –

Та враз мов бухло полум'я червоне.

За саме серце захопила мене,

Мов сфінкс у душу кігтями вп'ялилась

І смокче кров, і геть спокій жене.

Минали дні, я думав: наситилась,

Ослабне, щезне... Та дарма! Дарма!

Вона мене й на хвилю не пустилась,

Часом на груді моїй задріма,

Та кігтями не покида стискати;

То знов прокинешь, звільна підійма

Півсонні вії, мов боїться втрати,

І око в око зазира мені.

І дивні іскри починають грати [...].

Вірш *Тричі мені являлася любов...* увійшов до збірки Івана Франка *Зі'яле листя*. Чому автор дав збірці підзаголовок *лірична драма*?

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich z wykorzystaniem właściwej terminologii;

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 6) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego [...] sytuację liryczną.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

У цій збірці розкривається душевна трагедія ліричного героя. У ній вміщено інтимну лірику, в якій оспівано глибокі почуття палкого, але нещасливого кохання. У творі «Тричі мені являлася любов» автор згадує про три свої нещасливі кохання.

Zadanie 7. (0–1)

Прочитай уривок із п'єси Михайла Старицького *За двома зайцями*.

С е к л и т а. Ти думаєш, що як я перекупка, то мене можна й зневажати? Я на шаг обдурю, а на карбованця вам, сибірним, правди скажу! От що! Хай збереться хоч уся вулиця, а Секлита за себе й за свою дочку встоїть. Стріляй на мене, а я таки на своєму стану, за правду стану! (Б'є кулаком об кулак). Коли зачіпаєш, то зачіпай чесно: не безчесьть мене й моєї дочки, бо ми тобі не іграшка!

Г о л о х в о с т и й (набик). От, не вирвусь! (До Секлити). Та, присяйбі, і не думав безчестити! (Хоче знову вирватись).

С е к л и т а. Не пручайсь! Не пуцу! Ґвалт, Ґвалт! Поліція! Поліція! Квартальний!

Г о л о х в о с т и й (набик). Ой пропав я! (До Секлити). Цитьте! Не кричіть-бо!

С е к л е т а. Що-бо? Кричу, бо маю право! Поліція, поліція!

Г о л о х в о с т и й (набик). Потопить, бісова баба, чисто потопить! У Сірків уже й віконниця одчиняється! Господи, ну що його робити! (До Секлити). Слухайте сюди...

С е к л и т а. Калавур!

(Здалеку почувся свисток.)

Голохвостий. Ой, поліція! Шкандаль! (До Секлити). Слухайте сюди, не кричіть; я всю правду скажу: ми любимось з вашою дочкою, тільки я чесне маю на думці: я її хочу сватати...

Секлита. Дури кого іншого, а не мене: знаємо ми вас, паничів!

Голохвостий. Та я не панич, а простий міщанин, – то тільки зверху на мені образованность!

Секлита. Брешеш!

Голохвостий. Та щоб я луснув... Недалеко тут мій дом! Я родич Свинарєнків.

Секлита. Якого? Петра?

Голохвостий. Еге ж, Петрів племенник.

Секлита. Та хіба ж міщанину пристало бути свинею?

Голохвостий. Єй-богу, я вашу Галю люблю так, як золото, і хочу сватать, от хоч зараз оддайте, то візьму.

Секлита. Присягнись мені, ходім до церкви!

www.ukrlib.com.ua

У контексті цілого твору поясни, яким чином Голохвостий хоче покращити своє матеріальне становище?

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich z wykorzystaniem właściwej terminologii;

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 6) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego (fabuła, [...] akcja) [...].
 - 9) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: kulturowy [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Заради поліпшення свого матеріального становища Голохвостий хоче одружитися з багатою, але не дуже мудрою міщанкою Пронею. Водночас він залицяється до вродливої, але бідної Галі, одружуватися з якою не планує, адже це не принесе жодної фінансової вигоди.

Zadanie 8. (0–1)

Прочитай уривок із вірша Лесі Українки *Мій шлях*.

На шлях я вийшла ранньою весною
І тихий спів несмілий заспівала,
А хто стрівався на шляху зо мною,
Того я щирим серденьком вітала:
«Самій не довго збитися з путі,
Та трудно з неї збитись у гурті». [...]

Коли ж хто сльози ллє з тяжкої муки, –
Скажу я: «Разом плачмо, брате мій!»
З його плачем я спів з'єднаю свій,

Бо не такі вже гіркі сльози – спільні.
Коли ж на довгому шляху прийдеться
Мені почути співи гучні, вільні, –
В моїй душі для них луна знайдеться.
Сховаю я тоді журбу свою
І пісні вільної жалем не отрую.

Коли я погляд свій на небо зводжу, –
Нових зірок на йому не шукаю,
Я там **братерство, рівність, волю** гожу
Крізь чорні хмари вглядіти бажаю, –
Тих три величні золоті зорі,
Що людям сяють безліч літ вгорі...

www.l-ukrainka.name

Охарактеризуй ліричне Я поезії *Мій шлях*.

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 6) rozpoznaje sposoby kreowania świata przedstawionego w utworze, [...] sytuację liryczną.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna charakterystyka podmiotu lirycznego.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Ліричне Я поезії *Мій* шлях – юна особа, для якої головними дороговказами на життєвому шляху є братерство, рівність і воля. Вона сподівається, що життя не буде самотнім і їй зустрічатимуться вірні побратими, які підтримають і в радості, і в горі й допоможуть не «збитися з путі».

Zadanie 9.

Прочитай уривок із вірша Лесі Українки *Contra spem spero!*

(лат. *Без надії сподіваюсь!*)

Гетьте, думи, ви хмари осінні!

То ж тепера весна золота!

Чи то так у жалю, в голосінні

Проминуть молодії літа?

Ні, я хочу крізь сльози сміятись,

Серед лиха співати пісні,

Без надії таки сподіватись,

Жити хочу! Геть, думи сумні!

Я на вбогім сумнім перелозі

Буду сіять барвисті квітки,

Буду сіять квітки на морозі,

Буду лить на них сльози гіркі. [...]

В довгу, темную нічку невидну

Не стулю ні на хвильку очей –

Все шукатиму зірку провідну,

Ясну владарку темних ночей.

Так! я буду крізь сльози сміятись,

Серед лиха співати пісні,

Без надії таки сподіватись,

Буду жити! Геть, думи сумні!

Zadanie 9.1. (0–1)

У канон української літератури Леся Українка ввійшла передусім як поетеса мужності й боротьби. До якого виду лірики належить вірш *Contra spem spero!?* Обґрунтуй свою відповідь.

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich [...].

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 7) rozpoznaje podstawowe motywy [...].

Zasady oceniania

2 pkt – poprawne określenie typu liryki wraz z uzasadnieniem.

1 pkt – poprawne określenie typu liryki.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Вірш *Contra spem spero!* – це приклад філософської лірики. Провідним його мотивом є героїчний бунт проти життєвих обставин. У поезії звучить заклик боротися з труднощами на життєвому шляху, не піддаватися хворобі, проганяти розпач і журбу, проявляючи рішучість, мужність і силу духу.

Zadanie 9.2. (0–1)

Знайди у вірші Лесі Українки приклади контрасту і поясни його роль у творі.

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 6) rozpoznaje sposoby kreowania świata przedstawionego w utworze [...].

Zasady oceniania

- 1 pkt – wskazanie kontrastu oraz poprawne wyjaśnienie jego funkcji w wierszu.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Леся Українка поєднує у вірші контрастні символи: хмари осінні – весна золота, кризь сльози сміятись, квітки на морозі. Особливо характерним у цьому плані є образ «зірки провідної, ясної владарки темних ночей», віра в перемогу світла над темрявою, добра над злом. Вміло використаний прийом контрасту забезпечує потужний емоційний вплив на читача і створення в уяві яскравого образу.

Zadanie 10.

Прочитай уривок із драми-феєрії Лесі Українки *Лісова пісня*.

Л і с о в и к

Не задивляйся ти на хлопців людських.

Се лісовим дівчатам небезпечно...

М а в к а

Який-бо ти, дідусю, став суворий!

Се ти мене отак держати будеш,
як Водяник Русалку?

Л і с о в и к

Ні, дитинко,

я не держу тебе. То Водяник

в драговині цупкій привик одвіку

усе живе засмокувати. Я

звик волю шанувати. Грайся з вітром,

жартуй із Перелесником, як хочеш,

всю силу лісову і водяну,

гірську й повітряну приваб до себе,

але минай людські стежки, дитино,

бо там не ходить воля, – там жура

тягар свій носить. Обминай їх, доню:

раз тільки ступиш – і пропала воля!

М а в к а

(сміється)

Ну, як-таки щоб воля – та пропала?

Се так колись і вітер пропаде!

Zadanie 10.1. (0–1)

Як Лісовик оцінює людський світ?

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 6) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego (narracja, fabuła, sytuacja liryczna, akcja) oraz różne sposoby pokazywania świata przedstawionego: [...] fantastyka;
 - 9) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne przedstawienie poglądów Lisowyka.
 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowa rozwiązanie

Лісовик вважає, що в людському світі немає волі, щастя, а є журба, яка своїм тягарем пригнічує людей.

Zadanie 10.2. (0–1)

У контексті всього твору поясни, чим для Мавки є воля?

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 6) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera [...].

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Мавка вважає, що волю неможливо втратити. Воля для неї – непорушна і невід’ємна цінність.

Zadanie 11.

Прочитай уривок із новели Василя Стефаника *Камінний хрест*.

– А проше, газди, а озміть же без царамонії та будьте вібачні, бо ми вже подорожні. Та й мені, старому, не дивуйтеся, що трохи втираю на жінку, але то не задурно, ой, не задурно. Цего би ніколи не було, якби не вона з синами. Сини, уважєте, письменні, так як дістали якесь письмо до рук, як дістали якусь напу, та як підійшли під стару, та й пилили, пилили, аж перерубали. Два роки нічо в хаті не говорилоси, лиш Канада та й Канада. А як ні достинули, як-єм видів, що однако ні муть отут на старість гризти, як не піду, та й ем продав щодо крішки. Сини не хоче бути наймитами післі мої голови та й кажуть: «Ти наш тато, та й заведи нас до землі, та дай нам хліба, бо як нас розділиш, та й не буде з чим киватиси». Най їм бог допогає їсти тот хліб, а мені однако гинути. Але, газди, де мені, переломаному, до ходів? Я зробок – ціле тіло мозиль, кості дрихлаві, що заки їх рано зведеш докупи, то десіть раз йойкнеш!

www.ukrlib.com.ua

Zadanie 11.1. (0–1)

У чому полягає внутрішня драма головного героя?

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

1. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego
2. Pogłębianie wiedzy z zakresu kultury narodowej [...].

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 7) rozpoznaje podstawowe motywy w utworze [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Іван Дідух вирішив емігрувати всупереч своїм бажанням. Батьківський обов'язок вимагає, щоб він вивіз родину до Канади «за кращим життям», як умовляють його сини. Для Дідуха втрата рідної землі перетворюється на велику особисту трагедію, не меншу ніж смерть.

Zadanie 11.2. (0–1)

Василя Стефаніка називають майстром експресіоністичної новели. Доведи, що Камінний хрест є зразком експресіоністичної прози. Наведи два аргументи.

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego
2. Pogłębianie wiedzy z zakresu kultury narodowej [...].

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 2) zna prądy literackie i artystyczne w epokach literackich, określa ich cechy;
 - 7) rozpoznaje podstawowe motywy w utworze [...].

Zasady oceniania

2 pkt – dwa poprawne argumenty.

1 pkt – jeden poprawny argument.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Експресіонізм передбачає зображення внутрішнього через зовнішнє, конфлікт людини з трагічною й антигуманною дійсністю, її переживання й емоції.

У новелі Стефанік розкриває переживання головного героя – Івана Дідуха – в момент його розриву з рідною землею. Зображає глибинні психологічні процеси героя. У творі виступають передусім діалоги, у яких передано страждання головного героя.

Zadanie 12.

Прочитай уривок із твору.

Текст 1.

Дійові особи: моя утома, ниви у червні, Сонце, три білих вівчарки, зозуля, жайворонки, залізна рука города, людське горе.

Я утомився.

Мене втомили люди. Мені докучило бути заїздом, де вічно товчуться оті створіння, кричать, метушаться і сміять. Повідчиняти вікна! Провітрить оселю! Викинуть разом із сміттям і тих, що сміять. Нехай увійдуть у хату чистота й спокій.

Хто дасть мені втіху бути самотнім? Смерть?

Сон?

Як я чекав їх часом!

А коли приходив той прекрасний брат смерті і брав мене до себе — люди і там чигали на мене. Вони сплїтали своє існування з моїм у химерну сітку, намагались налити мої вуха та моє серце тим, чим самі були повні... Слухай-но, слухай! Ти й тут несеш до мене свої страждання? Своє мерзенство? Моє серце не може більше вмістити. Воно повне вщерть. Дай мені спокій...

Так було по ночах.

А вдень я здригався, коли чув за собою тїнь від людини, і з огидою слухав ревучі потоки людського життя, що мчали назустріч, як дикі коні, з усіх городських вулиць.

www.ukrlib.com.ua

Zadanie 12.1. (0–1)

Запиши прїзвище автора та заголовок твору, уривок із якого наведено вище.

Автор:Заголовок:

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

4. Kształtowanie świadomego uczestnictwa w kulturze.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

1) zna podstawy periodyzacji literatury mniejszości narodowej.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wskazanie autora i tytułu noweli.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

Михайло Коцюбинський, *Intermezzo*

Zadanie 12.2. (0–1)

Беручи до уваги весь твір, доведи, що це – зразок імпресіоністичної прози. Наведи два аргументи.

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 2) zna prądy literackie i artystyczne w epokach literackich.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne wskazanie dwóch cech prozy impresjonistycznej.
 0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Завданням імпресіонізму було витончене відтворення особистісних вражень і спостережень, миттєвих відчуттів і переживань. У новелі зникають залишки хронологічного викладу, розлогі описи замінюються записом вражень героя. Дія з зовнішнього світу переноситься у внутрішній. Події передаються крізь призму свідомості персонажа. У творі зображено процес боротьби, який відбувається в душі героя, боротьби різних внутрішніх начал, що розвивається і прагне завершення, внутрішнього спокою, гармонії.

Zadanie 12.3. (0–1)

Текст 2.

Олег Шупляк, *Враження від Моне*, <https://artgalereya.mirtesen.ru>

**Чи картина Олега Шупляка *Враження від Моне* належить до імпресіонізму?
Наведи два аргументи.**

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

2. Odbiór tekstów kultury. Zdający:
 - 1) interpretuje dzieła sztuki.

Zasady oceniania

1 pkt – wskazanie dwóch argumentów.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Картина Олега Шупляка «Враження від Моне» належить до імпресіонізму. На ній зображено особисті враження та мінливі, миттєві відчуття жінки, яка дивиться на озеро. Художник передає мінливі ефекти світла.

Zadanie 13. (0–1)

Прочитай уривок із поезії Богдана Лепкого *Журавлі*.

Видиш, брате мій,
Товаришу мій,
Відлітають сірим шнуром
Журавлі у вирій.
Кличуть: кру! кру! кру!
В чужині умру,
Заки море перелечу,
Крилонька зітру,
Крилонька зітру.

Мерехтять в очах
Безконечний шлях,
Гине, гине в синіх хмарах
Слід по журавлях.

www.ukrlib.com.ua

Поясни, що символізують у поезії журавлі?

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

- 1) Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 6) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego ([...] sytuacja liryczna, [...]) [...].
 - 9) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, [...] biograficzny.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne wytłumaczenie symboliki ptaków.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Журавлі символізують емігрантів, які, можливо, вже не повернуться до рідного краю.

Zadanie 14. (0–1)

Прочитай уривок із вірша Павла Тичини *Скорбна мати*.

Проходила по полю
Обніжками, межами.
Біль серце опромінив
Блискучими ножами!
Поглянула – скрізь тихо.
Чийсь труп в житах чорніє...
Спросоння колосочки:
Ой радуйся, Маріє!
Спросоння колосочки:
Побудь, побудь із нами!
Спинилась Божа Мати,
Заплакала сльозами.
Не місяць, і не зорі,
І дніти мов не дніло.
Як страшно!.. людське серце
До краю обідніло.

Збірка *Сонячні кларнети*, 1918 р.

www.ukrlib.com.ua

Поясни, чому твір П. Тичини *Скорбна мати* – це поема-реквієм?

.....

.....

.....

.....

Вимогання ogólne

III. Кształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Вимогання szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 6) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego ([...] sytuacja liryczna, [...]) [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Реквієм – це траурна меса, тобто богослужіння за тих, хто помер. Вірш Тичини – це реквієм над тисячами невинних жертв революції, який поєднує реальне та біблійне. Скорбна мати – Марія, тобто Божа Матір, плаче над долею зруйнованої країни, як над своєю невинно вбитою дитиною.

Zadanie 15. (0–2)

Прочитай уривок із твору Остапа Вишні *Чухраїнці*.

Країна «Чукрен», як про те свідчать матеріали, знайдені при розкопках гробниці чухраїнського царя Передери-матнюріохора, розлягалася на чималім просторіні від біблійської річки Сону до біблійської річки Дяну. Біля річки Дяну простягалася пасмо так званих Кирпатих гір. Це – на заході...

Південь країни «Чукрен» обмивало море з водою синього кольору. Синім те море зробилося дуже давно, ще тоді, коли найбільша в світі катаклізма – бог одділив океани від землі. Тоді те море хотіло зробитися океаном – надулося, посиніло, та так синім на весь свій вік і залишилося.

У синє море текла найулюбленіша чухраїнцями річка Дмитро. А на південному заході була велика річка Дсітро. Од цих річок і чухраїнці прибрали назв: Наддмитрянців і Наддсітрянців. Наддмитрянці – це ті, що жили над річкою Дмитром, а Наддсітрянці – над Дсітром.

Чухраїнців було чимало і щось понад тридцять мільйонів, – хоч здебільша вони й самі не знали, хто вони такі суть...

Як запитають було їх:

– Якої ви, лорди, нації?

Вони, почухавшись, відповідають:

– Та хто й зна?! Живемо в Шенгерієвці. Православні. [...]

Мали чухраїнці цілих аж п'ять глибоко національних рис. [...] Його (чухраїнця) постать, його рухи, вираз, сказати би, всього його корпусу – все це так і випирає оті п'ять голівних рис його симпатичної вдачі.

Риси ці, як на ту старовинну термінологію, звалися так:

1. Якби ж знаття?
2. Забув.
3. Спізнився.
4. Якось то воно буде!
5. Я так і знав.

Зазнач правильну відповідь з-поміж А–Г й обґрунтуй її.

Твір Остапа Вишні – це

- А.** гумореска.
- Б.** науковий трактат.
- В.** комедія.
- Г.** повість.

Обґрунтування:

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

- 1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

- 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 3) rozpoznaje gatunki literackie i potrafi wymienić ich cechy.

Zasady oceniania

- 2 pkt – poprawna odpowiedź wraz z uzasadnieniem.
- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

A

Przykładowe rozwiązanie

Письменник змальовує події і персонажів чудернацько, часом недоречно, і саме це є основою гуморески.

Zadanie 16. (0–1)

Прочитай уривок із новели Миколи Хвильового *Я (Романтика)*.

«Я» приходить додому. Знову у свідомості зустріч із матір'ю. Вона знову каже, що «Я», її м'ятежний син, зовсім замучив себе. Жінка дивиться в зморене обличчя свого сина, а потім підходить до образу Марії. Як добре, що скоро мама піде в монастир, стане черницею, адже їй незносні усі ці хижі речі, що відбуваються навколо. Стоп. Хижі? Як він, комунар, посмів так подумати про свою «роботу»?! «Я» відразу ж запевнює себе, що це був лише фантом, а не справжня матір. Чекіст у душі героя знову бере верх.

www.ukrlib.com.ua

**На основі наведеного уривку та цілого твору поясни слова головного героя:
Я – чекіст, але я і людина.**

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 6) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego ([...] sytuacja liryczna, [...]) [...].

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Головний герой новели стоїть перед неминучим вибором: між синівським і революційним обов'язком. Зрештою він убиває власну матір, засуджену за агітацію проти комуні. Він втрачає себе, стає заручником системи.

Zadanie 17. (0–1)

Прочитай уривки з вірша Ліни Костенко *Доля*.

Наснився мені чудернацький базар:
під небом, у чистому полі,
для різних людей,
для щедрих і скнар,
продавалися різні Долі.

[...]

Долі-ворожки, тасуючи дні,
до покупців горнулись.
Долі самі набивались мені.
І тільки одна відвернулась.

Я глянула їй в обличчя смутне,
душею покликала очі.
– Ти все одно не візьмеш мене, –
сказала вона неохоче.

– А може, візьму?
– Ти собі затям, –
сказала вона суворо. –
За мене треба платити життям,
а я принесу тобі горе.

– То хто ж ти така?
Як твоє ім'я?
Чи варта такої плати?
– Поезія – рідна сестра моя.
Правда людська – наша мати.

[...]

Я вибрала Долю собі сама.
І що зі мною не станеться –
у мене жодних претензій нема:
до Долі – моєї обраниці.

Л. Костенко, *Вибране*, 1989 р.

Поясни значення метафори: *Поезія – рідна сестра моя. Правда людська – наша мати*, беручи до уваги біографію авторки.

.....
.....

Вимaгaннe oгoльнe

III. Кшталцeннe лiтерaцкe i кyльтyрoвe.

1. Пoгльбiннe yмiєнoсьoцi aнaлiзy i iнтeрпeтaцiї yтвoрoв лiтерaцких з вьoкoрьoстaннeм влaсьoиьe тeрмiнoлoгiї.

Вимaгaннe шчeгoльoвe

1. Aнaлiзa i iнтeрпeтaцiя yтвoрoв лiтерaцких. Здaючy:
 - 6) рoзпoзнaє в yтвoрe спoсoбьo крeoвaннa бoхaтeрa i швiатa прeдстaвoнeгo ([...] сьyтaцiя лiрьoцнa, [...]) [...].

Зaсaдь oцeнiвaннa

1 пкт – пoпрaвнe вьoжaннe мeтaфoрьo.

0 пкт – oдпoвiдь нeпoпрaвнa лyб брaк oдпoвiдци.

Прьoкльoдoвe рoзв'язaннe

Пoєзiя тiснo пoв'язaнa з прaвдoю. Пoєт мae oбoв'язoк гoвoрити прaвдy, щo звyчaлo oсoбльo прoмoвистo y тoй чaс, кoли бyв нaписaний вiрш – y чaс yтискiв i цeнзyри.

Zadanie 18. (0–1)

Прочитай вiрш Вaсилья Стyсa *У цьoмy пoлi, синьoмy, як льoн.*

У цьoмy пoлi, синьoмy, як льoн,
де тiлькьo тьo i нi дyшi нaвкoлo,
yздрiв i скляк: блyкaлo в тoмy пoлi
стo тiнeй. В пoлi, синьoмy, як льoн.
А в цьoмy пoлi, синьoмy, як льoн,
сyдилoся тoбi сaмoмy бyти,
aби спiзнaти дoлi, як пoкyти,
y цьoмy пoлi, синьoмy, як льoн.
Стo чoрних тiнeй дoвжaться, рoстyть
i вжe, як лiс сoснoвoї мaлeчi,
yстрiч рyшaють. Вдaтися дo втeчi?
Стeжинy влaснy, нiби дрiт, згoрнyть?
Нi. Вистoяти. Вистoяти. Нi –
стoяти. Тiлькьo тyт. У цьoмy пoлi,
щo нaчe льoн. I влaснoї нeвoлi
спiзнaти тyт, нa рiднiй чyжинi.
У цьoмy пoлi, синьoмy, як льoн,
сyпрoти тeбe – стo тeбe сyпрoти
i кoжeн сyпрoтивник – y скoрбoтi,
i кoжeн сyпрoтивник, зaбoрoн
нe знaючi, вeргaтимe прoкльoн,
нeнaчe кaмiнь.

Збiркa *Вeсeлий цвiнтaр*, 1970 р.

Беручи до уваги історичний і біографічний контексти, поясни, у чому полягає дилема ліричного Я.

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 6) rozpoznaje sposoby kreowania świata przedstawionego w utworze, [...] sytuację liryczną.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Василь Стус – видатний український поет ХХ століття, один із найактивніших представників українського дисидентського руху, він виступав проти радянської влади. За власні переконання поет зазнав репресій з боку радянської влади, його творчість була заборонена, а він сам був засуджений до тривалого перебування в місцях позбавлення волі, де й загинув. У вірші ліричне Я міркує над своєю долею, чи має силу далі боротися. Вирішує боротися. Це приклад незгасного духу, мужності і непохитності.

Zadanie 19. (0–1)

Прочитай вірш Василя Стуса *Сто дзеркал спрямовано на мене*.

Сто дзеркал спрямовано на мене,
в самоту мою і німоту.
Справді – тут? Ти справді – тут? Напевне,
ти таки не тут. Таки не тут.
Де ж ти є? А де ж ти є? А де ж ти?
Урвище? Залом? Ачи зигзаг?
Ось він, довгожданий дощ. Як з решета.
Заливає душу, всю в сльозах.
Сто твоїх конань. Твоїх народжень.
Страх як тяжко висохлим очам.
Хто єси? Живий чи мрець? Чи може,
і живий, і мрець? І сам на сам?

Збірка *Веселий цвинтар*, 1970 р.

<http://www.ukrcenter.com>

Охарактеризуй внутрішній стан ліричного героя.

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie analizy i interpretacji utworów literackich z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 6) rozpoznaje sposoby kreowania świata przedstawionego w utworze [...].

Zasady oceniania

- 1 pkt – interpretacja postawy podmiotu lirycznego.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Ліричний герой перебуває у стані екзистенційних пошуків самого себе, своєї правди, своєї дороги. Він відчуває самотність і сум. Він – у пошуках цілісності та втраченої гармонії зі світом.

Zadanie 20. (0–1)

Прочитай уривок із повісті Наталки Сняданко *Колекція пристрастей, або Пригоди молодій українки*.

Треба визнати, що за час нашого подорослішання, Толя суттєво виріс, але змінився мало. Він і далі був найвищим у класі, округле черевце і далі нависало над шкіряним ременем шкільного костюма, на кожній перерві він бігав до їдальні і ніколи не грав із однокласниками у футбол. Вибрати менш достойний об'єкт для свого першого кохання я навряд чи змогла б.

Прийшовши того дня додому, я зрозуміла, що сталося найгірше: замість недорозвинутості у мене виявилася патологія. Якщо я, хоча і з великими труднощами, але все ж таки ще могла собі уявити зізнатися колись найближчій товаришці у тому, що ніяк не можу закохатися у Майкла Джексона, хоч як не стараюся, то розповісти тій же ж товаришці навіть у найбільшій таємниці, що я закохалася у Толю-акселерата, я не зможу аж ніяк.

По-перше, про це відразу ж дізнається вся школа, бо яка ж товаришка втримає щось подібне у таємниці. По-друге, і це найгірше, про це може довідатися і сам Толя. А цього я вже не переживу ніколи.

<https://www.litmir.me>

У контексті цього й інших уривків із повісті Наталки Сняданко *Колекція пристрастей...* поясни, який вплив на Олесю має думка її друзів-ровесників?

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 6) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Олеся намагається підпорядкуватися загальному трендові серед ровесників, але це не завжди їй вдається. Вона аналізує ситуацію і шукає з неї вихід. Олеся розуміє, що навіть найближчій приятельці не може повністю відкрити свою душу.

Zadanie 21. (0–2)

Прочитай уривок із твору Павла Ар'є *На початку і наприкінці часів*.

На початку і наприкінці часів

(п'єса)

Тим хто не зміг піти

Так і живемо. Бабуся, мама і я. Був ще тато, але його вже давно немає, одного разу він нишком зібрав найнеобхідніші речі – свої документи і всі наші гроші. Мій батько зник у невідомому напрямку, назавжди. Чесно кажучи, без нього жить стало краще. Але мама з бабусею так цього й не збагнули. Мамі бракує мужика в житті, а бабі – мужика на городі, бо з мене, на її думку, ніякої користі нема і не буде. Хоч це і не правда. І чого їй заманулося вважати мене восьмирічною дитиною? Насправді мені вже 28? Та бабусю, коли вже вона собі щось втовкмачить у голову, ніхто не переконає в іншому. Тому її стосунки з мамою не завжди хороші.

Іноді, здається, вони от-от поб'ються, але потім все налагоджується. Мама постійно хвилюється за мене, змушує носити дурну шапку, спати в шкарпетках і без кінця мити руки. [...] Страшенно обурюється, коли я розпитую її про інші місця, про людей, що живуть в містах, про телевізори, літаки і про те, чому ми живемо в зоні, а інші люди живуть там – «НЕ В ЗОНІ»? Що більше: зона або не-зона?.. У мами завжди одна відповідь: «тому, що так треба». Та хіба це відповідь? Як на мене, це не відповідь, справжню відповідь мама від мене ховає, але я все одно рано чи пізно знайду її. Я вже трохи встиг довідатися: зовсім нещодавно подружився зі сталкерами, показував їм наші місця, а вони прокатили мене на машині і дали 20 гривень, і значить тепер я багатший, аніж баба. Сталкери сказали, що ми живемо в епоху інтернету, але коли я попросив пояснити, що таке інтернет, ніхто нічого зрозумілого сказати не зміг. Рано чи пізно мені доведеться вибратися з зони і дізнатися про все самому... Правда, колись я вже був там, у не-зоні, ще коли тато був з нами: тоді, дуже-дуже давно нас переселили в Крим, але ті часи, я майже не пам'ятаю...

П. Ар'є, *Баба Прися та інші герої*, Видавництво – «Дискурсус» 2015.

У чому полягає трагедія подвійного виключення сім'ї Савченків?

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich [...].

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 6) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Після вибуху реактора сім'я Савченків виїхала з Чорнобильської зони у Крим. Але нові сусіди сприймали їх дуже погано, вони були ізольовані, ніхто не хотів з ними спілкуватися. Батьки Вовчика вирішили повернутися. Життя «в зоні» – це також ізоляція від «нормального» світу, складна щоденність без електрики, крамниці, лікаря, сусідів.

Część 3. Wypracowanie

Prezentowane w Informatorze przykładowe wypracowania są pracami uczniowskimi pozyskanymi z próbnego zastosowania i ocenionymi przez egzaminatorów. W pracach dokonano niezbędnych zmian w zakresie stylu, poprawności języka, ortografii i interpunkcji.

Tematy wypracowań będą poprzedzone szczegółowymi wytycznymi.

Вибери **одну** з наведених нижче тем і напиши твір.

- У творі розглянь запропоновану в темі **проблему**. Вислов **свою думку** й **обґрунтуй** її.
- У своїх міркуваннях наведи **аргументи** на основі **вибраного твору зі списку обов'язкової літератури**, а також **іншого твору української літератури**.
- Твоя робота повинна налічувати щонайменше **250 слів**.
- Номер вибраної теми впиши в зазначену клітинку.
- Напиши твір у відведеному місці. Не пиши на полях.
- Напиши твір українською мовою.

Тема 1. (0–30)

Який вплив на формування дитини має оточення? Розглянь проблему на прикладі вибраного твору зі списку обов'язкової літератури та іншого твору української літератури.

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 20.–21. *Informatora*.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 23.–36. *Informatora*.

Przykładowe ocenione rozwiązania

Przykład 1.

Дитинство – чудовий, безтурботний період в житті кожної людини. Час, коли починає формуватися особистість. Але, чи тільки від самої дитини залежить, ким вона виросте? Ні. Оточення має значний і вагомий вплив на формування дитини. Це сім'я, родина, сусіди, звичаї, писані і неписані норми, які змушують вчиняти так, а не по-іншому, формують дитячий характер. Малу дитину привчають до правильної поведінки... А якщо дитина винятково кмітлива, розуміє більше, відчуває глибше, ставить запитання, на які дорослі не знають відповіді?

Таку допитливу дитину представив Іван Франко в оповіданні «Малий Мирон». Сільський хлопчина змалечку відрізнявся від своїх однолітків. Поки інші діти гралися, Мирон самотужки пізнавав світ. Елементарні речі викликали в нього захоплення. Йому завжди було цікаво, чому все відбувається так, а не інакше, питав, чим чує, чим бачить, чому небо синє, а трава зелена. Над такими прозаїчними справами ніхто з його оточення ніколи не задумувався.

Односельці вважали його диваком, навіть рідна мати називала туманом вісімнадцятим. Тільки батько захоплювався його допитливістю, але люди говорили, що

він пізно дочекався сина, тому й не бачить недоліків дитини. Згодом Мирон почав дивитися на себе очима інших і думати, що «не вміє мислити». Саме це і є вплив оточення на формування особистості. Отож, дитина з захопленням відкриває світ, досліджує, питає, а неосвічені, прості дорослі, часто не знаючи відповідей, переконують її, що вона нерозумна.

Якщо б Мирон народився в більш освіченій і багатшій сім'ї, грамотні батьки підтримували б його допитливість, допомагали б вчитися. Тоді Мирон зміг би повірити, що варто цікавитися світом, питати, досліджувати. А в умовах, у яких він виростав, оточення обмежило його особистість, переконало, що він дивакуватий і не такий, як інші діти.

Улас Самчук написав цікавий роман «Марія». В її основу покладена доля Марії, життя якої було випробуванням з самого народження. Будучи малою дівчинкою, вона втратила батьків і була змушена подорослішати. Спершу її взяла до себе тітка, але там занедбана і голодна дитина гірко відчула самотність і зрозуміла, що заробляти на себе мусить сама. Марія швидко звикла до тяжкої праці. Зовнішні умови змусили її до загартування характеру, бо сироту ніхто не пригорне. У дев'ять років вона пішла у найми до господаря Мартина Заруби, який разом із дружиною Домахою були добрими до неї. Марія швидко довела, що дарма хліба не буде їсти.

Господарі навчили її з повагою ставитися до землі, і цими знаннями вона керувалася ціле життя. Завдяки цьому у дорослому житті Марія могла долати перешкоди на своєму шляху.

Марія була розумною і, дивлячись на Мартинових дітей, які навчалися у школах, сама прагнула здобути освіту. Але це було неможливо, адже сироті ніхто не допоможе. На жаль, свій характер вона розвивала тільки тяжкою працею, двері до освіти були зачинені. Якби Марія мала можливість вчитися, її особистість могла розвиватися по-іншому.

Оточення завжди має вплив на формування особистості дитини. Воно, в залежності від умов, зачиняє або відчиняє двері до бажаного майбутнього. Може переконати малюка, що він нерозумний. Тоді кмітлива дитина, така, як Мирон, буде аналізувати причини своїх недоліків та відчувати внутрішній конфлікт. З одного боку, щось буде здаватися логічним, а з іншого – всі будуть вважати по-іншому і в душі виникне конфлікт, який деструктивно впливатиме на життя.

Оточення може навчити дитину розраховувати лише на себе, може прищепити любов і пошану до землі, як у випадку Марії. Від оточення залежить розвиток особистості. Хочемо ми того чи ні – воно завжди буде мати вплив на формування дитини.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; wszystkie elementy polecenia zostały uwzględnione.

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 12 pkt – bogata argumentacja, uporządkowana i funkcjonalna, zilustrowana trafnymi przykładami z lektury oraz kontekstów (zdający przedstawił wątki dwóch utworów, w których bohaterowie: Myron (*Малий Мирон*) i Marija (*Марія*), odpowiednio ilustrują postawioną tezę i tok rozumowania; funkcjonalnie wykorzystał kontekst.

3. Kompozycja wypowiedzi: 7 pkt: struktura – 3 pkt (kompozycja funkcjonalna, poprawny i funkcjonalny podział wypowiedzi); spójność – 3 pkt. (elementy wypowiedzi tworzą

logiczną i uporządkowaną całość, wskazują na tok rozumowania autora); styl – 1 pkt (stosowny do wypowiedzi).

4. Język wypowiedzi: 10 pkt: zakres i poprawność środków językowych – 6 pkt (składnia i leksyka stosowne); ortografia – 2 pkt (praca bez błędów ortograficznych); interpunkcja – 2 pkt (praca bez błędów interpunkcyjnych).

Przykład 2.

На формування особистості дитини має вплив багато факторів. Довкілля, в якому вона проживає, батьки та їхні методи виховання, можливість навчатися, або її брак, друзі та ще багато інших. Дитина особливо піддається впливам, що почує – це повторить, робить те, що кажуть інші, достосовується, щоб друзі не відкидали і бере собі до серця те, що скажуть найближчі. Довкілля безумовно впливає на формування особистості дитини.

В оповіданні «Малий Мирон» Іван Франко розповідає про дуже розумну малу дитину. Хлопчика все цікавило і завжди мав багато запитань, а прості, запроцьовані дорослі найчастіше не знали відповідей, тому називали його диваком.

Мирон не грався з іншими дітьми, волів сам ходити по селі і говорити до себе, приглядатися природі і відкривати щось нове. Так не вела себе нормальна дитина. Прикро, що і мама вважала, що він нерозумний. Це особливо погано впливало на Мирона. Глибоко почав відчувати свою іншість, тому часто хотів доказати, що у нього гаразд з мисленням, на жаль це йому не виходило. Здібну дитину вмовили, що вона нерозумна.

Це приклад дуже негативного впливу довкілля на формування особистості дитини. Наслухавшись про себе поганого – Мирон не розумів, чому у нього проблема з мисленням. А приклеєна «латка дивака» напевно залишиться з ним назавжди.

Михайло Коцюбинський у повісті Тіні забутих предків представив два ворожі собі роди – Гутенюків і Палійчуків. Малі, Іванко і Марічка сприймали дійсність так, як робили це дорослі. Сваряться старші – значить їм теж теба сваритися. Потім зрозуміли, що це не потрібне, а природа, серед якої вони виростили з далека від дорослих вплинула на них дуже позитивно і вони зрозуміли, що можна жити дружньо.

Довкілля має велике значення у формуванні особистості дитини. Діти завжди беруть приклад з дорослих, хочуть стати такими, як вони. Природа також може мати значення у розвитку молодшої людини і формує її риси характеру.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna;

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 6 pkt – argumentacja zadowolająca, utwory wykorzystano częściowo funkcjonalne (zdający częściowo skupia się na problemie, podejmuje próby interpretacji postaw bohaterów, przedstawia krótkie streszczenie historii dzieciństwa głównych bohaterów).

3. Kompozycja wypowiedzi: 5 pkt: struktura wypowiedzi – 1 pkt (elementy treściowe zorganizowane częściowo problemowo, częściowo pod względem formalnym, bardzo krótkie zakończenie); spójność – 3 pkt (zachowana); styl – 1 pkt (stosowny).

4. Język wypowiedzi: zakres i poprawność środków językowych – 6pkt (dwa błędy składniowe, leksyka stosowna), ortografia – 2 pkt (jeden błąd ortograficzny); interpunkcja – 1 pkt (2 błędy interpunkcyjne).

Przykład 3.

Довкілля завжди формує особистість дитини. Кожна дитина є залежна від батьків. Наслідуює поведінку найближчих, сусідів, ровесників. Боїться відрізнятись від інших, щоб не бути висміяним, хоче бути така, як всі. Але буває, що дитина воліє бути сама. Такою дитиною є Мирон з оповідання Івана Франка.

Цей мудрий хлопчик нервував всіх, бо задавав багато питань, на які дорослі часто не знали що відказати. Інші діти бавилися, а Мирон волів перебувати сам на природі. Тільки батько вважав, що Мирон розумний навіть мати прозивала сина туманом. Важко дитині, коли всі довкола вважають її дурною, друзі не хочуть бавитися з ним а дорослі відганяють і сміються. Тоді вона терпить.

У творі Уласа Самчука представлена доля жінки Марії, яка мала дуже важку долю. Вона народила багато дітей. Серед них був Демко – слухняний і чемний хлопчик. Його удача та розум дозволяли на це щоб з самого дитинства набиратися від всіх цього, що мудре і розсудливе. Тому завжди допомагав батькам, ніколи не робив нічого поганого і виріс на чнсу і обов'язкову людину яка боролася за свою батьківщину.

Інший син – Максим був зовсім не такий, як Демко. Змалку був дуже противний, неслухняний, не любив працювати. Для нього узором були подібні йому. Не хотів помагати батькам погано до них відносився. Виріс на людину жорстоку, яка відріклася батьків. В результаті своїх поступків був вбитий своїм батьком.

Кожна людина виростаючи набирає зі свого довкілля багато різного і доброго і поганого. Буває, що мудра дитина під впливом інших починає про себе думати як про нерозумну і буде мучитися з цим ціле життя. Інша дитина буде набиратися тільки доброго і такою стане в дорослому житті. Ще інша не буде слухатися батьків, пошукає собі таких самих, як вона і сформується на недобру і небезпечну людину.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; praca częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 4 pkt – argumentacja powierzchowna, zdający dwa utwory wykorzystuje częściowo funkcjonalnie, opiera się na ogólnym przedstawieniu bohaterów, zwraca marginalną uwagę na wpływ środowiska na kształtowanie ich osobowości w dzieciństwie.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** 4 pkt: struktura wypowiedzi – 2 pkt, elementy treściowe wypowiedzi w przeważającej części pracy zorganizowane wyłącznie pod względem formalnym); spójność – 1 pkt (zaburzenia spójności wynikające z dwóch błędów logicznych); styl – 1 pkt, stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 3 pkt (trzy błędy składniowe, leksyka stosowna), ortografia – 1 pkt (dwa błędy ortograficzne); interpunkcja – 0 pkt (więcej niż 9 błędów interpunkcyjnych).

Temat 2 (0–30)

Соціальні норми допомагають чи перешкоджають у житті? Розглянь проблему на основі вибраного твору зі списку обов'язкової літератури та іншого твору української літератури.

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 20.–21. *Informatora*.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 23.–36. *Informatora*.

Przykładowe ocenione rozwiązania**Przykład 1.**

Люди звикли накидати свої норми поведінки іншим. Той, хто наважиться порушити такі норми, може зустрітися з гострою критикою, висміюванням, трагічними наслідками. Важко зробити рішучий крок до свого щастя, коли воно не вписується в соціальні норми даного середовища чи суспільного прошарку. Людський сміх, наклепи, зневажання рідних – ось, що чекає людину, яка захоче особистого щастя, яке знаходиться за межами дозволеного. Соціальні норми дуже сильно перешкоджають у житті, адже багато людей саме через них втрачає можливість нормально жити.

Прикладом жертви соціальних норм є Катерина з однойменної поеми Тараса Шевченка. Дівчина закохалася в москаля. Вона була свідома того, що її обранець – загарбник, але чи любов знає кордони? Катерина ловила кожну мить щастя, вірила, що любов подолає все. Не подолала, щастя зникло разом із коханим, залишаючи вагітну дівчину в умовах, де жорстокі соціальні норми – сильніші навіть від батьківської любові. Катерина повинна гідно вийти заміж за земляка, а тут – дівчина-покритка, ще й зрадниця! Пішла в Московщину шукати щастя. Доведена до краю – наклала на себе руки. Це результат соціальних норм, які не тільки перешкодили в житті, а й обірвали його.

Москаль погрався з Катериною. А якщо ні? Якщо він її любив? Можливо, його поведінку також визначали норми власного середовища. Зустрівши на шляху Катерину з дитиною, він не признався до них, бо це ж сором і зневага самого себе!

Іншим прикладом негативного впливу соціальних норм на життя людини є Маруся Чурай – головна героїня історичного роману у віршах Ліни Костенко. Дівчину, що сягала неба глибиною своєї душі, не міг зрозуміти простий народ. Найгірше, що її не змогла зрозуміти найдорожча людина. Гриць Бобренко спершу поділяв з Марусею ставлення до життя, був мужнім козаком, милувався її натхненими піснями. Однак, під впливом матері, захотів жити, як всі, як личить, як треба, стати багатим. А Маруся – бідна, що з того, що її батько – герой, який віддав життя за тих, хто хоче тільки мати і кого не цікавить доля держави. Це не має значення. До того ж Гриць виявився лицемірним: він зрадив Марусю, а перед своїм шлюбом – зрадив і Галю Вишняківну. Такого Марусю не могла сприйняти. Вона взяла на себе вину за смерть хлопця і хотіла понести кару.

На жаль, багато хто вважав дівчину винною, бо хто вона така? Повинна пекти, варити, доглядати господарство, як інші дівчата, а не якісь пісні співати! Зачарувала хлопця, та й все. Маруся – не така, як люди, не вміщається в рамки суспільних норм.

Такої людині важче жити. Таку людину легше звинувачувати. А Гриць піддався матері, став таким, як інші, але його душа розірвалася, у ній і далі дзвеніли Марусині пісні.

Неписані соціальні норми мають великий вплив на людей, дуже часто в одну мить змінюють долю, створюють перешкоди, яких не подолати. Герої наведених творів просто кохали, не чинили нікому зла. Проте загальноприйняті норми вирішили їхнє майбутнє. Треба взяти також до уваги часи, історичні умови, за яких їм довелося жити, і ставлення суспільства до певних фактів. Сьогодні, можливо, їхня доля склалася б по-іншому.

Так чи сяк, соціальні норми перешкоджають у житті, обмежують його, створюють перешкоди, часто роблять людей нещасливими, а інколи – призводять до смерті.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; wszystkie elementy polecenia zostały uwzględnione.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 12 pkt – bogata argumentacja, uporządkowana i funkcjonalna, zilustrowana trafnymi przykładami z lektury oraz kontekstów (zdający przedstawił wątki, które istotnie wspierają jego tok rozumowania, przeanalizował problem od strony dziewcząt i od strony chłopców, funkcjonalnie wykorzystał kontekst).
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** 7 pkt: struktura – 3 pkt (kompozycja funkcjonalna, poprawny i funkcjonalny podział wypowiedzi); spójność – 3 pkt. (elementy wypowiedzi tworzą logiczną i uporządkowaną całość, wskazują na tok rozumowania autora); styl – 1 pkt (stosowny do wypowiedzi).
- 4. Język wypowiedzi:** 10 pkt: zakres i poprawność środków językowych – 6 pkt (składnia i leksyka stosowne); ortografia – 2 pkt (praca bez błędów ortograficznych); interpunkcja – 2 pkt (praca bez błędów interpunkcyjnych).

Przykład 2.

Вже від давніх часів суспільства створювали собі потрібні соціальні норми. Для одних вони визначали спосіб життя, а інших могли виключати з суспільства. Тоді дуже важко знайти сили, щоб далі жити, бо людина може поклатися тільки на себе. Соціальні норми закривають людям очі і вони стають невразливі на кривду інших, втрачають людяність, яку могли б використати, щоб допомогти скривдженій особі. На мою думку, соціальні норми перешкоджають в житті людини.

Буває, що навіть найближчі можуть відвернутися від нас, коли перекрочимо прийняті кордони. Таку ситуацію зустречаємо у поемі «Катерина» Тараса Шевченка. Коли героїня полюбила москаля, зустрічалася з ним, не дивлячись на нікого, не слухала пересторог батьків. Вірила в любов і вірила москалю. Не зважала на це, що випадає, а що ні, найважливіший був її коханий ніщо не могло стати їм на дорозі. Однак сталося по іншому, хлопець вирушив у похід, але обіцяв повернутися. Спочатку Катерина не журилася, але люди не давали жити їй і батькам. Надійшло найгірше – дівчина стала покриткою і батьки, не зважаючи на те, що це їх доня – вигнали її. Для них важливішим від рідної доні було зробити так, як наказували обов'язуючі норми і акцептація суспільства. Напевно зробили це, щоб самим не бути відкинутими.

Натиск з боку суспільства веде до кривди, а навіть до самогубства. Катерина зрозуміла, що сама собі не порадить, відкинута батьками і коханим – це пересудило її долю.

Суспільні норми перешкоджають у нав'язуванні контактів. Прикладом цього є Іван і Марічка – герої повісті «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського. Їхні роди

ворогували, ніхто вже навіть не пам'ятав чому. Діти зустрілися біля церкви, коли їх рідні билися. Було зрозуміло, що і їм треба також битися. Однак вони заприятелювали. Можна сказати, що доростали разом, розом пасли корів і овечок, бігали по лісі, проводили спільно час. Згодом залюбилися в собі, зберігали своє кохання і не уявляли життя без себе. Були щасливими. Можливо побороти б всі перепони, коли б пристрасної любові не обірвала несподівана смерть Марічки.

Підсумовучи, можна сказати, що доля людини часто залежить від суспільства, а прийняті норми – можуть її знищити. Коли хтось не підпорядковується соціальним нормам, може бути виключеним і тоді дуже важко собі поради. Тоді, найчастіше до людини прилипає тавро, яке закриває можливості нормально жити, а знайти когось, хто міг би допомогти – просто неможливо. Тому соціальні норми є причиною багатьох нещасть, вони, просто перешкоджують в житті.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna;
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 8 pkt – argumentacja trafna, (zdający jeden utwór wykorzystuje funkcjonalnie i częściowo skupia się na problemie w utworze, do którego się odwołuje).
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** 6 pkt: struktura wypowiedzi – 2 pkt (elementy treściowe zorganizowane częściowo problemowo); spójność – 3 pkt (1 zaburzenie spójności między akapitami); styl – 1 pkt (stosowny).
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 6 pkt (dwa błędy składniowe i dwa błędy gramatyczne, leksyka stosowna), ortografia – 2 (jeden błąd ortograficzny);
pkt (więcej niż sześć błędów ortograficznych); interpunkcja – 2 pkt (1 błąd interpunkcyjny).

Przykład 3.

Соціальні норми придумані людьми для людей є необхідні для прожиття в безпечних і комфортних умовах. Відразу не можна ствердити, чи перешкоджують, чи допомагають. Кожна соціальна норма виказує якусь функцію в механізмі суспільства. Є безліч розумних соціальних норм, котрі однозначно допомагають людям, напр: ходити одягнутими або уступати місця старшим в автобусі. Є також багато норм, які можуть бути пов'язані з традицією, а часи міняються і не всі відповідають виклику даного часу. А ще можливо – це чиїсь видумки, які дискримінують, шкодять і перешкоджують, і згодом стали нормами в певних середовищах. У розвинутих країнах, містах, це зустрічається рідше, бо там люди намагаються розвиватися, розумнішати і спостерігати більше і глибше. Зате по селах, де люди живуть згідно зі своїми звичаями-нормами може бути по іншому. Можуть криво дивитися, якщо хтось не робить так, як всі, не вдягається так як прилично або взагалі робить щось по своєму.

У творі Тараса Григоровича Шевченка Катерина ясно показаний приклад негативного впливу соціальних норм на життя людини. Головна героїня, Катерина заводить романтичні стосунки з москалем – загарбником, а це заборонено тому дівчину зустрічає багато негативу від оточення і рідних. Москаль її покидає а батьки проганяють. Коли її коханий відрікається її і дитини – Катерина здійснює самогубство.

Можуть також бути зовсім прозаїчні норми, паприклад коли хтось багатший, то повинен шукати пари серед багатих, не завжаючи на любов. Така ситуація трапилася з Марусею Чурай із твору Ліни Костенко. Вона покохала з взаємністю Гриця

Бобренка, який під натиском матері покинув її і посватав багату Галю. Через жадібність і це, що випадає робити життя двох людей знищено.

Підсумовуючи, можемо дійти висновку, що в загальному соціальні норми є потрібні, на жаль люди часто придумують негативні норми, які обмежують і стають причиною нещастя, або трагедії.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna, praca częściowo dotyczy problemu.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 5 pkt – argumentacja zadowalająca, niepogłębiona, częściowo funkcjonalne wykorzystanie kontekstów, zdający lakonicznie odnosi się do problemu w każdym utworze.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** 4 pkt: struktura wypowiedzi – 1 pkt (bardzo długi wstęp, tylko częściowo zawiązany z tematem, krótkie zakończenie,); spójność – 1 pkt (zaburzenia spójności wynikające z trzech błędów logicznych); styl – 1 pkt (w przeważającej części stosowny).
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 3 pkt (trzy błędy składniowe, leksyka stosowna), ortografia – 1 pkt (dwa błędy ortograficzne); interpunkcja – 1 pkt (5 błędów interpunkcyjnych).

Тема 3 (0–30)

Який вплив на людину має любов? Розглянь проблему на основі уривка з твору Лесі Українки *Лісова пісня*, цілої драми та вибраного твору української літератури.

Дія 1

Мавка

Ви завтра прийдете? Я покажу,
де є хороше дерево на хату.

Лев

Я бачу, ти про все вже розпиталась.
Метка! Та що ж, приходь, я з вами звик,
та й вам до нас прийдеться привикати.
Ходімо. Прощавай!
(Рушає.)

Мавка

(більш до Лукаша, ніж до Лева)
Я буду ждати!

Лукаш відстає від дядька, стискає мовчки обидві руки Мавці, безгучно її цілує і, догнавши дядька, іде з ним у ліс.

Мавка

(сама)
Коли б ти, нічко, швидше минала!
Вибач, кохана! Ще ж я не знала
днини такої, щоб була щасна
так, як ти, ніченько, так, як ти, ясна!
Чом ти, березо, така журлива?
Глянь, моя сестронько, таж я щаслива!
Не рони, вербо, сліз над водою,
буде ж, матусенько, милий зо мною!..
Батьку мій рідний, темненький гаю,
як же я ніченьку сюю прогаю?
Нічка коротка – довга розлука...
Що ж мені суджено – щастя чи мука?

Місяць сховався за темну стіну лісу, темрява наплила на прогалину, чорна, мов оксамитна. Нічого не стало видко, тільки жевріє долі жар, позосталий від огнища, та по вінку із світляків знати, де ходить Мавка поміж деревами: вінок той ясніє то цілим сузір'ям, то окремими іскрами, далі тьма і його покриває. Глибока північна тиша, тільки часом легкий шелест чується в гаю, мов зітхання у сні.

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 20.–21. *Informatora*.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 23.–36. *Informatora*.

Przykładowe ocenione rozwiązania

Przykład 1.

Напевно кожна людина у своєму житті закохується. Дехто впродовж усього життя любить кілька разів, аж поки не знайде особу, з якою зможе розділити своє щастя, а хтось кохання зустрічає тільки раз – і назавжди. Любов може будувати і руйнувати, може робити нас кращими, людянішими, а може й заволодіти нами так, що ми втратимо можливість реально дивитися на світ. Так чи сяк, любов може сильно змінити наше бачення світу.

Сильний вплив любові на людину ми можемо побачити у творі «Лісова пісня», автором якого є Леся Українка. Особливо це торкається Мавки. Хоч вона є лісовою істотою, її охопило людське почуття. Вона покохала людину, пізнала світ людей, почала відчувати як людина. Це велике й ніжне почуття змогло перетворити лісову королеву на вразливу і замріяну дівчину, надало їй душу. Відчуваючи любов, Мавка почувалася дуже щасливою. Коротка розлука з коханим була для неї вічністю, однак, попри позитивні емоції, кохання принесло з собою страждання. Лукаш зрадив, і це дуже сильно вразило її. Попри все, який би біль вона не відчувала, любов навчила її терпіти і пробачати, адже саме вона, після того, що трапилося, врятувала Лукаша від загибелі. Знайшла в собі силу визволити кохану людину від прокляття.

Любов загартує нас, робить нас сильнішими, а Мавка – чудовий приклад цього.

Аналогічну картину можемо побачити в образі Лукаша. Спочатку він радів кохання, а потім його звабило вдовине багатство. Однак сила кохання була настільки міцною, що через деякий час хлопець зрозумів свою помилку.

Про кохання можемо говорити і на основі твору Ліни Костенко «Маруся Чурай». Головна героїня мала дуже трагічний досвід у коханні. Дізнавшись про те, що її коханий, Гриць Бобренко, зраджує її з Галею Вишняківною, вона назбирала зілля і хотіла вчинити самогубство. Маруся не змогла пережити зради, навіть після того, як хлопець прийшов вибачитися перед нею. Закохане, чисте і чесне дівоче серце не прийняло виправдань зрадника. Та склалося так, що Марусине зілля випив Гриць і помер.

Любов і зрада кардинально змінили життя дівчини. Подальші події вона сприйняла з належною покорою, а після звільнення від смертної кари – не схотіла вже закохуватися. Вона відмовилася від стосунків з Іваном Іскрою, який кохав її усім серцем.

Щоб врятувати свою кохану, Іван Іскра звернувся до Богдана Хмельницького з проханням помилувати дівчину. Гетьманський указ він привіз за момент до страти. Це показує, що людина знаходить у собі неймовірну силу, яка спроможна гори звернути задля добра коханої особи і робити можливим те, що здається неможливим.

Любов – це не тільки приємне почуття, а ще й велика сила, яка допомагає подолати перешкоди, що стоять на дорозі до щастя, відкриває невідомі досі інстинкти, що зміцнюють нас, роблять терпеливими, вчать зносити біль або прирікають на

самознищення. Вона формує нашу особистість, надає відвагу, спонукає до великих вчинків. Допомогає бути собою. Людина, переповнена любов'ю, бажає щастя і добра іншим, прагне, щоб усі довкола були щасливими. Попри страждання, тугу і сльози, варто закохуватися, бо кохання робить нас кращими людьми.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; wszystkie elementy polecenia zostały uwzględnione.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 12 pkt – bogata argumentacja, uporządkowana i funkcjonalna, zilustrowana trafnymi przykładami z lektury oraz kontekstów; Zdający przedstawia wnikliwą, pogłębioną analizę wpływu miłości na człowieka; funkcjonalnie wykorzystuje znajomość przywołanych tekstów odpowiednio do postawionej przez siebie tezy.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** 7 pkt: struktura – 3 pkt (kompozycja funkcjonalna, poprawny i funkcjonalny podział wypowiedzi); spójność – 3 pkt. (elementy wypowiedzi tworzą logiczną i uporządkowaną całość, wskazują na tok rozumowania autora); styl – 1 pkt (stosowny do wypowiedzi).
- 4. Język wypowiedzi:** 10 pkt: zakres i poprawność środków językowych – 6 pkt (składnia i leksyka stosowne); ortografia – 2 pkt (praca bez błędów ortograficznych); interpunkcja – 2 pkt (praca bez błędów interpunkcyjnych).

Przykład 2.

Любов кожен розуміє по-іншому. Кожна людина хоча раз в житті досвідчує кохання. Кохаючи другу людину ми віддаємо їй частину своєї душі, а наше серце виповнюється коханою особою. Коли ми на справді любимо, нам не важливе нічого іншого на світі. Для любові покинемо, зробимо все, щоб бути зі своїм коханням. Думаючи про любов насувається питання, чи любов має вплив на життя людини? Я вважаю, що ця вартість має дуже великий вплив на людину. В дальшій частині твору я постараюся обґрунтувати свою тезу.

Не від сьогодні знаємо, що любов не має кордонів, є безмежною. Кохаючи, ми забуваємо про всі норми, не важлива думка інших. Хочемо тільки щастя особи, яку ми любимо. Прикладом такої любові є любов Лукаша до Мавки, головного героя «Лісової пісні» Лесі Українки. Лукаш (земний хлопець) зі взаємністю полюбив лісову істоту – Мавку.

Вони кохали дуже сильно один одного. З нетерпеливістю чекали наступної зустрічі. Лукаш знав, що його мати не буде задоволена зі звязку її сина з лісовим духом, однак він хотів зробити все, щоб мати заакцептувала його рішення. Попросив, щоб дала шанс Мавці показатися з кращої сторони.

Лукаш дуже страждав, бо мати вимагала від нього одружитися з багатою вдовою. Так сталося, але він не був щасливий. Мавка також страждала. Згодом хлопець зрозумів що не зможе без неї жити. Йому зовсім не перешкоджувало, що Мавка це не людина. Знав, що ніколи в житті не покохає так нікого як її.

Любов це широке поняття. Не мусить це бути конечно любов до особи, в яку ми влюбилися. Любов до дитини є так само сильна. Коли народжуємо дитину в нас від перших хвилин її життя появляється безмежне відчуття. Через ціле дитинство і не тільки, ми дбаємо про неї, тишимося з її щастя і страждаємо разом з нею. Через ціле життя стараємося хоронити її від зла. Любов до рідної дитини є так сильна, що коли її діється кривда, ми також відчуваємо біль цілим серцем.

Прикладом безмежної любові матері до дитини є Марія з твору Уласа Самчука «Марія». Дівчина народжує сина Романа і її серце відразу наповнюється любов'ю до нього. Марія з радістю доглядає за сином, бачить, як він зростає. Коли Роман помирає, в Марії помирає також душа. Вона не хоче ні з ким говорити, весь час плаче. Спить на могилі сина. Знає, що ніколи вже не відчує такої любові як до першого сина і болю, який відчула по його смерті.

Підсумовуючи, вважаю, що любов це відчуття, яке має великий вплив, а навіть найбільший зі всіх вартостей, на життя людини. Не важливе, чи це любов до коханого, або коханої, чи до дитини. Чи до батьків. Кожна любов має вагомий вплив на наше життя.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna;
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 6 pkt – argumentacja zadowalająca, utwory wykorzystano częściowo funkcjonalne (zdający częściowo skupia się na problemie w każdym utworze, w większości opisuje historie miłości bohaterów).
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** 5 pkt: struktura wypowiedzi – 2 pkt (elementy treściowe zorganizowane częściowo problemowo, częściowo pod względem formalnym, bardzo krótkie zakończenie); spójność – 2 pkt (dwa zaburzenia spójności na poziomie akapitów); styl – 1 pkt (w przeważającej części stosowny).
- 4. Język wypowiedzi:** 7 pkt: zakres i poprawność środków językowych – 5 pkt (dwa błędy składniowe, leksyka stosowna), ortografia – 1 pkt (pięć błędów ortograficznych); interpunkcja – 1 pkt (sześć błędów interpunkcyjnych).

Przykład 3.

Любов – це почуття, яке є для нас важливе та дороге. Любов ми відчуваємо від наймолодших років, наприклад до батьків, до цілої родини. Для любові ми можемо зробити багато речей та посвятитися для неї і для осіб, яких ми обдаровуємо цим почуттям. Любов це почуття, при якому ми щасливі та сповнені.

На людину любов має великий вплив на особистість і також на наш характер, бо для другої особи ми можемо змінитися, зробити багато речей. Можемо також терпіти.

Я постараюся обґрунтувати свою тезу на основі уривку з твору Лесі Українки «Лісова пісня» і Ліни Костенко «Маруся Чурай».

У поданому фрагменті одна з головних героїв твору, Мавка є закохана в хлопця, Лукаша. Вона з ним прощається. Мавка дуже журиться з прощання з Лукашем і сумує, бо вона його дуже любить. Вона хоче з ним найскоріше зустрітися, хоче щоб ніч скоріше минала. Хочє бути щасливою з Лукашем і проводити з ним час але доля на це не дозволяє.

Мавка робить все для любові і змінює себе, щоб бути з Лукашем. Вона бачить що для любові треба змінитися і для другої людин робить речі через котрі має шанс на любов і щастя з Лукашем.

Наступним прикладом є твір Ліни Костенко Маруся Чурай. Цей твір розповідає про нещасливу любов. Головні герої цього твору є Маруся та Гриць. Гриць для іншої дівчини зіставив Марусю. Вона хотіла вбити себе зіллям яке зварила. Гриць однак зрозумів що любить Марусю і хоче до неї повернутися.

Для любові ми робимо багато речей, часом добрих а часом злих, але без любові ми стаємо нещасливими. Без любові ми не можемо жити, бо любов це частина нашого життя.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; nie został uwzględniony poprawnie jeden element polecenia.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 2 pkt – argumentacja zadowalająca, tylko jeden utwór został wykorzystany częściowo funkcjonalnie, zdający krótko skupia się na przedstawieniu miłości głównych bohaterów.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** 3 pkt: struktura wypowiedzi – 1 pkt (częściowo poprawny podział na akapity, lakoniczne zakończenie); spójność wypowiedzi – 1 pkt (trzy zaburzenia spójności między akapitami); styl – 1 pkt (w przeważającej części stosowny).
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 3 pkt (cztery błędy składniowe, leksyka stosowna), ortografia – 1 pkt (trzy błędy ortograficzne); interpunkcja 1 pkt (siedem błędów interpunkcyjnych).

Тема 4 (0–30)

«Що є свобода? Добро в ній яке є?»⁴ Розглянь проблему на основі вірша *В город не піду багатий...* Григорія Сковороди та вибраного твору української літератури.

В город не піду багатий – на полях я буду жить,
 Вік свій буду коротати там, де тихо час біжить.
 О діброво! О зелена! Моя матінко свята!
 Тут веселість лиш для мене щиру тишу розгорта.
 Бо міста хоча й високі, в море розпачу штовхнуть,
 А ворота і широкі у неволю заведуть.
 О діброво! О зелена! Моя матінко свята!
 Тут веселість лиш для мене щиру тишу розгорта.
 Ні, не хочу їздить в море задля золотих одеж,
 Бо вони ховають горе, сум і страх, журу без меж.
 О діброво! О зелена! Моя матінко свята!
 Тут веселість лиш для мене щиру тишу розгорта.
 Йти гидую з барабаном завойовувать міста,
 Чи лякати пишним саном, щоб хилилась дрібнота.
 О діброво! О зелена! Моя матінко свята!
 Тут веселість лиш для мене щиру тишу розгорта.
 Дух мій і наук не хоче, окрім розуму свого,
 Крім Христа святих пророчень – раю чистого мого
 О діброво! О зелена! Моя матінко свята!
 Тут веселість лиш для мене щиру тишу розгорта.
 І нічого не бажаю, окрім хліба та води,
 Вбогість я за друга маю – з нею ми давно свати.
 О діброво! О зелена! Моя матінко свята!
 Тут веселість лиш для мене щиру тишу розгорта.

www.ukrlib.com.ua

⁴ Цитата з вірша Григорія Сковороди *De Libertate*.

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 20.–21. *Informatora*.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 23.–36. *Informatora*.

Przykładowe ocenione rozwiązania

Przykład 1.

Скільки на землі існує людей, стільки є й уявлень про свободу. Кожна людина трактує її по-різному: для когось – це не бути залежним від думок чи слів інших, для когось – це не бути рабом, не бути обмеженим у правах. Хтось прагне відчувати свободу душею, а ще хтось – не підкорятися нікому та мати вільний вибір. Загалом, свобода – це крила, які, не сковані кайданами, можуть понести в небеса. Особисто для мене свобода – це відчуття внутрішньої сили, яка в майбутньому породжує незалежність і любов.

У наведеному вірші Григорія Сковороди «В город не підю багатий» ліричний герой є ідеальним прикладом вільної людини, яка звільняється з оков міста, людей та насолоджується природою. Автор пише, що буде жити в полі, а поле з давніх-давен славиться безкрайністю, необмеженими просторами та неосяжністю. Згадує тишу, а цілковита тиша – бездонна і не має меж. Саме на природі він може відчуті всю велич свободи, волю і спокій, його не лякають навіть злидні. Все фізичне, матеріальне несе з собою горе і журбу, а природа надихає, дарує внутрішній баланс та спокій. Автор не переймається своїм виглядом, дорогими речами, комфортним життям, він дбає про духовний спокій та свободу. Саме свобода надає сенс життю.

Свободу не всі вміють оцінити. На нашому шляху з'являється багато ситуацій, які можуть утискати чи навіть забрати нашу свободу, проте тільки ми вирішуємо, чи її віддамо. Свобода дарує нашим думкам і діям крила. Таку свободу показує нам Іван Франко у вірші «Каменярі». У ньому розповідається про людей, які сковані, але не піддаються і розбивають символічний граніт, борються, прокладають шлях майбутнім поколінням. Цей твір має історичний контекст: каменярі – це символ скованих владою українських письменників, громадських діячів, які, незважаючи на все, писали творили та спонукували народ до діянь.

Свобода розширює наш кругозір. Маруся з твору «Маруся Чурай» Ліни Костенко має вільну душу. Завдяки свободі дівчина має власну думку, пише пісні. Люди не можуть її зрозуміти, адже вона «чолом сягає неба», а люди «просто ходять по землі», тобто є звичайними. Прикладом людини, яка сягає неба, є батько Марусі. Він – боєць, не піддається ганебним зрадам чи людським махінаціям, аж до смерті бореться за правду. Він не підкоряється ситуації, як, наприклад, батько Гриця, не шукає матеріальної вигоди, як Бобренчиха.

Вільні люди – це чесні люди. Свобода робить нас справедливими та розважливими. Прикладом чистоти та невинності є діти: Марічка й Іванко. Вони зустрічалися на природі. Полонина, гори, ліс – це їхній рай. Там їхні душі літали разом з птахами поміж височенними деревами в горах. Діти не ворогували, як батьки, вони не знали ворожнечі. Вони були поглинуті всеохопною свободою на природі.

Свобода дає можливість глядіти широко, не обмежуватися настановами. Якими бездонними є океани, небо, сонце! Вони не піддаються контролю, їхня свобода – поза людськими інстинктами. Це почуття підкорює і затуляє у вир вільних думок і почуттів. Часто перед людиною постає вибір – матеріальні блага чи свобода. Це вибір дуже складний і особистий. Але з давніх-давен відомо: якщо людина між хлібом і свободою вибирає хліб, то вона втрачає все – і хліб, і свободу.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; wszystkie elementy polecenia zostały uwzględnione.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 12 pkt – bogata argumentacja, uporządkowana, funkcjonalna, zilustrowana trafnymi przykładami z lektury oraz kontekstów; Zdający przedstawia wnikliwą i pogłębioną analizę różnych aspektów wolności; na podstawie swojej tezy, trafnie odwołuje się do podanego utworu i przywołanych lektur.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** 7 pkt: struktura – 3 pkt (kompozycja funkcjonalna, poprawny i funkcjonalny podział wypowiedzi); spójność – 3 pkt. (elementy wypowiedzi tworzą logiczną i uporządkowaną całość, wskazują na tok rozumowania autora); styl – 1 pkt (stosowny do wypowiedzi).
- 4. Język wypowiedzi:** 10 pkt: zakres i poprawność środków językowych – 6 pkt (składnia i leksyka stosowne); ortografia – 2 pkt (praca bez błędów ortograficznych); interpunkcja – 2 pkt (praca bez błędów interpunkcyjnych).

Przykład 2.

Я вважаю, що поняття свобода є для кожного різним. Але особисто для мене це можливість не боятися висказати свою думку, це означає волю у кожній дії яку ти робиш. Для мене свобода це можливість робити, що заманеться, а безстрашність до робіння чогось – це наслідок. Свобода – це впевненість в кожному твоєму кроці, а добро свободи в можливості робити те, що хочеш саме ти.

Твір Григорія Сковороди «В город не піду багатий» є чудовим прикладом того, що вільна людина має право вибору. Оповідачем є сам автор, який прагне жити на природі, а не серед високих срібних будинків міста. Зі змісту твору можна сказати, що свобода для Григорія Сковороди є можливість вибору. Ще, можливо, він має на увазі, що життя в монотонному нудному суспільстві, і такому ж місці, є сказаним на в'язницю. Отож, щоб звільнитись від кайданів сірих людей він вирішує жити на природі. Автор хоче сказати, що життя серед звичайного люду зробить вас такою самою однотонною персоною і для змін потрібно міняти людей які вас оточують, і місце, де ви живете.

Інший приклад – «Сон» Т. Шевченка. Один з найвідоміших письменників світу написав поему про те, як він літає над містом і бачить всі нійжахливіші його сторони. Кайдани народу, класова сегрегація, несправедливість по відношенню до звичайного люду. Тарас Шевченко цим твором закликає свій народ до зняття кайдан і боротьби за свободу. Він прагне справедливості і жадає волю своїм побратимам. Головна думка поеми «Сон» – це отримання цієї свободи, не дивлячись ні на що. Народ, який спробує на смак справжню волю, більше ніколи не буде готовий її віддати. Шевченко закликає всіх до боротьби проти каторжної влади і прагне волі своїй країні.

І заключний твір – «Тарас Бульба» Миколи Гоголя. Тут є показана свобода як вільність і принципіальність розуму Тараса. Він є дуже холоднокривним, адже фактично без вагань вбив свого сина після його зради. Образ Тараса Бульби надовго засів в моїй пам'яті як людина, яка має холодну кров і здатна зробити все, маючи свої принципи.

Висновком є те, що свобода розуміється по-своєму для кожного. Три різних творів, з різними персонажами і авторами долели, що кожен є в якійсь мірі вільний, але для когось свобода слова важливіша, аніж свобода вибору.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą i problemem wskazanym w poleceniu.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 8 pkt – argumentacja zadowalająca, poparta trafnymi przykładami (zdający wykorzystał funkcjonalnie jeden z kontekstów).
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** 5 pkt: struktura wypowiedzi – 1 pkt (elementy treściowe zorganizowane wg. kolejno omawianych tekstów literackich, krótkie zakończenie); spójność wypowiedzi – 3 pkt (elementy stanowią uporządkowaną całość); styl – 1 pkt (stosowny do wypowiedzi).
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 4 pkt (3 błędy składniowe, leksyka stosowna, ortografia – 2 pkt (1 błąd ortograficzny), interpunkcja – 1 pkt (8 błędów interpunkcyjnych)).

Przykład 3.

Свобода – це поняття широке, воно включає в собі безліч свобод, але найголовніша свобода: фізична. Але з цих двох ми всі можемо вибрати важливішу – це духовна свобода, тому що без духовної свободи людині важко бути щасливим. Хоча не всім вдається відшукати в собі духовну свободу. Я вважаю, що ціннішого за духовну свободу немає.

Першим аргументом до моєї тези є твір Григорія Сковороди «В город не підю багатий». Головний герой твору відмовився від всіх багатств матеріальних і фізичних, відмовився від життя в місті де більше можливостей вибираючи життя в діброві. Для головного героя не потрібно було грошей, їжі, цивілізації, інших потреб, для нього найголовніше було – це духовна свобода. Він був щасливий життям в діброві, на природі, життя з допомогою бога, ловив спокій, а в місті він не змігби знайти такого спокою. Для нього смерть на землі яка його кормила і робила щасливим була честю.

Другим аргументом є послання Тараса Шевченка «І мертвим і живим...» яке як багато інших творів поета було написано в духовній неволі поета. В своєму творі Тарас Григорович звертається до нас до українців які забули про духовну свободу і взагалі про свободу. Тому що багатьом людям заборонили говорити і писати, вони не могли висловити того що відчувають, не могли нічого зробити бо боялися зробити собі гірше. Але це послання навчає нас бути сильними, не здаватися і боротися до кінця за свою свободу, автор описав там багато емоцій, які пережив сам і бачив як переживали ті часи інші. Вчить, що без фізичної або матеріальної свободи ще можна прожити в неволі, але без духовної свободи людина зламається дуже швидко.

Третім аргументом є твір Ліни Костенко «Маруся Чурай», це Маруся показала як сильна жінка відшукала в собі духовну свободу і їй більше нічого не потрібно. Маруся Чурай була з дуже знаної сім'ї, їх всі знали через її батька, який був сильним і мужнім патріотом, який захищав свою державу. Але крім міцного здоров'я і великої сили, він був духовно сильний, і Маруся вдалася до нього. Коли її залишив її хлопець і пішов до іншої, вона прийняла це як випробування. Вона була символом для козаків, без її пісень їм було важко. Навіть коли її посадили до в'язниці вона це сприйняла як належить, жила так щоб їй не було соромно за себе.

На мою думку найтрудніше в житті втратити духовну свободу, тому що після того, як втратиш духовні цінності, людина починає думати про своє життя іншим боком, який визначає духовну свободу.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna;
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 6 pkt – argumentacja trafna, funkcjonalne wykorzystanie kontekstów (zdający częściowo nawiązuje do wolności duchowej w kontekstach).
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** 4 pkt: struktura wypowiedzi – 1 pkt (elementy treściowe zorganizowane wg. kolejno omawianych tekstów literackich, bardzo krótkie zakończenie); spójność – 1 pkt (zaburzenia spójności wynikające z czterech błędów logicznych); styl – 1 pkt (w przeważającej części stosowny).
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 3 pkt (sześć błędów składniowych, leksyka stosowna), ortografia – 1 pkt (dwa błędy ortograficzne); interpunkcja – 0 pkt (więcej niż 9 błędów interpunkcyjnych).

3. Opis egzaminu maturalnego z języka ukraińskiego jako przedmiotu dodatkowego w części pisemnej na poziomie rozszerzonym

WSTĘP

Język ukraiński jako język mniejszości narodowej jest jednym z obowiązkowych przedmiotów egzaminacyjnych na egzaminie maturalnym dla absolwentów szkół lub oddziałów z nauczaniem języka danej mniejszości narodowej. Wszyscy zdający przystępują do egzaminu maturalnego z języka ukraińskiego w części ustnej (bez określania poziomu) oraz w części pisemnej (na poziomie podstawowym). Każdy maturzysta może również przystąpić do egzaminu maturalnego z języka ukraińskiego jak języka mniejszości narodowej na poziomie rozszerzonym jako przedmiotu dodatkowego.

Egzamin maturalny z języka ukraińskiego w części ustnej i pisemnej na poziomie podstawowym sprawdza, w jakim stopniu zdający spełnia wymagania z języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej [określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły ponadpodstawowej](#)⁵.

Wymagania ogólne i szczegółowe zawarte w podstawie programowej z języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej zostały opisane w czterech obszarach:

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
- II. Kształcenie językowe.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.

Podstawa programowa dla szkoły ponadpodstawowej w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego kładzie nacisk na pogłębianie świadomości własnego dziedzictwa narodowego, poszerzanie wiedzy z zakresu literatury i kultury narodowej, doskonalenie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii w języku ukraińskim. Jednocześnie podstawa programowa szczególnie nacisk kładzie na rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej, pogłębianie umiejętności porozumiewania się w języku ukraińskim, poprawne mówienie i pisanie zgodne z zasadami poprawności językowej. Ważnym elementem kształcenia jest rozwijanie zasobu leksykalnego języka ojczystego przez rozumienie różnego typu tekstów: literackich, krytycznoliterackich, teoretycznoliterackich, publicystycznych oraz popularnonaukowych.

Egzamin maturalny odzwierciedla powyższe założenia podstawy programowej kształcenia ogólnego z języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej.

⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 czerwca 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz.U. z 2024 r. poz. 1019).

Poszczególne części egzaminu maturalnego z języka ukraińskiego jako przedmiotu dodatkowego scharakteryzowano w TABELI 7.

TABELA 7. CHARAKTERYSTYKA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA UKRAIŃSKIEGO JAKO PRZEDMIOTU DODATKOWEGO

Część pisemna – poziom rozszerzony	Odniesienie do podstawy programowej	Wypracowanie: a) pisanie, tj. wymagania IV.2.1)–7) b) pogłębianie świadomości własnego dziedzictwa narodowego, tj. wymagania I.1)–3); I.1R)–2R) c) gramatyka języka ukraińskiego, tj. wymagania II.1.1) d) zróżnicowanie języka ukraińskiego, tj. wymagania II.2.1)–6) e) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1), 5)–8) f) ortografia i interpunkcja, tj. wymagania II.5.1)–2) g) interpretacja utworów literackich, tj. wymagania III.1.1)–4), 6)–10), III.1.1R)– 4R) h) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2.1)–2).
	Czas trwania egzaminu	210 minut.
	Charakter egzaminu	Przedmiot dodatkowy.
	Zadania na egzaminie	Zadanie rozszerzonej odpowiedzi (wypracowanie).
	Liczba punktów	35 punktów.
	Elementy egzaminu	Dwa tematy wypracowań do wyboru
	Oceniający	Egzaminatorzy okręgowych komisji egzaminacyjnych.

LEKTURY NA EGZAMINIE

W arkuszu egzaminacyjnym na poziomie rozszerzonym znajdują się zadania sprawdzające znajomość treści i problematyki lektur obowiązkowych, tj.:

Zakres podstawowy

1. *Легенди*, вибране;
2. *Замовляння, Голосіння, Веснянки, Купальські пісні*, вибране;
3. Нестор Літописець, *Повість минулих літ (Хрещення Руської землі)*;
4. Володимир Мономах, *Повчання дітям*;
5. *Думи, Втеча трьох братів з города Азова, Про Марусю Богуславку*, вибране;
6. Григорій Сковорода, *Всякому місту звичай і права, Бджола та Шершень, Пісня 12-та (В город не піду багатий)*, вибрані вірші;
7. Іван Котляревський, *Енеїда* (частини I–IV);
8. Микола Гоголь, *Тарас Бульба*;
9. Тарас Шевченко, *Катерина, Причинна, Іван Підкова, Сон, Заповіт, І мертвим, і живим..., Мені однаково, Думи мої, думи мої, Лихо мені з вами!*, вибрані вірші;
10. Іван Нечуй-Левицький, *Кайдашева сім'я*;
11. Михайло Старицький, *За двома зайцями*;
12. Іван Франко, *Малий Мирон, Захар Беркут, Мойсей, Каменярі, Тричі мені являлася любов*, вибрані вірші;
13. Леся Українка, *Лісова пісня, Мій шлях, І ти колись боролась, мов Ізраїль*, вибрані вірші;
14. Ольга Кобилянська, *В неділю рано зілля копала* (уривки), *Valse melancolique*;
15. Василь Стефаник, *Камінний хрест*;
16. Михайло Коцюбинський, *Intermezzo, Тіні забутих предків* (уривки);
17. Богдан Лепкий, *Вона там є, Журавлі*, вибрані вірші;
18. Богдан-Ігор Антонич, *Елегія про співучі двері*, вибрані вірші;
19. Остап Вишня, *Чухраїнци*;
20. Микола Хвильовий, *Я (Романтика)*;
21. Валер'ян Підмогильний, *Місто* (уривки частина I., частина II);
22. Павло Тичина, *Пам'яті тридцяти, Скорбна мати, Уже світає, а ще імла, О панно Інно*; вибрані вірші;
23. Улас Самчук, *Марія*;
24. Василь Симоненко, *Ти знаєш, що ти – людина?, Де зараз ви, кати мого народу?, Є тисячі доріг, Лебеді материнства*, вибрані вірші;
25. Василь Стус, *У цьому полі, синьому, як льон, Як добре те, що смерті не боюсь я, Ярій душе, Таборовий зошит* (Записи 1–12 та 1984 рік), вибрані вірші;
26. Ліна Костенко, *Маруся Чурай* (уривки); *Чадра Марусі Богуславки, Доля, Пісенька з варіаціями*, вибрані вірші;
27. Наталка Сняданко, *Колекція пристрастей, або Пригоди молодої українки* (уривки);
28. Павло Ар'є, *На початку і наприкінці часів* (сцени 1–2, 4–7, 9–11);
29. Любов Якимчук, *Розкладання, Молитва, Абрикоси у касках*, вибрані вірші.

Zakres rozszerzony

Utwory określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

1. *Слово про Ігорів похід*;
2. Мелетій Смотрицький, *Тренос*;
3. Леся Українка, *Бояриня*;
4. Володимир Винниченко, *Брехня*;
5. Олександр Олесь, *З журбою радість обнялась, Айстри*, вибрані вірші;
6. Павло Тичина, *Золотий гомін*;
7. Богдан-Ігор Антонич, *Зелена Євангелія*;
8. Сергій Жадан, *Інтернат*;
9. Марія Матіос, *Солодка Даруся*;
10. Юрій Андрухович, два вибрані есе;
11. Оксана Забужко, *Сестро, сестро* (вибрані оповідання, *Автобіографія*).

ЧЕШЬ ПИСЬМА EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA UKRAIŃSKIEGO. POZIOM ROZSZERZONY

Egzamin maturalny z języka ukraińskiego w części pisemnej na poziomie rozszerzonym sprawdza: umiejętność czytania tekstów literackich i nieliterackich, ich analizowania i syntetyzowania w kontekście historyczno- lub teoretycznoliterackim, kulturowym oraz tworzenia wypowiedzi argumentacyjnej.

CHARAKTERYSTYKA EGZAMINU PISEMNEGO NA POZIOMIE ROZSZERZONYM

Podczas egzaminu zdający otrzymuje arkusz egzaminacyjny zawierający dwa tematy wypracowań do wyboru – w tym jeden wymagający napisania interpretacji porównawczej dwóch tekstów literackich, drugi – wypowiedzi argumentacyjnej. Zdający realizuje jeden temat.

Na rozwiązanie zadań z arkusza zdający ma 210 minut⁶ i sam decyduje o rozłożeniu w czasie pracy nad wypracowaniem.

Charakterystykę egzaminu maturalnego z języka ukraińskiego na poziomie rozszerzonym prezentuje TABELA 8.

⁶ Czas trwania egzaminu może zostać wydłużony w przypadku uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym niepełnosprawnych, oraz w przypadku cudzoziemców. Szczegóły są określone w *Komunikacie dyrektora Centralnej Komisji Edukacyjnej w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu maturalnego* w danym roku szkolnym.

TABELA 8. CHARAKTERYSTYKA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA UKRAIŃSKIEGO NA POZIOMIE ROZSZERZONYM

WYPRACOWANIE	
SPRAWDZANE UMIEJĘTNOŚCI	a) pisanie, tj. wymagania IV.2.1)–7) b) pogłębianie świadomości własnego dziedzictwa narodowego, tj. wymagania I.1)–3); I.1R)–2R) c) gramatyka języka ukraińskiego, tj. wymagania II.1.1) d) zróżnicowanie języka ukraińskiego, tj. wymagania II.2.1)–6) e) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1), 5)–8) f) ortografia i interpunkcja, tj. wymagania II.5.1)–2) g) interpretacja utworów literackich, tj. wymagania III.1.1)–4), 6)–10), III.1.1R)–4R) h) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2.1)–2).
PODSTAWOWE INFORMACJE	Dwa tematy wypracowań do wyboru. Nie jest określona forma gatunkowa wypowiedzi.
TEKSTY, DO KTÓRYCH ODNOSZĄ SIĘ ZADANIA EGZAMINACYJNE	<ul style="list-style-type: none">• Tematy wypracowań mogą zawierać cytat jako tekst źródłowy lub fragmenty lub całość tekstu krytycznoliterackiego lub historycznoliterackiego• Każdy temat <u>wymaga odwołania się do utworu z literatury ukraińskiej.</u>

OPIS ARKUSZA EGZAMINACYJNEGO NA POZIOMIE ROZSZERZONYM

W arkuszu podane są dwa tematy wypracowań, z których zdający wybiera jeden:

- a) temat pierwszy to analiza porównawcza utworów literackich lub ich fragmentów z podanym w poleceniu problemem (teksty literackie do 1000 wyrazów)
- b) temat drugi to wypowiedź na zadany w poleceniu problem w odniesieniu do załączonego tekstu krytycznoliterackiego, historycznoliterackiego lub tekstu należącego do publicystyki krytycznej, podejmującego ważne problemy związane z kulturą, językiem ojczystym (tekst ok. 700 wyrazów).

Oba tematy wymagają napisania wypowiedzi o charakterze argumentacyjnym.

Przykładowe tematy wypracowań wraz z ocenionymi rozwiązaniami znajdują się na stronach 138–157.

ZASADY OCENIANIA WYPRACOWANIA

Za napisanie wypracowania zdający będzie mógł otrzymać maksymalnie **35 punktów**.

Oceniając pracę, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w czterech **kryteriach głównych**, tj.

1. spełnienie formalnych warunków polecenia (od 0 do 1 pkt; ≈ 3%)
2. kompetencje literackie i kulturowe (od 0 do 16 pkt; ≈ 46%)
3. kompozycja wypowiedzi (od 0 do 7 pkt; = 20%)
4. język wypowiedzi (od 0 do 11 pkt; ≈ 31%).

W ramach 3. kryterium głównego, tj. „kompozycja wypowiedzi”, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w trzech kryteriach składowych, tj.

3a. struktura wypowiedzi

3b. spójność wypowiedzi (tj. logika i uporządkowanie wypowiedzi)

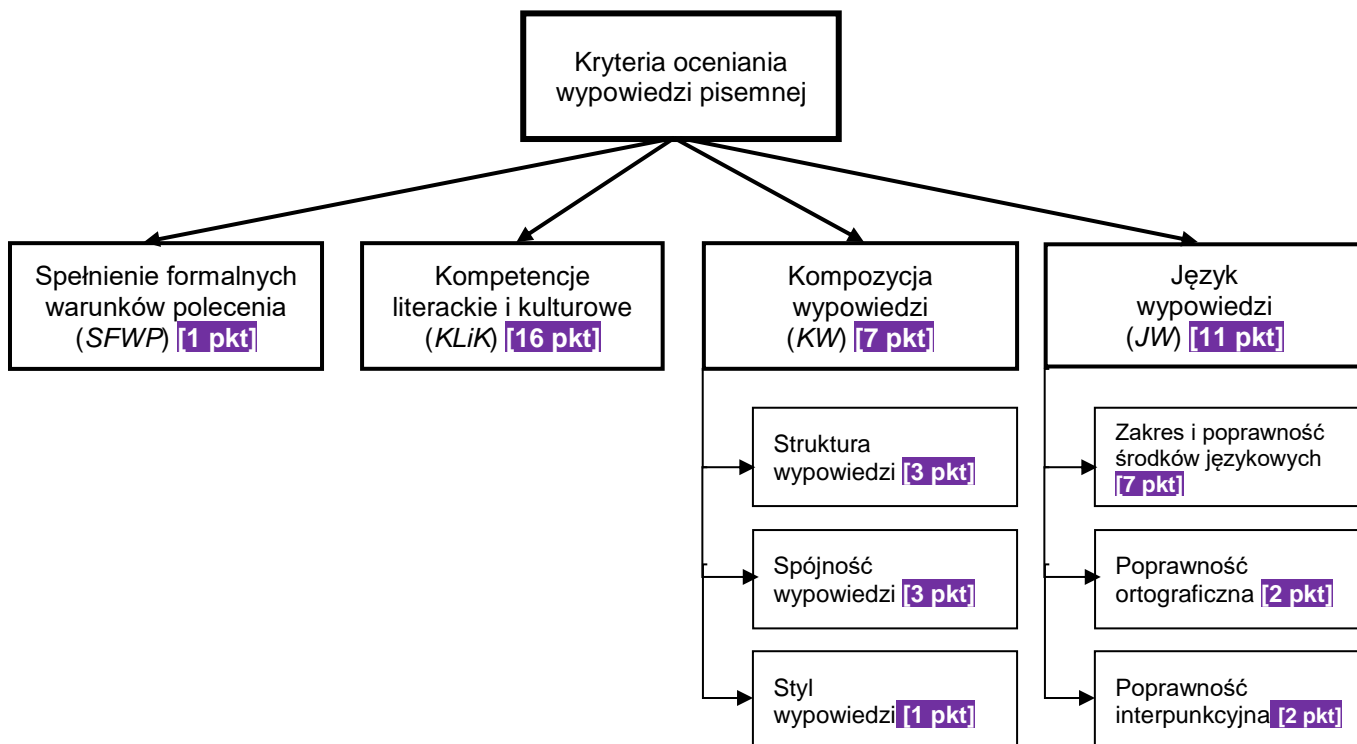
3c. styl wypowiedzi.

W ramach 4. kryterium głównego, tj. „język wypowiedzi”, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w trzech kryteriach składowych, tj.

4a. zakres i poprawność środków językowych

4b. poprawność ortograficzna

4c. poprawność interpunkcyjna.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia (maksymalnie 1 punkt)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy:

- wypowiedź w co najmniej jednym fragmencie dotyczy problemu wskazanego w poleceniu
- napisane wypracowanie jest w jakiegokolwiek części wypowiedzią argumentacyjną
- w wypracowaniu zdający odwołał się do co najmniej dwóch tekstów (zgodnie ze wskazaniem w poleceniu)

<ul style="list-style-type: none"> • W wypracowaniu jest odwołanie do załączonego tekstu oraz minimum jednego tekstu literackiego (temat pierwszy) oraz dwóch tekstów literackich (temat drugi) ORAZ • Wypracowanie przynajmniej częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu. ORAZ • Wypracowanie przynajmniej częściowo jest wypowiedzią argumentacyjną. 	1 pkt
<ul style="list-style-type: none"> • Wypracowanie nie spełnia któregokolwiek z warunków określonych w kategorii „1 pkt”. ALBO • Wypracowanie jest napisane w formie planu albo w punktach. 	0 pkt

Uwaga: Jeżeli w kryterium *Spełnienie formalnych warunków polecenia* przyznano 0 pkt, we wszystkich pozostałych kryteriach przyznaje się 0 pkt.

Wyjaśnienia (kryterium 1. – SFWP)

1. W wypracowaniu zdający powinien odwołać się do co najmniej jednej lektury/jednego tekstu wskazanych w poleceniu jako obowiązkowe. Odwołanie się zdającego do lektury/ tekstu oznacza, że co najmniej jedno zdanie o tej lekturze/ tym tekście ma charakter analityczny, a nie tylko informacyjny.
 - a) Przykład zdania analitycznego: У збірці *Веселий цвинтар* Василя Стуса виступають автобіографічні мотиви, пов'язані з відчуттям самотності у в'язниці.
 - b) Przykład zdania informacyjnego: Василь Стус є автором поетичної збірки *Веселий цвинтар*.
Za zdania informacyjne uznaje się również sformułowania będące wyłącznie przepisanyymi fragmentami polecenia lub parafrazą polecenia.
2. Wypracowanie przynajmniej częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu, jeżeli:
 - a) zawiera fragmenty odnoszące się do zakresu merytorycznego zagadnienia, którego omówienie jest wymagane ORAZ
3. Wypracowanie przynajmniej częściowo jest wypowiedzią argumentacyjną, jeżeli zawiera co najmniej jeden akapit argumentacyjny.

2. Kompetencje literackie i kulturowe (maksymalnie 16 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy w wypracowaniu zdający:

- wykorzystał znajomość tekstów z literatury ukraińskiej
- funkcjonalnie wykorzystał kontekst, np. literacki, historyczny, filozoficzny, kulturowy, który pogłębia i rozwija rozważany problem
- przedstawił bogatą argumentację świadczącą o jego erudycji
- wykazał się wiedzą i umiejętnościami z zakresu nauki o literaturze
- nie popełnił błędów rzeczowych zarówno w odniesieniu do przywołanych tekstów literackich oraz kontekstów, jak i terminologii historycznoliterackiej oraz/lub teoretycznoliterackiej.

Interpretacja porównawcza

Funkcjonalność wykorzystania utworów wskazanych w poleceniu	Poziom argumentacji wypowiedzi; erudycyjność wypowiedzi	Liczba punktów	Błędy rzeczowe
Dwa utwory wykorzystane (porównane) w pełni funkcjonalnie.	<ul style="list-style-type: none"> • Bogata argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	16 pkt	Za każdy błąd rzeczowy należy odjąć 1 pkt od ogólnej liczby punktów przyznanych za KLiK (od 0 do 16; bez punktów ujemnych).
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadawalająca argumentacja. • Co najmniej jeden kontekst wykorzystany funkcjonalnie. 	15 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchowna argumentacja. • W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie. 	14 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchowna argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów. 	13 pkt	
Jeden utwór wykorzystany w pełni funkcjonalnie, a drugi – częściowo funkcjonalnie (porównanie częściowe).	<ul style="list-style-type: none"> • Bogata argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	12 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadawalająca argumentacja. • Co najmniej jeden kontekst wykorzystany funkcjonalnie. 	11 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchowna argumentacja. • W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie. 	10 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchowna argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów. 	9 pkt	
Dwa utwory wykorzystane częściowo funkcjonalnie (porównanie częściowe).	<ul style="list-style-type: none"> • Trafna argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów. • Praca zawiera fragmenty erudycyjne. 	8 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadawalająca argumentacja. • Co najmniej jeden kontekst wykorzystany funkcjonalnie. 	7 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchowna argumentacja. • W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo 	6 pkt	

	funkcjonalnie.		
	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnowa argumentacja. W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów. 	5 pkt	
Tylko jeden utwór wykorzystany częściowo LUB w pełni funkcjonalnie (brak porównania).	<ul style="list-style-type: none"> Trafna argumentacja. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów. 	4 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> Zadawalająca argumentacja. Co najmniej jeden kontekst wykorzystany funkcjonalnie. 	3 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnowa argumentacja. W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie. 	2 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnowa argumentacja. W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów. 	1 pkt	
Żaden utwór nie został wykorzystany przynajmniej w części funkcjonalnie.		0 pkt	

Wypowiedź argumentacyjna

Funkcjonalność wykorzystanych tekstów	Poziom argumentacji wypowiedzi; erudycyjność wypowiedzi	Liczba punktów	Błędy rzeczowe
Trzy teksty wykorzystane w pełni funkcjonalnie.	<ul style="list-style-type: none"> Bogata argumentacja. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	16 pkt	Za każdy błąd rzeczowy należy odjąć 1 pkt od ogólnej liczby punktów przyznanych za KLiK (od 0 do 16; bez punktów ujemnych).
	<ul style="list-style-type: none"> Zadawalająca argumentacja. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	15 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> Zadawalająca argumentacja. Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	14 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnowa argumentacja. W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu. 	13 pkt	
Dwa teksty wykorzystane w pełni funkcjonalnie, a trzeci – częściowo funkcjonalnie.	<ul style="list-style-type: none"> Bogata argumentacja. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	12 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> Zadawalająca argumentacja. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	11 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> Zadawalająca argumentacja. Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	10 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnowa argumentacja. W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu. 	9 pkt	
<ul style="list-style-type: none"> Dwa – w pełni funkcjonalnie, trzeci – niefunkcjonalnie 	<ul style="list-style-type: none"> Trafna argumentacja. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. Praca zawiera fragmenty erudycyjne. 	8 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> Zadawalająca argumentacja. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. 	7 pkt	

Inie albo brak. ALBO • Jeden – w pełni funkcjonalnie, a dwa – częściowo funkcjonalnie.	<ul style="list-style-type: none"> Praca zawiera fragmenty erudycyjne. 		
	<ul style="list-style-type: none"> Zadowalająca argumentacja. Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. Praca zawiera fragmenty erudycyjne. 	6 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnowa argumentacja. W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu. 		5 pkt
	<ul style="list-style-type: none"> Trafna argumentacja. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. Praca zawiera fragmenty erudycyjne. 	4 pkt	
• Jeden – w pełni funkcjonalnie, drugi – częściowo funkcjonalnie, trzeci – niefunkcjonalnie albo brak. ALBO • Jeden – w pełni funkcjonalnie, pozostałe dwa – niefunkcjonalnie albo brak. ALBO • Trzy utwory wykorzystane częściowo funkcjonalnie.	<ul style="list-style-type: none"> Zadowalająca argumentacja. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. Praca zawiera fragmenty erudycyjne. 		3 pkt
	<ul style="list-style-type: none"> Zadowalająca argumentacja. Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. Praca zawiera fragmenty erudycyjne. 	2 pkt	
ALBO • Dwa – częściowo funkcjonalnie, a trzeci – niefunkcjonalnie albo brak.	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnowa argumentacja. W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu. 		1 pkt
<ul style="list-style-type: none"> Jeden utwór – częściowo funkcjonalnie, pozostałe – niefunkcjonalnie albo brak. Żaden utwór nie został wykorzystany przynajmniej w części funkcjonalnie. 		0 pkt	

Uwaga: Jeżeli ostateczna liczba punktów przyznana w kryterium *Kompetencje literackie i kulturowe*, tj. liczba punktów po odjęciu punktów za błędy rzeczowe (jeżeli wystąpiły w pracy), wynosi 0 pkt, wówczas w pozostałych kryteriach (*Kompozycja wypowiedzi oraz Język wypowiedzi*) przyznaje się 0 pkt.

Wyjaśnienia (kryterium 2. – *KLik*)

1. Poprzez wykorzystanie utworu rozumie się wykorzystanie znajomości jego treści oraz odczytanych sensów.
2. Zdający powinien funkcjonalnie wykorzystać w wypracowaniu minimum dwa teksty (temat pierwszy) lub trzy teksty (temat drugi). Funkcjonalne wykorzystanie utworu oznacza przywołanie w wypracowaniu:
 - 3) elementów fabuły, np. wydarzeń, bohaterów, wątków
 - 4) sensów utworów,
 które istotnie wspierają tok rozumowania zdającego, albo dobrze ilustrują to, o czym zdający pisze.

Funkcjonalność wykorzystania znajomości tekstów ocenia się w odniesieniu do tematu pracy. Jeżeli w części zasadniczej pracy w charakterze argumentów/przykładów wykorzystane są elementy fabuły lub sensy utworów, które nie są zgodne np. ze stanowiskiem zdającego wyrażonym we wstępie do pracy – wówczas uwzględnia się tę niezgodność w ocenie funkcjonalności.

3. Utwór literacki nie jest wykorzystany funkcjonalnie, jeżeli zdający wyłącznie streszcza ten utwór lub wybrane jego wątki, nie wyciągając żadnego wniosku, nie dokonując żadnej refleksji związanej ze streszczonym utworem.
4. Argumentacja to udowodnienie tezy/opinii/stanowiska przedstawionego przez zdającego za pomocą argumentów.
 - 1) Bogata argumentacja – to argumentacja rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami i **szeroka/wieloaspektowa**, stanowiąca – jako całość – wnikliwą analizę problemu sformułowanego w poleceniu; zawiera elementy refleksji / głębszego namysłu nad problemem.
W przypadku interpretacji porównawczej zawiera również analizę utworów.
W sytuacji gdy znajomość utworów literackich została wykorzystana częściowo funkcjonalnie, mówimy o argumentacji trafnej.
 - 2) Zadowolająca argumentacja – to argumentacja rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami.
 - 3) Powierzchniowa argumentacja – to argumentacja oparta na uogólnieniach, niewnikająca w istotę rzeczy, poprzestająca na pobieżnych obserwacjach, mało dokładna, czasami niepoparta przykładami; również argumentacja, w której zdający podejmuje próbę zbudowania argumentu, dobierając jedynie środki językowe typowe dla struktur argumentacyjnych, np. *Moim pierwszym argumentem jest...*
5. Kontekst należy rozumieć jako odniesienie się przez zdającego w pracy do np.
 - 1) historii
 - 2) filozofii

3) innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu

4) utworu muzycznego, dzieła plastycznego

5) biografii autora

6) prądu literackiego

7) charakteru epoki,

wybrane przez zdającego w sposób celowy, przydatne do osadzenia omawianego utworu w szerszej perspektywie i pogłębionego odczytania sensów utworu literackiego, do którego zdający odwołuje się w wypracowaniu. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu polega na trafnym jego doborze ze względu na rozważany problem; kontekst pogłębia i rozwija omawiane zagadnienie. Pogłębienie i omówienie danego zagadnienia poprzez konteksty nie oznacza konieczności dogłębnej analizy samych kontekstów jako takich; w szczególności nie może prowadzić do dygresji stosowanej niefunkcjonalnie.

6. Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie to odniesienie wyłącznie na poziomie przywołania, np. informacji, wydarzenia; kontekst jest poprawny, ale ogranicza się tylko do funkcji informacyjnej, nie pogłębia i nie rozwija omawianego zagadnienia.

7. Kontekst poprzez odniesienie się przez zdającego do innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu nie jest wykorzystany funkcjonalnie, jeżeli zdający wyłącznie streszcza ten utwór lub wybrane jego wątki, nie wyciągając żadnego wniosku, nie dokonując żadnej refleksji związanej ze streszczonym utworem.

8. Erudycję należy rozumieć jako wiedzę przedmiotową zdającego, w tym m.in. wiedzę i umiejętność wykorzystania kontekstów, kodów kulturowych, terminologii, znajomości kultury, w tym literatury i sztuki. Wypowiedź świadcząca o erudycji zdającego to wypracowanie, w którym zdający funkcjonalnie wykorzystał wiedzę przedmiotową w rozważaniu problemu sformułowanego w poleceniu.

9. W ocenie poziomu argumentacji wypowiedzi nie uwzględnia się fragmentów wypowiedzi zawierających błędy rzeczowe.

10. Błąd rzeczowy – to błąd świadczący o:

1) nieznajomości tekstu literackiego lub tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający

2) nieuprawnionej interpretacji fragmentu lub fragmentów / części utworu literackiego, w tym poetyckiego, do którego odwołuje się zdający, będącej częściową falsyfikacją danego utworu

3) nieznajomości zagadnień z zakresu teorii i historii literatury bądź języka

11. Ten sam błąd rzeczowy (np. konsekwentne stosowanie błędnego imienia bohatera, którego da się w jednoznaczny sposób zidentyfikować, a opisane w wypracowaniu fakty świadczą o znajomości lektury) powtórzony kilkakrotnie jest liczony jako jeden błąd.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura, spójność i styl (maksymalnie 7 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy:

1. *w zakresie struktury wypowiedzi:*

- kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna, tzn. czy układ i sposób przedstawienia treści pomaga zrozumieniu wypowiedzi
- podział wypowiedzi – zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie podziału na akapity – jest poprawny i funkcjonalny

2. *w zakresie spójności wypowiedzi:*

- wypowiedź jest spójna, tzn. złożona z elementów, które tworzą logiczną i uporządkowaną całość
- w wypowiedzi spójność jest zachowana zarówno wewnątrz zdań, jak również między zdaniami i akapitami
- w wypowiedzi użyte zostały odpowiednie środki językowe, np. wskaźniki zespolenia tekstu, struktury metatekstowe, leksykalne wykładniki spójności, które ułatwiają śledzenie toku rozumowania autora

3. *w zakresie stylu wypowiedzi:*

- styl wypowiedzi jest stosowny, tzn. czy zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem, a jeżeli miesza różne style w wypowiedzi – to czy jest to uzasadnione (czy czemuś to służy, jest funkcjonalne) oraz czy zdający nie napisał wypowiedzi, stosując słownictwo charakterystyczne dla stylu potocznego w odmianie mówionej.

3a. Struktura wypowiedzi

Uporządkowanie elementów treściowych wypowiedzi	Podział wypowiedzi	Liczba punktów	
Elementy treściowe wypowiedzi w całości lub w przeważającej części pracy są zorganizowane problemowo.	Poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie struktury akapitów; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu tez zdającego. Dopuszczalna 1 usterka.	3 pkt	A
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ALBO w zakresie struktury akapitów.	2 pkt	B
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ORAZ w zakresie struktury akapitów.	1 pkt	C
<ul style="list-style-type: none"> W pracy podjęta jest próba organizacji elementów treściowych wypowiedzi problemowo. Elementy treściowe wypowiedzi zorganizowane w pracy 	Poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie struktury akapitów; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu tez zdającego. Dopuszczalna 1 usterka.	2 pkt	D
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ALBO w zakresie struktury akapitów.	1 pkt	E

<p>częściowo problemowo, częściowo wyłącznie pod względem formalnym.</p> <ul style="list-style-type: none"> Elementy treściowe wypowiedzi w całości lub w przeważającej części pracy zorganizowane wyłącznie pod względem formalnym, np. wg kolejno omawianych tekstów literackich. 	<p>Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ORAZ w zakresie struktury akapitów.</p>	<p>0 pkt</p>	<p>F</p>
<p>Elementy treściowe wypowiedzi niezorganizowane; wypowiedź stanowi zbiór w znacznej mierze niezależnych elementów.</p>		<p>0 pkt</p>	<p>G</p>

Wyjaśnienia (kryterium 3a – Struktura wypowiedzi)

- Elementy treściowe wypowiedzi to – najogólniej rzecz ujmując – „bloki”, na które podzielone jest wypracowanie (w najprostszej formie: wstęp – część zasadnicza (rozwińcie) – zakończenie, ale „część zasadnicza” zazwyczaj jest dzielona na kolejne „bloki”, tj. akapity).

 - Elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane problemowo (w toku problemowym), jeżeli każdy z „bloków” w części zasadniczej wypracowania omawia np. jeden aspekt tematu. Omawiając wybrany aspekt, zdający przywołuje argumentację i przykłady z różnych tekstów literackich / kontekstów; czynnikiem organizującym dany „blok” jest właśnie problem („ponadtekstowo”, „międzytekstowo”), a nie dany tekst literacki.
 - Możliwa jest sytuacja, w której zorganizowanie problemowe „pokrywa się” ze zorganizowaniem według kolejno omawianych tekstów literackich, jeżeli w pracy widoczny jest zamysł kompozycyjny wskazujący na ustrukturyzowanie wypowiedzi według tematów, np. kolejny tekst literacki stanowi przykład umożliwiający np. uszczegółowienie wcześniej omawianego zagadnienia.
 - Elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane wyłącznie pod względem formalnym (w toku liniowym), jeżeli każdy z „bloków” w części zasadniczej wypracowania dotyczy innego tekstu literackiego / kontekstu, a jedynym identyfikowalnym czynnikiem organizującym taki układ jest po prostu omawianie w kolejnych „blokach” zagadnień dotyczących kolejnych tekstów / kontekstów; tekst jest zorganizowany wg tekstów „jeden po drugim” (np. zmiana kolejności akapitów nie wpływa na strukturę tekstu).
- Ocena podziału wypowiedzi w skali ogólnej wymaga rozważenia proporcji i funkcjonalności zasadniczych „bloków” pracy, tj. wstępu – części zasadniczej – zakończenia. Usterki w podziale wypowiedzi w skali ogólnej mogą wynikać z np. nieproporcjonalnie i niefunkcjonalnie długiego wstępu, zbyt krótkiego (lakonicznego) zakończenia lub braku jednego z tych „bloków”.
- Ocena podziału wypowiedzi na akapity wymaga rozważenia, czy logika wywodu

została odzwierciedlona w podziale na graficznie wyodrębnione i funkcjonalne akapity. Usterki w podziale wypowiedzi na akapity mogą wynikać np. z faktu, że w pracy występują wyodrębnione graficznie akapity, które nie stanowią zwartej myślowo całości, albo występują akapity, które powinny zostać podzielone na mniejsze bloki, ponieważ taki akapit zawiera kilka wątków (każdy z takich wątków stanowi sam w sobie zwartą myślowo całość).

4. W ocenie struktury wypowiedzi nie uwzględnia się niezrealizowania przez zdającego któregoś z elementów tematu, np. nieodwołania się w ogóle do jednego z tekstów wskazanych w temacie jako obowiązkowy.

3b. Spójność wypowiedzi

Wypowiedź jest w całości spójna lub występują w niej nie więcej niż 2 zaburzenia w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi.	3 pkt
W wypowiedzi występuje 3–5 zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi.	2 pkt
<ul style="list-style-type: none"> W wypowiedzi występuje 6–8 zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi. <p>LUB</p> <ul style="list-style-type: none"> Wstęp pracy jest treściowo niespójny z częścią zasadniczą pracy ALBO z zakończeniem pracy. <p>ALBO</p> <ul style="list-style-type: none"> Zakończenie pracy jest treściowo niespójne z wstępem ALBO częścią zasadniczą pracy. 	1 pkt
<ul style="list-style-type: none"> W wypowiedzi występuje 9 lub więcej zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi. <p>LUB</p> <ul style="list-style-type: none"> Wstęp pracy jest treściowo niespójny z częścią zasadniczą pracy ORAZ z zakończeniem pracy. <p>ALBO</p> <ul style="list-style-type: none"> Zakończenie pracy jest treściowo niespójne z wstępem ORAZ częścią zasadniczą pracy. 	0 pkt

Wyjaśnienia (kryterium 3b – Spójność wypowiedzi)

1. Wypowiedź jest spójna, jeżeli elementy, które ją tworzą, stanowią logiczną i uporządkowaną całość.
2. Wywód jest uporządkowany, jeśli każdy kolejny akapit wynika z poprzedniego, a np. przestawienie akapitów zaburzyłoby tok rozumowania przyjęty przez zdającego.
3. Zaburzenia w spójności mogą wynikać m.in. z:
 - a) błędów logicznych, w tym ze zbyt daleko idących uogólnień, nieuzasadnionych wniosków (np. wnioski w zakończeniu pracy nie wynikają z przeprowadzonego rozumowania), sprzecznych stwierdzeń
 - b) odstępstw od podporządkowania wyводу myśli przewodniej, np. wypracowanie zawiera niefunkcjonalne fragmenty stanowiące niezwiązane z tematem wątki poboczne
 - c) zredagowaniu wstępu lub rozwinięcia, lub zakończenia, lub akapitu, które nie pasują logicznie do pozostałej części wypracowania, nie łączą się logicznie z poprzedzającą je częścią / poprzedzającym je akapitem
 - d) rozwijania jednocześnie więcej niż jednego wątku („zazębiana” się wątków)
 - e) pomijania pośrednich ogniw rozumowania, tzw. skróty myślowe
 - f) wprowadzenie treści nieistotnych, zbędnych dla pracy, bez związku/pozostających w wątpliwym związku z tematem/wywodem
 - g) wprowadzania dygresji stosowanych niefunkcjonalnie
 - h) przerywania toku myślenia zbędnymi zdaniami.
4. Błędy w spójności wewnątrz akapitów oznaczają np. nielogiczne połączenia zdań w akapicie oraz brak zastosowania w nim wskaźników zespolenia.
5. Błędy w spójności między akapitami oznaczają nielogiczne powiązanie danego akapitu z poprzednim lub poprzednimi akapitami oraz brak zastosowania wskaźników zespolenia między akapitami.
6. Błąd w składni prowadzący do błędu w spójności jest traktowany zarówno jako błąd językowy, jak i błąd w spójności.

3c. Styl wypowiedzi

Styl w całości lub w przeważającej części stosowny, tj. adekwatny do odmiany pisanej języka oraz do sytuacji komunikacyjnej (jednorodny albo funkcjonalnie niejednorodny).	1 pkt
Wypracowanie nie spełnia warunków określonych w kategorii „1 pkt”.	0 pkt

Wyjaśnienia (kryterium 3c – Styl wypowiedzi)

1. Styl wypowiedzi – co do zasady – powinien być: jasny, prosty (nie: zawiły, pretensjonalny), zwięzły, jednolity. Dodatkowo może być żywy, obrazowy.
2. Wypracowanie powinno być napisane stylem stosownym do sytuacji komunikacyjnej, jaką jest egzamin maturalny, co oznacza, że nie należy redagować go, stosując słownictwo charakterystyczne dla stylu potocznego w odmianie mówionej. Styl uznaje się za stosowny w przeważającej części, jeżeli jest stosowany w orientacyjnie 2/3 pracy. Styl jest niestosowny do sytuacji komunikacyjnej, jeżeli orientacyjnie ok. 2/3 wypracowania zredagowane jest przy użyciu struktur językowych charakterystycznych dla stylu potocznego w odmianie mówionej.
3. Styl wypracowania jest jednorodny, jeśli zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem, odpowiednim dla treści i formy wypowiedzi, lub miesza różne style w wypowiedzi, ale jest to uzasadnione i celowe.
4. Indywidualne upodobania stylistyczne egzaminatora nie mogą wpływać na ocenę stylu pracy zdającego.

4. Język wypowiedzi (maksymalnie 11 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał:

1. *w odniesieniu do zakresu i poprawności środków językowych:*
 - czy zdający poprawnie użył w wypowiedzi różnych rodzajów zdań i bogatej leksyki (np. frazeologizmów, wyrazów rzadziej używanych w języku ukraińskim), czy też ograniczył się do najprostszycch środków językowych
 - czy środki językowe, których użył zdający, pozwalają mu zrealizować temat w sposób swobodny i precyzyjny, czy też pobieżny, sprawiający trudność w zrozumieniu tekstu.
 - ile błędów językowych, w tym błędów stylistycznych, zdający popełnił w pracy
2. *w odniesieniu do poprawności ortograficznej:*
 - ile błędów ortograficznych zdający popełnił w pracy
3. *w odniesieniu do poprawności interpunkcyjnej:*
 - ile błędów interpunkcyjnych zdający popełnił w pracy.

Oceniając język wypowiedzi, egzaminator najpierw oceni zakres użytych środków językowych, a następnie – ich poprawność. Ostateczną liczbę punktów ustalą na podstawie oceny obu tych aspektów wypowiedzi, zgodnie z poniższą tabelą.

Poprawność środków		Nie więcej niż 3 błędy jęz.	4–5 błędy jęz.	6–7 błędów jęz.	8–9 błędów jęz.	10–11 błędów jęz.	12–13 błędów jęz.	14–15 błędów jęz.	16 lub więcej błędów jęz.
		A	B	C	D	E	F	G	H
1.	Szeroki zakres środków językowych, tzn. <ul style="list-style-type: none"> • zróżnicowana składnia, • zróżnicowana leksyka, w tym np. poprawna frazeologia, precyzyjne słownictwo, umożliwiających pełną i swobodną realizację tematu. 	7 pkt	6 pkt	5 pkt	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt
2.	Zadawalający zakres środków językowych, tzn. składnia i leksyka stosowne / odpowiednie do realizacji tematu.	6 pkt	5 pkt	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt	0 pkt
3.	Wąski zakres środków językowych, tzn. składnia i leksyka proste / ograniczone, utrudniające realizację tematu.	5 pkt	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt	0 pkt	0 pkt

Przykładowo za wypowiedź, w której zakres środków językowych wykorzystanych przez zdającego jest zadowalający, i znajdują się w niej 4 błędy językowe, egzaminator przyzna 5 pkt w tym kryterium.

Wyjaśnienia (kryterium 4a)

1. Nie każde nieprecyzyjne sformułowanie jest niepoprawne językowo (stanowi błąd językowy); może być przejawem nieporadności językowej. Błędem jest nieporadność językowa będąca oczywistym nieuzasadnionym naruszeniem obowiązującej normy językowej.
2. Indywidualne upodobania językowe egzaminatora nie mogą wpływać na ocenę poprawności środków językowych w pracy zdającego.
3. W wypracowaniu występuje zróżnicowana składnia, jeżeli w pracy zdający wykorzystał poprawnie co najmniej 4 różne struktury składniowe, np.: zdanie pojedyncze, zdanie złożone, zdanie wielokrotnie złożone, równoważnik zdania, imiesłowy równoważnik zdania, strona bierna, paralelizm składniowy, poprawne wprowadzanie cytatu, zdanie pytające, zdanie wtrącone.
4. W wypracowaniu występuje zróżnicowana leksyka, jeżeli w pracy zdający np. stosuje wyrazy/wyrażenia synonimiczne, stosuje bogatą frazeologię, używa precyzyjnego słownictwa, w tym np. terminologii.
5. W ocenie zróżnicowania leksyki nie uwzględnia się nieuzasadnionych powtórzeń wyrazów, zwrotów. Nieuzasadnione powtórzenia są uwzględniane w liczbie błędów językowych.

4b. Poprawność ortograficzna

Praca jest bezbłędna lub zawiera 1 błąd ortograficzny.	2 pkt
Praca zawiera 2–3 błędy ortograficzne.	1 pkt
Praca zawiera 4 lub więcej błędów ortograficznych.	0 pkt

Uwaga: Ten sam wyraz zapisany niepoprawnie ortograficznie, powtórzony w wypracowaniu, jest liczony jako jeden błąd ortograficzny.

4c. Poprawność interpunkcyjna

Praca jest bezbłędna albo zawiera nie więcej niż 4 błędy interpunkcyjne.	2 pkt
Praca zawiera 5–8 błędów interpunkcyjnych.	1 pkt
Praca zawiera 9 lub więcej błędów interpunkcyjnych.	0 pkt

Uwagi ogólne

1. Jeżeli wypowiedź jest nieczytelna (w rozumieniu czytelności zapisu), egzaminator oceni ją na 0 pkt.
2. Jeżeli wypowiedź nie zawiera w ogóle rozwinięcia (np. zdający napisał tylko wstęp), egzaminator przyzna 0 pkt w każdym kryterium.
3. Jeżeli wypowiedź zawiera mniej niż 350 wyrazów, jest oceniana wyłącznie w kryteriach: *Spełnienie formalnych warunków polecenia* oraz *Kompetencje literackie i kulturowe*. W pozostałych kryteriach egzaminator przyzna 0 punktów.
4. Jeżeli wypowiedź jest napisana niesamodzielnie, np. zawiera fragmenty odtworzone z podręcznika, zadania zawartego w arkuszu egzaminacyjnym lub innego źródła, w tym internetowego, lub jest przepisana od innego zdającego, wówczas egzamin z języka ukraińskiego, w przypadku takiego zdającego, zostanie unieważniony.
5. Zabronione jest pisanie wypowiedzi obraźliwych, wulgarnych lub propagujących postępowanie niezgodne z prawem. W przypadku takich wypowiedzi zostanie podjęta indywidualna decyzja dotycząca danej pracy, np. nie zostaną przyznane punkty za styl i język lub cała wypowiedź nie będzie podlegała ocenie.

4.1. Przykładowe wypracowania z rozwiązaniami

Prezentowane w Informatorze przykładowe wypracowania są pracami uczniowskimi pozyskanymi z próbnego zastosowania i ocenionymi przez egzaminatorów. W pracach dokonano niezbędnych zmian w zakresie stylu, poprawności języka, ortografii i interpunkcji.

Tematy wypracowań będą poprzedzone szczegółowymi wytycznymi.

Вибери одну з наведених нижче тем і напиши твір.

- Твоя робота повинна налічувати щонайменше **350 слів**.
- Номер вибраної теми впиши в зазначену клітинку.
- Напиши твір у відведеному місці. Не пиши на полях.
- Напиши твір українською мовою.

Тема 1. (0–35)

Самоприреченість поета задля вищого добра. Розглянь проблему на основі порівняльного аналізу віршів Ліни Костенко і Василя Стуса.

Ліна Костенко

Доля

Наснився мені чудернацький базар:
під небом у чистому полі,
для різних людей,
для щедрих і скнар,
продавалися різні Долі.
Одні були царівен не гірш,
а другі – як бідні Міньйони.
Хто купляв собі Долю за гріш.
А хто – і за мільйони.
Дехто щастям своїм платив.
Дехто платив сумлінням.
Дехто – золотом золотим.
А дехто – вельми сумнівним.
Долі-ворожки, тасуючи дні,
до покупців горнулись.
Долі самі набивались мені.
І тільки одна відвернулась.
Я глянула їй в обличчя ясне,
душею покликала очі...
– Ти, все одно, не візьмеш мене, –
Сказала вона неохоче.
– А може візьму?
– Ти собі затям, –

Василь Стус

Колимські закували зозулі...

Колимські закували зозулі,
шумує потік, молода шипшина
жовтавий стромить лист. Легкі хмарки
на порцеляновому виснуть небі.
А я на цій модриновій колоді
читаю про засланця-пустуна.
Пусте, пустуне! Жити – пустувати,
награючи цимбальний свій стожаль,
губити, віднаходити, втрачати
й знову губити – наш веселий хрест.
Ми двічі не вмираємо. Ми суцці
раз – і навіки, і на все життя.
Не жебраємо ласки ні від кого.
Радій: кують колимські зозулі.

сказала вона суворо, –
 за мене треба платити життям.
 А я принесу тобі горе.
 – То хто ж ти така?
 Як твоє ім'я?
 Чи варта такої плати?
 – Поезія – рідна сестра моя.
 А правда людська – наша мати.
 І я її прийняла, як закон.
 І диво велике сталося:
 минула ніч. І скінчився сон.
 А Доля мені зосталась.
 Я вибрала Долю собі сама.
 І що зі мною не станеться, –
 у мене жодних претензій нема
 до Долі – моєї обраниці.

www.onlyart.org.ua

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 119. *Informatora*.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 124.–137. *Informatora*.

Przykładowe ocenione rozwiązania

Przykład 1.

Не всі поети відкрито висловлюють свою думку, розкривають проблеми суспільства, вказують помилки влади. Деякі поети вважають, що поезія не повинна бути заангажованою, хочуть просто писати вірші, не задумуючись над роллю поета, хочуть лише доносити людям красу слова і почуттів.

Але є також видатні особистості, які силою свого слова спроможні розбудити народ, вплинути на його свідомість, спонукати до діянь. Вони – поети великої відваги, незламних характерів, свідомі ціни, яку треба заплатити за свою відвагу.

Такими видатними творцями є Ліна Костенко і Василь Стус. Початок їхньої поетичної дороги припадає на 60-ті роки ХХ ст. Це покоління шістдесятників, покоління «придушеного відродження», яке не змирилося з русифікацією, виступало на захист української мови, культури та свободи художньої творчості і протистояло масовим арештам української інтелігенції.

Ліна Костенко у час репресій змушена була замовчати, писати до шухляди, її ніхто не друкував. Але вона була свідомою свого вибору і його наслідків. Про це найкраще засвідчує її вірш під заголовком «Доля». Поетеса використала прийом сну, в якому вона опинилася на незвичайному базарі – там продавали долі. Їх купували і багаті, і бідні, щедрі і скупі, торгувалися, платили грішми, справжнім і фальшивим золотом, щастям і сумлінням. Л. Костенко показує, що можна купити своє «щасливе» майбутнє,

але чи можна тоді бути щасливим? Напевно ні, бо за все колись прийдеться розплатитися.

Долі виходили назустріч поетесі, але одна відвернулася. Поетеса зрозуміла, що доля, сестрою якої є поезія, а матір'ю – правда – це її покликання, призначення. За неї колись прийдеться віддати життя, а ця доля принесе не щастя, а горе.

Сон минув, а доля залишилася. Саме такою є дорога справжнього поета – свідомий вибір свого творчого шляху, за який треба заплатити бідною, слізьми і навіть життям.

Прикладом поета, незламного у своїх поглядах, є Василь Стус, який свідомо пішов на війну з комуністичною владою. Поринувши у поетичну і культурну діяльність, він відстоював права рідної нації – став дисидентом, двічі був заарештований, пізнав, що таке концтабори і заслання. Жорстоко покараний карцером у концтаборі, поет помер. Його свідомий вибір віддзеркалюють слова «Ми суцї раз – і навіки, і на все життя». Це цитата з його вірша «Колимські закували зозулі», який увійшов до збірки «Палїмпсест». Дійсно, ми один раз живемо, тому поет підкреслює, що життя треба прожити гідно, навіть тоді, коли за гідність треба заплатити високу ціну. Стус пише ніби про себе самого, про засланця-пустуна – поета, який, мов дитина, то губить, то віднаходить своє натхнення. Наголошує, що треба творити, попри умови, бо ніхто двічі не вмирає. Не можна в нікого жебрати ласки, бо за неї треба віддати те, що дороге нам. Оксиморон «веселий хрест» – це творчість, що дає радість, надію, але водночас може загубити людину.

В обох віршах автори висловлюють аналогічні думки, що поети свідомо вибирають свій шлях, незважаючи на наслідки такого вибору. Л. Костенко пише: «Я вибрала Долю собі сама», а В. Стус – «Ми двічі не вмираємо». Це їхні своєрідні кредо, в яких відображено мету життя.

І Ліна Костенко, і Василь Стус висловлювали свої думки. Вони свідомо прирекли себе на самопожертвування задля вищих ідеалів. Однак між ними є певна відмінність. Доля, яку вибрала колись Л. Костенко, у складний момент змусила її замовчати і дійсно принесла горе. А В. Стус відважно кинувся в полум'я боротьби і у ньому згорів, не жебраючи «ласки ні від кого». Поет сам вибрав шлях, головною ціллю якого була відданість своєму народові. Це самоприреченість.

Шістдесятники активно боролися з комуністичним режимом. Попри те, що Л. Костенко та В. Стус по-різному втілили свої ідеї в життя, вони обоє свідомо вибрали дорогу безкомпромісного поета. Вірші «Доля» і «Колимські закували зозулі...» це засвідчують найкраще. Їхні твори підлягали цензурі, були заборонені, а їх самих переслідували. Василь Стус заплатив найвищу ціну – віддав своє життя.

Незважаючи на заборону, твори поетів спонукали людей боротися за свої права, за зміну. Завдяки сміливим поетам, люди стали розуміти жорстокість системи, збагнули, що потрібно діяти, бо народ – це сила держави.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu, w wypowiedzi argumentacyjnej zostały uwzględnione wszystkie elementy polecenia.

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 16 pkt – dwa utwory zostały wykorzystane w pełni funkcjonalnie, zdający przedstawił bogatą argumentację, w celu pogłębionego odczytania sensów wierszy i istoty tematu odniósł się do wątków biograficznych i charakteru epoki.

Wskazał analogie i różnice stosunku poetów do świadomego wyboru, w obliczu dobra wyższego.

3. Kompozycja wypowiedzi: 7 pkt.: struktura wypowiedzi – 3 pkt (poprawna w skali ogólnej i w zakresie podziału na akapity, sposób podziału pomaga w zrozumieniu toku myślenia zdającego); spójność wypowiedzi – 3 pkt (wypowiedź jest w całości uporządkowana); styl – 1 pkt. (styl w całości stosowny).

4. Język wypowiedzi: 11 pkt.: zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt. (zróżnicowana składnia i leksyka); poprawność ortograficzna – 2 pkt. (praca bez błędów ortograficznych); poprawność interpunkcyjna – 2 pkt. (praca bez błędów interpunkcyjnych).

Przykład 2.

Доля українського поета завжди була важкою. Ті, які з відкритим серцем виступали проти загарбників та випробувань долі, відкривали простим людям красу мистецтва, зустрічали на своїй дорозі страждання. Вони у своїх творах явно показували позицію і не боялися покарання за свої висловлювання, тому що їхньою метою було підтримувати національний дух. Прикладами таких авторів є Ліна Костенко та Василь Стус.

Вірш «Доля» розповідає про вибір авторкою шляху поета. У сні Л. Костенко опинилася на базарі, де продавалися різні долі. Вона вибрала собі долю митця, яка не приносить щастя тільки горе. Можна було собі купити й інші – щасливі, але вона розуміла роль справжнього творця і не хотіла торгувати словом. Поезія і правда виявилися сестрою й матір'ю цієї долі, а ціна її – найвища, бо за неї треба платити життям. Отже це свідоме самоприреченість поетеси, вона – шістдесятниця, усі свої творчі сили спрямувала служінню правді і народові.

Проблему свідомого вибору свого шляху бачимо також у вірші В. Стуса «Колимські закували зозулі...». Поет розповідає про свої відчуття під час перебування в Колимі, та про внутрішні переживання. Автор порівнює у ньому поета до пустуна, а поезію – до веселого хреста, бо вона приносить і щастя, і горе. Наголошує, що всі ми живемо, вибираємо свій єдиний, слухний шлях лише один раз і двічі не будемо вмирати. Тому життя треба прожити чесно, не вертатися з обраної дороги і не просити у нікого помилування.

У обох віршах – і Л. Костенко, і В. Стуса одна мена – служіння народові, тобто визначення себе і своєї долі, доношення правди суспільству, яким би важким цей хрест не був. Ліна Костенко згадує, що люди житвуть по-різному, часто продають себе, свою совість, живуть нечесно, а вона прийняла свою долю як закон, якого не вільно порушити і згідно з яким належить жити. Натомість В. Стус ніс свою поезію людям як «веселий хрест», який дає радість, але і приносить горе, смерть. Він також свій вибір сприймав як закон, якого не порушив навіть у карцері і не відрікся своїх ідеалів, своєї місії. Навіть у концтаборі закликав пустуна-поета пустувати, тобто творити.

Л. Костенко та В. Стус як люди і як творці – своєрідні. Ці виняткові особистості самі прирекли себе задля вищого добра.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu, w wypowiedzi argumentacyjnej zdający odwołał się do dwóch tekstów literackich.

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 12 pkt – argumentacja bogata, dwa utwory zostały wykorzystane w sposób funkcjonalny.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura wypowiedzi – 2 pkt (usterki w podziale tekstu w skali ogólnej – bardzo krótkie zakończenie); spójność – 2 pkt. (zaburzenie spójności wynikające z krótkiego uogólnienia zakończenia); styl – 1 pkt. (styl w całości stosowny).
4. Język wypowiedzi: 11 pkt.: zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt (zróżnicowana składnia i leksyka); poprawność ortograficzna – 2 pkt. (praca bez błędów ortograficznych); poprawność interpunkcyjna – 2 pkt. (praca bez błędów interpunkcyjnych).

Przykład 3.

Поети – це люди, які за допомогою поезії показують нам інше бачення світу, відкривають нам очі на те, що чого не бачимо. Хтось, хто обирає за своє ремесло поезію, завжди крутить колесо фортуни, бо ніколи не знати, яку долю вона принесе. Вклад поезії у розвиток світу є неймовірний, але яка його ціна? Це самоприреченість. Кожен поет прирікає себе на щось, платить за поезію. Це різні ціни. Хтось платить щастям, хтось сім'єю, а хтось життям. Багатьох поетів прирекли себе на смерть, щоб народ почув правду, щоб зрозумів, своє положення.

Вірш «Доля» Ліни Костенко представляє базар, на якому люди вибирають собі долі. Як і за все, за свій вибір треба заплатити. Кожен платить по-різному, хтось мільйонами, а хтось дає за свою долю гріш. Були і такі, що купляли долі за свою совість, платили щастям, првдивими і фальшивими грішми. Одна сумна доля відвернулася від поетеси, її сестрою була поезія, а матір'ю – правда. За неї треба було розплачуватися життям.

Л. Костенко в цей метафоричний спосіб показує, що життя поета не є солодким, за долю поета жертвується велику ціну, така доля залишається з творцем на все існування.

Василь Стус у вірші «Колимські закували зозулі...» доказує, що поети покарані за свою творчість не просять ласки ні від кого, не очікують нічого взамін, вони пишуть заради вищого добра, задля людей. Він показує поетів як «пустунів», які за свої пустощі, тобто поезії потрапили в Колиму, але не просять пощади, бо вони знають, що вибрана ними дорога є єдиною слухною. Це що втрачають, знову знаходять і знову гублять – це, можливо, творчі сили, які часами залишають поетів.

Виразний приклад самоприреченості задля вищого добра, бачимо в біографії Стуса. Він був два рази арештований, засланий. Не відрікся своїх ідеалів і за це помер у карцері. Василь Стус, був одним з тих, хто за допомогою поезії хотів змінити світ, його вірші назавжди залишаться у свідомості нашого народу.

Ці два твори показують важку долю поетів, які самопожертвували собою, бо добро народу для них важливіше. Ліна Костенко і Василь Стус могли вибрати собі інший шлях, не наражувати себе на переслідування, особливо В. Стус. Однак самоприрекли себе для поезії, яка мала місію говорити правду, спонукувати народ до протистояння політиці.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – wypowiedź częściowo dotyczy problemu, jest wypowiedzią argumentacyjną.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 2 pkt – powierzchowna argumentacja, zdający wykorzystał teksty częściowo funkcjonalnie, zinterpretował utwory, ale nie dokonał analizy porównawczej.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 1 pkt (usterki w podziale tekstu w skali ogólnej – krótkie zakończenie); spójność – 2 pkt. (zaburzenia spójności wynikające z wprowadzenia treści nieistotnych dla tematu); styl – 1 pkt. (styl stosowny).
- 4. Język wypowiedzi:** 11 pkt.: zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt (zróżnicowana składnia i leksyka); poprawność ortograficzna – 2 pkt. (praca bez błędów ortograficznych); poprawność interpunkcyjna – 2 pkt. (praca bez błędów interpunkcyjnych).

Темат 2. (0–35)

Яке значення для народу має мова? Розглянь проблему на основі порівняльного аналізу віршів Дмитра Павличка і Надії Галковської.

Дмитро Павличко

Ти зрікся мови рідної

Ти зрікся мови рідної. Тобі
Твоя земля родити перестане,
Зелена гілка в лузі на вербі
Від доторку твого зів'яне!

Ти зрікся мови рідної. Заріс
Твій шлях і зник у безіменнім зіллі...
Не маєш ти на похороні сліз,
Не маєш пісні на весіллі!

Ти зрікся мови рідної. Твій дух
На милицях жадає танцювати.
Від ласк твоїх закаменіє друг
І посивіє рідна мати.

Ти зрікся мови рідної. Віки
Ти йтимеш темний, як сльота осіння.
Від погляду твого серця й зірки
Обернуться в сліпе каміння.

Ти зрікся мови рідної. Ганьба
Тебе зустрине на шляху вузькому...
Впаде на тебе, наче сніг, журба —
Її не понесеш нікому!

Ти зрікся мови рідної. Нема
Тепер у тебе роду, ні народу.
Чужинця шани ждатимеш дарма —

Надія Галковська

Коли замовкне мова

Коли замовкне мова
На Сході і на Півдні,
То водночас замовкнуть
Всі соловейки й півні.
Мовчатимуть дерева,
І вітер, і вода,
Зупиняться джерела,
Постане німота.
Вона мечем Дамокла
Над скронею зависне,
Бо з мовою замовкне
Душа і наша пісня.
Натомість відгукнеться
Тим голосом потужним,
Як голка біля серця,
Його «величність» суржик!
Так перекотиполем
Сповзем на маргінес...
А світ промовить з болем:
«Ось був народ і щез,
Пішов за вічний обрій,
Красивий і німий,
Як літописні обри
У часовій імлі».
Невже таки дістались
Критичної межі,
Що вигукнуть зосталось:
«О, Боже, поможи!

В твій слід він кине сміх-погорду!

Ти зрікся мови рідної...

<http://www.ebk.net.ua>

Верни нам нашу мужність,

І силу, і снагу,

Щоб перейшли ми дружно

Цю темряву й пургу,

Цю німоту зимову,

Яка нарешті скресне,

Дай подолати змову

І повернуть на весну».

Тоді вже не змовкнуть

Всі соловейки й півні,

Як не замовкне мова

На Сході і на Півдні!

<https://korali.info>

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 119. *Informatora*.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 124.–137. *Informatora*.

Przykładowe ocenione rozwiązania

Przykład 1.

Значення мови – неоціненне, бо вона зцілює суспільство, є генетичним кодом народу, ідентифікує його. Рідною мовою народ спілкується, думає, пише. Кожна людина повинна вивчати мови, але ніколи не повинна забувати рідну. Якби не рідна мова – не було б літератури, поезії, пісень, творів, які б своєю силою слова спонукували народ до боротьби. Коли вмирає мова – зникає народ. Тому багато поетів намагається донести читачам, що мову потрібно шанувати і гордитися нею.

Дмитро Павличко у вірші «Ти зрікся мови рідної» звертається зі зрозумілим переказом: якщо забудемо свою мову – зустрінуть нас нещастя. Перестане родити земля, бо ми втратимо її зі своєї вини. Ніхто не заплаче на похороні, бо ніхто про таких людей не буде пам'ятати. Ніхто не заспіває на весіллі, бо забракне рідного слова, українських пісень, які чудово віддзеркаляють традиції весільного обряду. Мати посивіє з жалю, тому що навчила рідної мови, а ми її зневажили. Відцуравшись від мови, ми станемо вбогими духом, сліпими, ніхто не буде нас шанувати.

Натомість Надія Галковська у вірші «Коли замовкне мова» застерігає, що, коли на Сході і Півдні України замовкне мова, тоді замовкне природа: соловейки, півні, дерева, вітер, зупиняться джерела. З мовою замовкнуть душа і пісні, тоді в країні запанує суржик, який витіснить рідну мову. Не буде мови – не буде народу.

Поетеса звертається до Бога з проханням повернути мужність, силу і снагу, які допоможуть подолати час німоти і темряви. Тоді знову заспівають соловейки і півні, а з ними відродиться мова.

В обох віршах автори розглядають питання мови. Д. Павличко вказує, що чекає людину, яка її відцурається, наголошує, що негативні наслідки такого вчинку неминучі. Н. Галковська показує проблему в загальному: що станеться, якщо народ зречеться своєї мови, коли вона зникне. Д. Павличко і Н. Галковська застерігають про жадливі

наслідки занепаду мови, незалежно від того, якими є причини цього явища: чи хтось сам зрікається її, чи мову відбирає загарбник. Зникає мова – зникає народ. Тому Н. Галковська спонукає до дій, просить Бога про допомогу і вірить, що мова буде жити, а з нею житиме й народ.

Для кожного народу його мова є своєрідним генетичним кодом. Його треба берегти, шанувати і розвивати, бо він єдиний, неповторний. Рідною мовою ми слухали мамині колісанки, вимовляли перші слова, навчилися говорити. Багата українська культура не зможе жити без мови, бо ми не збережемо обрядів, звичаїв, пісень. Не збережемо прекрасної літератури. Тому кожна людина зобов'язана шанувати свою мову і сприймати це як закон.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu, w wypowiedzi argumentacyjnej zostały uwzględnione wszystkie elementy polecenia.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 16 pkt – dwa utwory zostały wykorzystane w pełni funkcjonalnie, zdający przedstawił bogatą argumentację, w celu pogłębionego odczytania sensów wierszy i istoty tematu odniósł się do kultury Ukrainy. Wskazał wspólną ideę wierszy, analogie i różnice w sposobie przedstawienia problemu.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** 7 pkt.: struktura wypowiedzi – 3 pkt (poprawna w skali ogólnej i w zakresie podziału na akapity, sposób podziału pomaga w zrozumieniu toku myślenia zdającego); spójność wypowiedzi – 3 pkt (wypowiedź jest w całości uporządkowana); styl – 1 pkt. (styl w całości stosowny).
- 4. Język wypowiedzi:** 11 pkt.: zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt. (zróżnicowana składnia i leksyka); poprawność ortograficzna – 2 pkt. (praca bez błędów ortograficznych); poprawność interpunkcyjna – 2 pkt. (praca bez błędów interpunkcyjnych).

Przykład 2.

Чи може існувати народ без мови? Абсолютно ні. Мова є його кодом, силою, життєдайною енергією. Тільки мовою даного народу можна передати суть його культури, традицій, звичаїв. Якщо люди забувають свою рідну мову, то і не дбають про культурне надбання народу. Воно його характеризує, відрізняє від інших. Таким чином може дійти до його самознищення. Постає питання, що зробити, щоб рідна мова мала значення для кожної людини? На це має вплив багато чинників, напр.: родина, звичаї, освіта, політика. Це означає, що над питанням мови треба працювати у кожній сфері.

У вірші «Ти зрікся мови рідної» Д. Павличко звертається немов з оскарженням до людини, що вона зреклася рідної мови. Після такого вчинку її не зустрине нічого доброго. Навпаки, її будуть чекати лише негаразди: перестане родити земля, заросте зіллям дорога до рідного дому, ніхто не заспіває на її весіллі, ані не зронить сльози на похороні, бо така людина нічого не вартує, у неї вмерла душа. З жалю за втраченими надіями посивіє мати, яка голубила дитину рідними словами. Коли таку людину зустрине журба – не буде її з ким розділити, а чужинець тільки засміється з погордою. Така доля чекає когось, хто нехтує материнською мовою.

Надія Галковська у вірші «Коли замовкне мова» звертає увагу на проблему, коли мова зникає в країні, бо нею перестає спілкуватися народ. Тоді перестають співати солов'ї і п'яти півні. Замовкає природа, замовкає душа народу. Місце рідної мови займає суржик, тобто штучна змішана мова. Народ, який буде спілкуватися штучною мовою стане так само штучним і скотиться німим на маргінес, просто перестане існувати і ніхто не буде про нього пам'ятати. Коли настане така критична межа, авторка

вбачає допомогу у Божій ласці, яка наповнив людей силою і наснагою, щоб дружньо подолати цей важкий час, відзискати рідну мову і знову стати повноцінним народом.

Дмитро Павличко усвідомлює, що станеться, коли людина зречеться мови, а Надія Галковська усвідомлює, що станеться, коли народ зречеться мови, але бачить також порятунок, вірить, що з Божою допомогою народ не дозволить себе знищити.

Йоганн Вольфганг фон Гете сказав: «Скільки мов ти знаєш – стільки разів ти людина», тому треба вчити мови, треба поширювати свої горизонти. Але рідну мову слід обов'язково зберігати не лише в серці, нею треба спілкуватися. Вона має бути жива!

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu, w wypowiedzi argumentacyjnej zdający odwołał się do dwóch tekstów literackich.

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 11 pkt – argumentacja zadowalająca, dwa utwory zostały wykorzystane częściowo funkcjonalnie, zdający dokonał analizy i interpretacji utworów, ograniczył się do lakonicznego ich porównania.

3. Kompozycja wypowiedzi: 5 pkt.: struktura wypowiedzi – 2 pkt (usterki w podziale tekstu w skali ogólnej – bardzo krótkie zakończenie); spójność – 2 pkt. (zaburzenie spójności wynikające z krótkiego porównania tekstów); styl – 1 pkt. (styl w całości stosowny).

4. Język wypowiedzi: 11 pkt.: zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt (zróżnicowana składnia i leksyka); poprawność ortograficzna – 2 pkt. (praca bez błędów ortograficznych); poprawność interpunkcyjna – 2 pkt. (praca bez błędów interpunkcyjnych).

Przykład 3.

Мова – найбільший духовний скарб. Нею спілкуємося, вона ідентифікує нас як народ, вона є основою нашого буття.

Дмитро Павличко ставить рідну мову на п'єдесталі. У вірші «Ти зрікся мови рідної» він звертається прямо до читача. Емоційно звинувачує його, що зрікся рідної мови і за це життя принесе йому самі нещастя. Якщо хтось свідомо відрікається, резигнує з рідного слова – насправді відрікається коріння, культури і історії свого народу. У такому випадку ніхто такій людині не запіває на весіллі, бо обряд весілля тісно зв'язаний з мовою, ніхто не буде плакати за такою людиною. Коли вона розірвала зв'язки з рідними, то їй не буде кому провести її в останню дорогу. Друзі не схочуть спілкуватися, а мати, яка її виховала – посивіє з жалю, бо це велика зневага. А нійгірше те, що, коли зустрине її якась журба, то не буде мати нікого, кому про це розкаже, не буде нікого, хто міг би потішити. Таку людину не будуть шанувати інші народи. Отож, хто зречеться рідної мови – той не зазнає щастя в житті.

Надія Галковська у вірші «Коли замовкне мова» словами «А світ промовить з болем: Ось був народ і щез» вказує на гірку послідовність: неамає мови – немає народу. Проблема в цьому, що на Сході і на Півдні суспільство на власне бажання викоринює рідну мову і замінює її суржиком. Коли він запанує повністю, тоді замовкнуть навіть соловейки, бо тільки рідна мова солов'їна. Заніміє вся природа, вона не буде розуміти суржика, бо мова це все навкруги. Що тоді станеться? Зникає мова, зникає народ, зникає держава з карти світу.

Поетеса вірить, що у такій критичній ситуації треба просити Божої допомоги, бо тільки Бог зможе двигнути народ з маразму. Якщо дасть йому мужність, силу, снагу і дружбу, тоді все відродиться і мова вже не замовкне.

Кожна людина повинна розвиватися, вчитися, вивчати різні мови. Вони збагачують нас, допомагають спілкуватися з іншими народами, здобувати знання. В житті можна стати поліглотом. Але, чи може називати себе справжнім поліглотом людина, яка нехтує своєю рідною мовою? Не може. Це людина безсовісна, буває, що соромиться свого коріння, не хоче, щоб інші знали, якого вона роду. Така людина не шанує сама себе. Як тоді інші мають її шанувати?

Мова – це багатство, її треба шанувати, зберігати і захищати. Не можна дозволяти, щоб інші її у нас відбирали, тим більше не вільно самим нам відрікатися її. Не буде мови – не буде нас і нашої Батьківщини.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – wypowiedź częściowo dotyczy problemu, jest wypowiedzią argumentacyjną.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 2 pkt – powierzchowna argumentacja, zdający wykorzystał teksty częściowo funkcjonalnie, zinterpretował utwory, ale nie dokonał analizy porównawczej.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** 4 pkt.: struktura wypowiedzi – 1 pkt (usterki w podziale tekstu w skali ogólnej – bardzo krótki wstęp); spójność – 2 pkt. (zaburzenia spójności wynikające z pominięcia części porównawczej); styl – 1 pkt. (styl stosowny).
- 4. Język wypowiedzi:** 11 pkt.: zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt (zróżnicowana składnia i leksyka); poprawność ortograficzna – 2 pkt. (praca bez błędów ortograficznych); poprawność interpunkcyjna – 2 pkt. (praca bez błędów interpunkcyjnych).

Temat 3. (0–35)

Який вплив на формування ідентичності людини має «мала батьківщина»? Поясни, покликаючись на текст і вибрані твори української літератури.

Адам Добжинський

«Мала Вітчизна» у світі мінливих ідентичностей

Поняття «малої вітчизни» передбачає існування чогось ширшого – вітчизни загалом, складовими якої є ті самі «малі вітчизни». [...] Попри те, що батьківщина є правовим поняттям, почуття ідентичності чи належності до неї – як емоційно важливого простору – залежить виключно від людини. Цей чинник відрізняє батьківщину від національності, пов'язаної з місцем народження, і від громадянства, визначеного місцем проживання та реєстрації. [...] С. Оссовський вирізняє особисту та ідеологічну батьківщину. Перша є простором, визначеним місцем народження чи проживання окремої людини, друга – спільною територією народу. Відповідно до цього погляду, люди, що належать до одного народу, можуть мати різні особисті батьківщини (малі батьківщини), однак ідеологічна батьківщина для них є спільною. Члени цього народу можуть мати різні концепції ідеологічної батьківщини й по-різному артикулювати свою приналежність до національної спільноти. Ставлення до ідеологічної батьківщини виникає не з безпосередніх переживань особи щодо батьківської території, а з певного переконання: переконання людини щодо власної участі в певній спільноті й упевненості, що це спільнота територіальна, пов'язана з цими конкретними територіями. У літературі мотив малих батьківщин часто розуміють як місце дитинства, вкорінення; близька, особиста батьківщина. [...] Єжи Бартмінський говорить про різноманітні батьківщини, що спираються на певну ієрархію цінностей. Він навіть вибудовує конкретну послідовність: від малих батьківщин (родинно-домашньої,

локальної і регіональної) до національної, державної, суспільної, культурної, аж до концепції батьківщини-матері, що об'єднує ці поняття. Мала батьківщина – локальна й регіональна – знаходиться десь посередині між домашньою батьківщиною, метафорично означуваною як «родинне гніздо», яке творить родинна спільнота, та батьківщиною у більш глобальному розумінні (зокрема, національною). Малі батьківщини спираються на почуття належності і просторової близькості, часто стають важливішими від місця народження і критерію походження.

А. Добжинський, «Мала Вітчизна» у світі мінливих ідентичностей, Наукові записки. Серія «Культурологія» 5/ 2010, с. 595–610.

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 119. *Informatora*.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 124.–137. *Informatora*.

Przykładowe ocenione rozwiązania

Przykład 1.

Національна ідентичність людини формується вже в дитинстві, вона проникає у свідомість ще несвідомої дитини, щоб у процесі її розвитку, під впливом різноманітних чинників визрівати і закріплювати своє місце в глибині «я».

Мала батьківщина – це місце, з яким людина емоційно зв'язана і в якому відчувається безпечно. Вона має вагомий вплив на формування ідентичності людини. Це означає, що людина керується особистими критеріями для вибору місця, яке вона може назвати своєю «малою вітчизною». На це мають бути якісь причини, якісь фактори, що змушують людину віднести себе до даної спільноти.

На думку Адама Добжинського, людина сама для себе визначає «малу батьківщину». Вона відрізняється від національності та громадянства, які пов'язані відповідно з місцем проживання та реєстрації. С. Оссовський, на якого посилається автор, наголошує, що люди однієї нації можуть мати свої близькі серцю місця, місця, які вони ототожнюють з батьківщиною. Ці місця є частинами т.зв. ідеологічної батьківщини, пов'язаної з територією та свідомою участю в житті даної спільноти.

Адам Добжинський наводить цікаві думки Єжи Бартмінського про різноманітність батьківщин, що визначаються ієрархією цінностей, і представляє концепцію батьківщини-матері. Вона, на думку автора, інтегрує всі «менші» батьківщини, такі як «родинне гніздо». Однак треба зазначити, що молоді люди часто вириваються з нього через складні умови, застарілі звичаї, що перешкоджають розвиватися. Далеко від дому знаходять нові місця, які надають більше можливостей. Нові домівки стають для молоді ближчими, ніж місце народження і походження. Це їхні малі батьківщини.

Прикладом твору, в якому представлена мала батьківщина є повість М. Коцюбинського «Тіні забутих предків». У творі йдеться про два ворожі роди – Гутенюків і Палійчуків. Причину ворожнечі вже ніхто не пам'ятає, конфлікт передається з покоління в покоління.

Головні герої Іван і Марічка познайомилися під час сварки батьків, отже їм також треба було посваритися. Однак діти швидко зрозуміли, що немає причини для сварки. Вони заприятювалися, а щоб ніхто з родини про це не дізнався, зустрічалися на природі,

у лісі, здалека від дорослих. Ліс і полонини стали їхнім раєм, їхньою малою батьківщиною. Вони разом пасли худобу, гралися, пізнавали світ. Природа полонила їхнє життя, сформувала характери, закріпила кохання та почуття зв'язку з рідною Гуцульщиною, її звичаями, піснями. Діти стали її інтегральною частиною.

Мала батьківщина представлена також у вірші Мілі Лучак «Плаче небо над Карпатами», але в іншому аспекті. Вірш пройнятий тугою і жалем за рідною землею. Поетеса згадує покинуті села, ниви, мовчазні кольорові сади, у яких уже не співають дівчата. Згадує Бескиди, в яких не чути людей, і тільки гірський вітер гуляє порожніми хатами. Згадує піч, у якій лишився недопечений хліб. Небо плаче за людьми, і на знак трауру – закрите темними хмарами, ніби чорною хустиною. Вірш показує, як сильно авторка ототожнює себе з рідними місцями, де народилася і виростала. Вони назавжди залишилися у її пам'яті, свідомості, сформували як майбутню поетесу, надихали і надалі наповнюють творчими силами.

Напевно, кожна людина зв'язана почуттями з якимось місцем, в якому формувалася її ідентичність. Довкілля – природа, люди, тварини – це складові малої батьківщини. Між нею та людиною виникає особливий зв'язок, який приносить взаємну користь. Людина збагачує оточення своїми діями, а оточення збагачує душу людини. Почуття належності до даного місця чи спільноти впливає на нашу ідентичність, спонукає підтримувати зв'язки, а коли це неможливо – допомагає думками повертатися до рідних поселень, які займають особливе місце у нашому серці, бо мала батьківщина живе у ньому.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu, w wypowiedzi argumentacyjnej zostały uwzględnione wszystkie elementy polecenia.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 16 pkt – trzy utwory zostały wykorzystane w sposób funkcjonalny, zdający przedstawił bogatą argumentację popartą trafnymi wątkami z powieści *Tini zabutux predkiv* i sensem wiersza *Плаче небо над Карпатами*, wskazał na istotny wpływ małej ojczyzny na kształtowanie tożsamości w różnych aspektach.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** 7 pkt.: struktura wypowiedzi – 3 pkt (poprawna w skali ogólnej i w zakresie podziału na akapity, sposób podziału pomaga w zrozumieniu toku myślenia zdającego); spójność wypowiedzi – 3 pkt (wypowiedź jest w całości uporządkowana); styl – 1 pkt. (styl w całości stosowny).
- 4. Język wypowiedzi:** 11 pkt.: zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt. (zróżnicowana składnia i leksyka); poprawność ortograficzna – 2 pkt. (praca bez błędów ortograficznych); poprawność interpunkcyjna – 2 pkt. (praca bez błędów interpunkcyjnych).

Przykład 2.

Мала батьківщина – це місце важливе для кожної людини. У ньому ми відчуваємо себе безпечно та відчуваємо, що це наше місце на землі. У ньому любимо перебувати, до нього хочемо завжди повертатися, його з сентиментом згадуємо. Воно, безумовно, має на нас великий вплив, часами навіть цього не усвідомляємо собі. Буває, що відчуваємо глибоку єдність з таким місцем, живемо, як у своєрідному симбіозі. Проте, що саме означає вислів мала батьківщина?

Адам Добжинський стверджує, що для кожної людини є вона чимось іншим. Для одного може це бути рідне село, місто, для другого – це може бути просто якесь місце, до якого повертається з сентиментом.

Автор наводить погляди С. Оссовського, який вказує на різниці між національністю абатьківщиною. Батьківщина – це місце походження, а ідентичність є вибором людини. Це відрізняє батьківщину від національності. У тексті згадується також особисту та ідеологічну батьківщини, при чому перша є складовою частиною другої. Ставлення до ідеологічної батьківщини зумовлене свідомою участю в житті даної спільноти.

Нав'язуючи до аспекту «рідного знізда» Адам Добжинський звертається до поглядів Єжи Бартмінського, який представляє різні батьківщини залежні від ерархії цінностей. Перша, найрідніша - це родинне гніздо, а далі: національна, державна, суспільна, культурна і універсальна, яка поєдує усі згадані – це батьківщина-мати. Автор звертає увагу на факт, що малі батьківщини часто стають найважливішими.

Питання національної тотожності і зв'язку людини з конкретними місцями появляється у творі «Лісова пісня» Лесі Українки. Поетеса змалку цікавилася фольклором свого регіону – Волині, описувала в творах красу землі. Зачарована народними повір'ями маленькою дівчинкою не боялася піти в ліс шукати мавку.

Леся Українка хворіла на туберкульоз кісток і часто доводилося їй виїжджати за кордон на лікування. Розлука з рідним краєм дуже сильно впливала на почуття поетеси. Глибока єдність з рідними місцями, наповнювала її натхненням і надихала творчими силами. Свою малу батьківщину представила у драмі-феєрфі «Лісова пісня», у якій змалювала чудову волинську природу. На прикладі дядька Лева показала глибокий зв'язок людини з природою, з лісовими істотами. Показала, що людина повинна жити з природою в гармонії, бо вона є її частинкою, а порушення споконвічних законів може мати драматичні наслідки. Прикладом цього є Лукаш, який, після смерті батька, разом з матір'ю переїхав жити до дядька Лева. Хлопець не дуже зрозумів, на чому полягає такий симбіоз з природою, який плекав дядько. Не до кінця зрозумів, чим є ліс, лісові істоти і старезний дуб. Це була мала батьківщина дядька Лева. Вона його сформувала, як людину, яка розуміє більше і відчуває глибше своє місце на землі. Завдяки цим якостям дядько Лев стає винятковою людиною.

Рідні місця ототоженні з малою батьківщиною представив Б.І. Антонич в «Елегії про співучі двері». Він наводить картини природи рідної Лемківщини і повертається в дитинство, коли ловив раки у річці і пальчики колов шипшиною. Але пам'ятає також біду і неродючі поля.

Саме такі фактори сформували поетову особистість.

Мала батьківщина впливає на кожну людину, чи цього хтось бажає, чи ні. Вона краплина по краплині вливається у свідомість, в кінці людина ідентифікує себе з нею. Коли приходить покидати її, тоді часто повертаємося туди думками, переживаємо у спогадах хвилини, які були для нас особливими і хотілося б тоді зупинити час.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu, w wypowiedzi argumentacyjnej zdający odwołał się do dwóch tekstów literackich.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 8 pkt – zdający przedstawił trafną argumentację, funkcjonalnie wykorzystał kontekst *Лісової пісні*, natomiast utwór *Елегія про співучі двері* – нефункціонально.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** 5 pkt: struktura wypowiedzi – 2 pkt (usterki w podziale tekstu w skali ogólnej – krótkie zakończenie); spójność – 2 pkt. (zaburzenie spójności wynikające z uogólnienia kontekstu); styl – 1 pkt. (styl w całości stosowny).
- 4. Język wypowiedzi:** 11 pkt: zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt (zróżnicowana składnia i leksyka); poprawność ortograficzna – 2 pkt. (praca bez błędów ortograficznych); poprawność interpunkcyjna – 2 pkt. (praca bez błędów interpunkcyjnych).

Przykład 3.

У житті багатьох молодих людей настає пора, коли їм потрібно покинути своїх батьків - малу батьківщину, і почати самотійно будувати своє життя. Але складається так, що дорослі діти повертаються до батьків, бо там їхня мала батьківщина. Вона їх сформувала їхню ідентичність і мала великий вплив.

Адам Добжинський звертає увагу, що малі батьківщини є складовими частинами вітчизни загалом. Люди часто емоційно зв'язуються з міськими, які мають для них особливе значення, в яких були щасливими, або яких просто не хочуть покидати.

С. Осовські вирізняє особисту та ідеологічну батьківщини, при чому ця дълга є спільною для народу, а Єжи Бартмінські вважає, що усі концепції малих батьківщин зінтегровані в батьківщині-матері.

Іван Нечуй-Левицький написав прекрасну повість «Кайдашева сім'я», де вивів образи двох поколінь: батьків та дітей. Характери героїв твору відображають родинні відносини: Невістки, Мотря й Мелашка не можуть знайти спільної мови з егоїстичною й лицемірною свекрухою, хоча самі не є ідеальними, бо з часом починають воювати з собою. Два покоління живуть разом, вписалися в своє село, наслідують звичаї та поведінки свого довілля. Це воно їх сформувало і зумовило жити як всі. Таким чином менталітет молодшого покоління не дуже відрізняється від менталітету старого. Одне і друге покоління дуже сильно зв'язані зі своєю малою батьківщиною.

У творі Миколи Гоголя «Тарас Бульба» старий козак намагається виховати синів на свій лад, нехтуючи особистістю кожного, ліпить з них ідентичну версію самого себе. Так, він вчив правильним речам – поважати звичаї й обряди українців, любити свою батьківщину. Та все ж навіть не намагався знайти індивідуальний підхід до кожного, тим самим ламаючи особистість своїх дітей і прививаючи їм свою ідентичність. В кінці-кінців це виливається в те, що молодший син, Андрій, стає зрадником, і Тарас вирішує його вбити. Змушуючи сина думати як він сам, Тарас спричинився до цього, що Андрій повністю розірвав зв'язки з батьківщиною.

Людина – соціальна істота. Мудра людина має не тільки розум, а й щирю душу, її вчинки вносять гармонію у довілля, а довілля вливає в неї свої риси. Міцним фундаментом для побудови майбутнього є знання ментальності народу, його традиції, історії прагнень. Саме малі батьківщини є основою для цього. Отже, якщо хочеш мати яскраве майбутнє, то необхідно не забувати своє коріння.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – wypowiedź częściowo dotyczy Problemu podanego w poleceniu, jest wypowiedzią argumentacyjną.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 2 pkt – zadowalająca argumentacja, zdający wykorzystał konteksty częściowo funkcjonalnie, skupił się na aspektach odbiegających od tematu.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** 5 pkt: struktura wypowiedzi – 2 pkt (usterki w podziale tekstu w skali ogólnej – krótki wstęp); spójność – 2 pkt. (zaburzenia spójności wynikające z wprowadzenia treści nieistotnych dla tematu); styl – 1 pkt. (styl stosowny).
- 4. Język wypowiedzi:** 11 pkt: zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt (zróżnicowana składnia i leksyka); poprawność ortograficzna – 2 pkt. (praca bez błędów ortograficznych); poprawność interpunkcyjna – 2 pkt. (praca bez błędów interpunkcyjnych).

Тема 4. (0–35)

Якою є роль поета в суспільстві? Розглянь проблему, покликаючись на текст і вибрані твори української літератури.

Маргарита Єгорченко

Концепція поета у творчості Василя Стуса

Рефлексії над природою поетичної творчості і власного призначення притаманні багатьом поетам. Тема поета і його функцій та призначення, відносин поета і влади, осмислення і формування власного поетичного кредо є константними для всіх періодів творчості В. Стуса. Ця тема – один зі складників концепції творчості, яка є сукупністю мотивно-тематичних комплексів, що формують художній світ автора. [...]

У передмові до збірки *Зимові дерева* В. Стус, як вважає переважна більшість дослідників його творчості, сформулював своє творче кредо. Натрапляємо тут, зокрема, і на такі слова: «Ненавиджу слово “поезія”. Поетом себе не вважаю. Маю себе за людину, що пише вірші. І думка така: поет повинен бути людиною. Такою, що повна любові, долає природне почуття зненависті, звільнюється од неї, як од скверни. Поет – це людина. Насамперед. А людина – це насамперед добродій. Якби було краще жити, я б віршів не писав, а – робив би коло землі»⁷

Так 1969 р. було сформульовано поетичне кредо Василя Стуса, яке, втім, не можна назвати остаточним, – воно змінювалося під впливом багатьох чинників, і на позір скромне твердження «поетом себе не вважаю» обернулося на ствердне «єси поет, запраглий неба, во віки і віки поет» (рядок із вірша 1972 р.). Однак це було кількома роками пізніше і за кардинально інших – межових – обставин, та повернімося до другої половини 1960-х, коли В. Стус брав активну участь у літературному і загалом культурному житті Києва, готував до друку свої перші збірки, осмислював і досліджував українську й світову історію та літературу. В цьому періоді творчості поета можна виокремити деякі основні напрями усвідомлення долі й місії поета, зокрема поета

⁷ В. Стус, *Двоє слів читачеві*, т. 1, Кн. 1, с. 42.

українського. Очевидно, ті питання, осмислення яких формувало Стусову концепцію поета, були константними для всіх періодів його творчості. [...]

Паралельно з осмисленням долі «державного поета» формувалася концепція поета іншого рівня: поета, що не йде на компроміс із владою, перебуває на інших реєстрах творчості, ніяк не пов'язаних із вимогами часу й суспільства. Утіленням такого поета для Стуса були Гете, Шевченко, Рільке, Свідзинський, Цветаєва, Антонич, Пастернак. [...].

Концепція поета у Василя Стуса неоднозначна; вона радше постає із системи антиномій: «готове» / риторичне слово культури і нове слово поета, поет-трибун / пророк у вульгарному розумінні і поет-медіум, поет-публіцист, поет-інтелектуал.

<http://ekmair.ukma.edu.ua>

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 119. *Informatora*.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 124.–137. *Informatora*.

Przykładowe ocenione rozwiązania

Przykład 1.

Завжди було і буде актуальним питання ролі поета в суспільстві. На ньому лежить надзвичайна відповідальність за слово, яке він промовляє до народу. Тому дуже важливо, яким є поетичне кредо поета і як формується його художній світ, адже від цього залежить, що він нестиме людям. Кредо поета змінюється під впливом багатьох чинників упродовж усієї його творчості. Головна місія поета, незважаючи на всі труднощі і перешкоди, – не втратити свого покликання і підтримувати народ на шляху до кращого майбутнього. Поет має бути прикладом мудрості і гідності, тому що до його слів прислухається народ, він за ним іде.

М. Єгорченко розглядає концепцію поета Василя Стуса. Стус багато роздумував над визначенням самого себе, своєї ролі у суспільстві. Його кредо змінювалося упродовж життя і залежало, зокрема, від зовнішніх чинників.

У 60-х рр., коли покоління шістдесятників виступало на захист мови, культури та свободи художньої творчості, В. Стус працював над осмисленням долі і місії українського поета. Загалом він не вважав себе поетом, навіть ненавидів слово «поезія»: називав себе людиною, яка пише вірші. До того ж вважав, що людина має бути сповнена любові і вільна від ненависті.

Однак національно-культурне відродження і політичні плани злиття національних культур в єдину – радянську, мовою якої мала стати російська, були не сумісними. Це діаметрально міняє концепцію місії поета, який не може піти з владою на компроміс. У вірші «Як добре те, що смерті не боюсь я» В. Стус висловлює думку про невмирущість поета, творчість якого житиме вічно: «Народе мій, до тебе я ще верну і в смерті обернуся до життя».

Леся Українка у поемі «Давня казка» представила місію служіння поета народові у важкі часи, часи боротьби проти поневолювачів. Лицар Бертольдо ніяк не міг їх подолати, до того ж його військо стало проти нього. Тоді співці засоромили бійців

піснями про боягузів, складеними на слова поета. Після перемоги Бертольдо зажив щасливо і забув подякувати поетові вже вкотре. Згодом лицар почав нещадно гнобити народ. У країні спалахнуло повстання, якому великої сили надавали поетові пісні. Бертольдо хотів обласкавити творця, але він відмовився від золотих кайданів. Тоді лицар закинув його в темницю, де і помер. У цьому творі поет підносить до моральних вершин. Він непідкупний, його слухає народ і йде за ним.

Що ж можна додати до невмирущих слів Т. Шевченка: «Учітесь, читайте, і чужому навчайтесь, й свого не цурайтесь...»? Їхній глибокий зміст повністю розкриває концепцію безкомпромісного поета. Поруч з Гете, Рільке, Свідзинським, Цветаєвою, Антоничем, Пастернаком Шевченко був для В. Стуса втіленням непримиренності та сили. У цьому посланні Т. Шевченко критикує українські еліти, що зневажають простий народ і запроднують себе. Поет закликає до примирення заради відродження нації, наказує вчитися і не соромитися того, ким ми є. Його слова дійшли до нашого часу. Їхня сила не знає ані кордонів, ані часових рамок. Високі моральні якості, гідність і мудрість учинили поета безсмертним.

Роль поета в житті народу – особлива, і якою б не була концепція поета – він завжди творить для загального добра. У бурхливі часи значення творця – неоціненне: він бореться за допомогою словам, надихає до протистояння ворожій силі, а також спонукає до любові, бути справжньою людиною і чинити добро. Це головне завдання кожного поета, незважаючи на епоху, в якій він живе. Справжній поет, щоб бути достойним цього звання, не має права стояти осторонь, доки його народ виборює щасливе життя для майбутніх поколінь.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu, w wypowiedzi argumentacyjnej zostały uwzględnione wszystkie elementy polecenia.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 16 pkt – trzy teksty zostały wykorzystane w sposób funkcjonalny, zdający przedstawił bogatą argumentację popartą trafnymi wątkami na temat roli poety z poematu Ł. Ukrainki *Давня казка* i pośłania *І мертвим, і живим...* Т. Szewczenki.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** 7 pkt: struktura wypowiedzi – 3 pkt (poprawna w skali ogólnej i w zakresie podziału na akapity, sposób podziału pomaga w zrozumieniu toku myślenia zdającego); spójność wypowiedzi – 3 pkt (wypowiedź jest w całości uporządkowana); styl – 1 pkt. (styl w całości stosowny).
- 4. Język wypowiedzi:** 11 pkt: zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt. (zróżnicowana składnia i leksyka); poprawność ortograficzna – 2 pkt. (praca bez błędów ortograficznych); poprawność interpunkcyjna – 2 pkt. (praca bez błędów interpunkcyjnych).

Przykład 2.

Поет – людина, що несе величезний вклад у суспільство. Той, хто неодмінно має талант до поєднання слів у глибокий зміст. Це людина, що знаходить гармонію у собі та намагається перелити свої погляди на оточуючий світ. Поет – це насамперед унікальна особистість, що прагне змін, прагне щасливої незалежної Батьківщини. Прагне змінити сіру буденність, додаючи яскравих фарб до неї оригінальними та неповторними рядками. Це людина, що бачить світ особливо, не так, як інші, звертає увагу на кожну дрібничку. Поет – це людина, що допомагає іншим навчитися любити все та цінувати кожну мить. Роль поета неоцінена у кожній епосі, бо поетичне слово спонукає людей до дій.

М. Єгорченко пише про концепцію поета, над якою працював В. Стус. Цей видатний поет не любив слова «поезія», писав: «поетом себе не вважаю», він вважав себе людиною. Однак його пошуки творчої місії мінялися залежно від обставин. В. Стус належав до покоління шістдесятників, коли почалися арештування він написав: «єси поет, запраглий неба, во віки і віки поет». Отже роль поета має бути безкомпромісна, висока моральними якостями, яка не піддається владі. Зразками таких поетів для Стуса були Гете, Шевченко, Рільке, Свідзинський, Цветаєва, Антонич, Пастернак.

Звернімо увагу на Володимира Сосюру, який у своєму найбільш відомому вірші «Любіть Україну» змальовує картину Батьківщини, яка «в світі єдина, одна», закликає любити чарівну її природу, любити і в радості, і в горі. Коли когось любимо, то в горі йому допомагаємо і так повинно бути з нашою Вітчизною. Поет звертається до молодих, пояснює, що не можна любити інших народів, не можна також досягнути особистого щастя, коли не любимо свого рідного краю. Посвята вірша однозначна – коли народ любить свою Батьківщину – вона буде жити вічно. Однозначна також місія поета – спонукувати людей до дії на благо Вітчизни.

Іван Франко у вірші «Каменярі» під образом цих же каменярів представляє поетів, письменників, громадських діячів – українську інтелігенцію, яка простеляє шлях в краще майбутнє наступним поколінням. Їхня важка праця окуплена потом і кров'ю. Молоти в руках – це пера творців, які своїми творами доносять до народу закликати не зупинятися у діянні. Вони знають, що можуть полягти на цьому важкому шляху, але розуміють свою місію.

Загалом кожен поет у своїх віршах акцентує увагу на проблемах свого часу, коли пише, прагне передати свої почуття так, донести ідеї, щоб торкнутися серця читача, щоб спонукати його до дії. Кожен поет несе величезний вклад у суспільство та життя людей.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu, w wypowiedzi argumentacyjnej zdający odwołał się do dwóch tekstów literackich.   2. Kompetencje literackie i kulturowe: 12 pkt – argumentacja bogata, dwa teksty zostały wykorzystane w sposób funkcjonalny, zdający przedstawił bogatą argumentację i przywołał sens kontekstu <i>Любіть Україну</i> В. Сосюри, drugi kontekst – <i>Каменярі</i> І. Франка wykorzystał częściowo funkcjonalnie.   3. Kompozycja wypowiedzi: 5 pkt.: struktura wypowiedzi – 2 pkt (usterki w podziale tekstu w skali ogólnej – bardzo krótkie zakończenie); spójność – 2 pkt. (zaburzenie spójności wynikające z uogólnienia kontekstu); styl – 1 pkt. (styl w całości stosowny).   4. Język wypowiedzi: 11 pkt.: zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt (zróżnicowana składnia i leksyka); poprawność ortograficzna – 2 pkt. (praca bez błędów ortograficznych); poprawność interpunkcyjna – 2 pkt. (praca bez błędów interpunkcyjnych).

Przykład 3.

Поезія – це спосіб зберігання своєї тотожності, культури і історії, можливість вираження своїх ідей. За нею стоїть проста людина – поет, для якого це мистецтво є місцем внутрішньої свободи. Така особа має свою роль в суспільстві. Ця роль залежить від індивідуального сприйняття питань даного часу.

Маргарита Єгорченко аналізує вищезгадану проблему на прикладі Василя Стуса.

Виявляється, що відповідь на це питання не є однозначною і змінюється залежно від обставин. Перш за все поет для Стуса це проста людина, ціллю якої є

розповсюджувати серед людей добро. Така особа не різнилася від інших, він навіть признався, що ненавидить слово « поезія ». Але пізніше погляди Стуса змінилися і поет вже писав, що бути поетом означає мати покликання. В суспільстві має бути хтось, хто буде мати місію творити мистецтво, яке матиме різні функції в залежності від обставин і розноситиме красу і силу поезії серед людей.

Далі можна розглянути тему на прикладі ранньої творчості Павла Тичини. Це поет з великим потенціалом і величезною любов'ю до України, однак віддав свою творчу свободу та талант ідеям сталінізму і другу половину свого життя прожив «ніби мрець». Інші творці в цей час за свободу віддавали життя, а Тичина віддав душу. На початку своєї творчості, напр.: у поезіях «Не знаю і сам я, за що так люблю» та «Україно моя, моя люба Вкраїно», Тичина був людиною, яка не боялася дати волю своїм відчуттям. У пізніших роботах, як «Комунізму далі видні», він вже пропагує ідеї комуністичного режиму, восхваляє його. Тичина «прогнувся під систему» і поет став для нього лише інструментом в руках влади.

Усім відомий Тарас Шевченко, мав своє розуміння цього питання. В цьому випадку поет став представником свого народу. Він показував правильний шлях і спонукував до вибору призначеної дороги. Тарас Шевченко вибрав для себе роль поета-героя, котрий не боявся піти проти суворого режиму і цензури, за що й спокотував на засланні. Заради справжньої поезії його поет був готовий пожертвувати своєю волею. Саме таким ми бачимо його у творах: «Сон» (У всякого своя доля), «І мертвим, і живим...» чи «Мені однаково».

Роль поета не для кожного є однаковою. Вона залежить від характеру людини, його історії життя, виховання, ситуації в країні. Навіть, якщо ми маємо свій погляд на цю справу, це ще не значить, що він назавжди залишиться у такому виді.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – wypowiedź częściowo dotyczy problemu, jest wypowiedzią argumentacyjną.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 2 pkt – zadowolająca argumentacja, zdający wykorzystał jeden tekst funkcjonalnie, konteksty częściowo funkcjonalnie, skupił się na życiu twórców.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** 4 pkt.: struktura wypowiedzi – 1 pkt (usterki w podziale tekstu w skali ogólnej – krótki wstęp i krótkie zakończenie); spójność – 2 pkt. (zaburzenia spójności wynikające z wprowadzenia treści nieistotnych dla tematu); styl – 1 pkt. (styl stosowny).
- 4. Język wypowiedzi:** 11 pkt.: zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt (zróżnicowana składnia i leksyka); poprawność ortograficzna – 2 pkt. (praca bez błędów ortograficznych); poprawność interpunkcyjna – 2 pkt. (praca bez błędów interpunkcyjnych).

JĘZYK UKRAIŃSKI

JĘZYK UKRAIŃSKI

JĘZYK UKRAIŃSKI

